

ESKİŞEHİR İKTİSADİ VE TİCARİ İLİMLER AKADEMİSİ

9966

±
69

TÜRKİYE'DE VERGİ KAYNAĞI OLARAK SERVETİN İRDELENMESİ.

(Doçentlik Tezi)

Dr. Fethi HEPER
Maliye Kürsüsü

ESKİŞEHİR, 1980

Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphane

İ Ç İ N D E K İ L E R

GİRİŞ..... V

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SERVETLERİN VERGİLENDİRİLMESİNDE

TÜRLÜ YAKLAŞIMLAR

I. SERVET KAVRAMI.....	1
1.Servetin Oluşumu.....	2
A. Tasarruf.....	4
B. Şans Oyunları.....	5
C. Miras.....	5
2.Servetin Öğeleri.....	6
A. Nesnel Servet.....	7
B. Parasal Servet ve Haklar.....	8
C. Emek Serveti.....	9
3.Servet Oluşturmanın Temel Nedenleri.....	11
A. Üretim.....	11
B. Spekülatif Amaçlar.....	12
C. Gelecekteki Tüketim.....	12
D. Miras Bırakma Arzusu.....	13
E. Sosyal Prestij.....	14
F. Enflasyon.....	14
II. SERVET VERGİLERİ.....	15
1.Servet Vergilerinin Vergi Sistemi İçindeki Yeri.....	16
2.Servet Vergilerinin Sınıflandırılması.....	19
A. Birkereye Özel Servet Vergileri.....	19

B. Sürekli Servet Vergileri.....	20
a. Genel Servet Vergileri.....	20
aa. Amerikan Servet Vergisi.....	20
bb. Net Servet Vergisi.....	21
b. Kısmî Servet Vergileri.....	22
aa. Emlâk Vergisi.....	23
bb. Motorlu Kara Taşıtları Vergisi.....	23
C. Servet Transferi Üzerinden Alınan Vergiler.....	25
a. Veraset Vergileri.....	25
aa. Tereke Vergisi.....	25
bb. Miras Hisseleri Vergisi.....	25
b. İntikal Vergileri.....	26
III. TÜRKİYE'DE SERVETLERİN VERGİLENDİRİLMESİNDE YAKLAŞIM-	
LAR.....	28
1. Mali Yaklaşım.....	28
2. Sosyal Yaklaşım.....	38
A. Vergi Adaleti.....	38
B. Gelir ve Servet Dağılımında Dengesizliklerin	
Giderilmesi Amacı.....	45
3. Politik Yaklaşım.....	64

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SERVET VERGİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

I. SERVET VERGİLERİNİN TASARRUFLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ...	73
1. Birkereye Özel Servet Vergilerinin Tasarruflar	
Üzerindeki Etkileri.....	74
2. Sürekli Servet Vergilerinin Tasarruflar Üzerindeki	
Etkileri.....	80
3. Servet Transferi Üzerinden Alınan Vergilerin Tasarruflar	

Üzerindeki Etkileri.....	88
II. SERVET VERGİLERİNİN YATIRIMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ....	97
1. Birkereye Özel Servet Vergilerinin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri.....	98
2. Sürekli Servet Vergilerinin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri.....	99
3. Servet Transferi Üzerinden Alınan Vergilerin yatırımlar Üzerindeki Etkileri.....	107
III. SERVET VERGİLERİNİN ÇALIŞMA ARZUSU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	111
1. Birkereye Özel Servet Vergilerinin Çalışma Arzusu Üzerindeki Etkileri.....	112
2. Sürekli Servet Vergilerinin Çalışma Arzusu Üzerindeki Etkileri.....	112
3. Servet Transferi Üzerinden Alınan Vergilerin Çalışma Arzusu Üzerindeki Etkileri.....	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE UYGULANAN SERVETLER ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ALMAŞIK SERVET VERGİSİ YAPISI ÖNERİLERİ

I. TÜRKİYE'DE UYGULANAN SERVETLER ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	116
II. TÜRKİYE İÇİN ALMAŞIK SERVET VERGİSİ YAPISI ÖNERİLERİ..	123
1. Servet Vergilerinin Uygulamadan Kaldırılması Görüşü.	124
2. Servet Vergilerinin Gelir Vergisi İçeriğine Alınması Görüşü.....	126
A. Servet Vergilerinin Gelir Vergisinin İçeriğine Alınmasının Yararlı Yönleri.....	129

B. Servet Vergilerinin Gelir Vergisinin İçeriğine Alınmasının Sakıncalı Yönleri.....	131
3. Yürürlükteki Servetler Üzerinden Alınan Vergilerin Etkinliğini Arttırma Görüşü.....	134
A. Emlâk Vergisinde Yapılması Önerilen Değişiklikler.....	135
B. Motorlu Kara Taşıtları Vergisinde Yapılması Önerilen Değişiklikler.....	139
C. Veraset ve İntikal Vergisinde Yapılması Önerilen Değişiklikler.....	140
4. Net Servet Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisinden Oluşan Yeni Bir Servet Vergisi Yapısı Önerisi...	142
A. Net Servet Vergisi.....	144
a. Net Servet Vergisinin Yararlı Yönleri.....	144
b. Net Servet Vergisinin Sakıncalı Yönleri.....	146
B. Veraset ve İntikal Vergisi.....	156
SONUÇ.....	158
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	161

G İ R İ Ő

Ekonomik büyüme, adil ve gelir dağılımı ve kaynakların etkin kullanımını gelişmiş ve gelişmekte olan toplumların ulaşmayı arzuladıkları temel amaçlardır. Bununla birlikte ekonomik büyümenin süreklilik kazanması günümüzde en belirgin sorun olarak ortaya çıkmakta ve devletin güdeceği politikalarla yakın bir ilişki içinde bulunmaktadır. Bu amaçların gerçekleştirilmesinde devletin uyguladığı en önemli politikalardan birisi de vergi politikasıdır. Vergi politikası devlete gelir sağlamanın yanında sosyal, politik ve ekonomik amaçların gerçekleştirilmesi yönünde uygulanır. Sözkonusu politikanın bir aracı servet vergileridir. Servet vergileri gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilerin yanında vergi sistemlerinin vazgeçilmez bir öğesini oluşturur. Ülkemizde servetler üzerinden alınan vergiler bu düşünmeden soyutlanamaz.

Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede servetlerin önemli bir vergi potansiyeli taşıdığı görölmektedir. Ancak ülkemizde, her toplumda olduğu gibi, servetler üzerinden alınan vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki gördeli payının azaldığı gözlenmektedir. Her geçen gün önemini yitiren bu vergiler mali literatürde ihmal edilmekte ve yeterince incelenmemektedir. Türkiye'de servetler üzerinden alınan vergilerin mali, sosyal, politik yönlerinin incelenmesi ve yaratacağı ekonomik etkilerin ortaya konulmasının ilginç olacağı düşünöldüğünden bu incelemenin konusu olarak belirlenmiştir.

İnceleme üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak servet kavramı ve servet vergilerinin vergi sistemi içindeki yerine kısaca değindikten sonra Türkiye'de servetlerin vergilendirilmesinde mali, sosyal ve politik yaklaşımlar üzerinde durulmuş ve sözkonusu vergilerin bu açıdan etkinlikleri araştırılmıştır.

İkinci bölümde servet vergisi türlerinin kasarruf, yatırım ve çalışma arzusu üzerindeki ekonomik etkileri ortaya konulurken, Türkiye'de uygulanan Kısmî Servet Vergileriyle Veraset ve İntikal Vergilerine ilişkin genel eğilimler belirlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde bu incelemenin ışığında Türkiye'de uygulanan servetler üzerinden alınan vergilerin genel bir değerlemesi yapılmış ve yine Türkiye için almasıık servet vergisi yapıları önerilmiştir.

Sonuç bölümünde ise, incelemede ortaya konulan bulgular değerlendirilmiştir.

TİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SERVETLERİN VERGİLENDİRİLMESİNDE

TÜRLÜ YAKLAŞIMLAR

I. SERVET KAVRAMI

Servet vergilerini incelemeye başlamadan önce, kısa da olsa servet kavramı üzerinde durmak yararlı olacaktır. Servet kavramı bugüne dek tam açıklığa kavuşturulmuş değildir. Bu nedenle üzerinde tam olarak uzlaşmaya varılan bir servet tanımı yapılamamıştır (1). Servet kavramında ortaya çıkan bu kargaşa, yapılan çalışmalarda mülkiyet, mülkiyet hakkı, sermaye ve servet kavramlarının eş anlamda ve birbirlerinin yerine kullanılmasına yol açmıştır. Gerçekte bu kavramlar anlam bakımından yakın olmakla birlikte aralarında az da olsa farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin servet denilince bireylerle ilişkilendirilen ve gelecekteki tüketim için saklanan bir stok; sermaye denilince de teşebbüslerle ilişkilendirilen ve gelecekteki üretim için saklanan bir stok kavramı düşünülmektedir (2). Mülkiyet hakkında dar ve geniş anlamlarda ele alınabilmektedir. Dar anlamda mülkiyet hakkı nesnelere; geniş anlamda mülkiyet hakkı ise servet değeri olan hakların tümünü içermektedir (3). Bu kavramlar incelendiğinde aynı

-
- (1) Sait DİLİK, Servetin Geniş Kitlelere Yayılması, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, NQ:391, ANKARA, 1976, s.1.
(2) C.T.SANFORD, Taxing Personal Wealth, George Allen Unwin Ltd. LONDON, 1971, s.19.
(3) DİLİK, s.8.

konuya başka açılardan yaklaşıldığı görülür. Bu nedenle çalışmamızda mülkiyet ve sermaye kavramlarını servet olarak kabul edeceğiz.

Çalışmalarda türlü servet tanımlarına yer verilmektedir (4). Serveti ekonomik bir birimin belirli bir dönemde yapmış olduğu tasarruflar ile başkaları tarafından biriktirilen nesnelere ve hakların bu birime aktarılması sonucu oluşan varlıklar olarak kabul edeceğiz. Bu tanım içersinde ekonomik birim birey, tüzel kişiler ve devlet olabilmektedir.

1. Servetin Oluşumu

Servet oluşumunun temelinde gelir yatmaktadır. Her ne kadar servetin kendisinin de gelir yaratma kapasitesi varsada, başlangıçta bu gelir yaratan servetin bir üretim süreci sonucunda yaratılan gelir ile sağlanmış olması gerekmektedir. Ancak gelirin elde edilmesi servet oluşumu için yeterli değildir. Burada elde edilen gelirin kullanım biçiminde önem kazanmaktadır.

Emek, emek-sermaye ve sermayeden oluşan üretim faktörlerinin üretim sürecine sokulması sonucu mal ve hizmet yaratılacak, dolayısıyla gelir elde edilecektir. Üretilen bu mal ve hizmetlerin bir bölümü gereksinmelerin giderilmesi amacıyla kullanılacak bir bölümü ise gelecekteki tüketim ve üretim süreçlerinde kullanılmak amacıyla saklanacaktır. Üretilen mal ve hizmetlerin

(4) Servetin farklı tanımları konusunda Bkz.: Selahattin TUNCER, Teoride^vPratikte Servet Vergileri, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi yayını, NO: 32/9, İSTANBUL,1966, s. 10-14; DİLİK, s.10-16.

tümünün günün gereksinimleri için kullanılması gelecek dönemlere mal ve hizmet aktarımını engelleyecek; tüketimden yoksun kalarak saklanan mal ve hizmetler ise gelecekteki üretim ve tüketicinin değerini belirleyecektir. İşte gelecek dönemler için saklanan gelir, serveti oluşturacaktır. Görüldüğü gibi servet ekonomik birimlerin tasarruflarından başka birşey değildir.

Ekonomik birimlerin tasarrufları bir toplumun toplam tasarruflarını, bu da toplumun gelir düzeyini belirleyecektir (5). Yi-

-
- (5) Tasarrufların toplumun gelir düzeyini belirlemesi, bunların verimli yatırımlara dönüştürülmesi koşuluna bağlıdır. Aynı zamanda burada teknolojik gelişme bir veri olarak kabul edilmektedir. Bu koşullarda tasarruf düzeyinin yüksek olması gelir düzeyinin yüksek olmasına ve bu da yine yüksek düzeylerde tasarruf elde edilmesini sağlayacaktır. Ancak bazı ekonomistler üretim süreci yerine dağıtım sürecine ağırlık verilmesini istemişlerdir. Bu ekonomistlerin hareket noktası tasarruf paradoksu olmuştur. Bilindiği gibi biriktirim ve yatırım kararları ekonomide farklı uniteler tarafından verilmektedir. Bu nedenle bu kararların eşitlenmesi beklenebilir. Ekonomide tasarruf fazlası doğarsa üretilen mal ve hizmetler satın alınamayacak dolayısıyla durgunluk ve fakirlik başlayacaktır. Bu nedenle refah ancak harcama yoluyla sağlanabilir tezi ileri sürülmüştür. Ancak burada tasarrufların daraltıcı bir etki yaratmadığı gözden uzak tutulmuştur. Çünkü tasarruf nedeniyle harcamalarda bir azalma meydana gelmeyebilir. Tasarruf sonucu tüketim malları üretiminden sermaye malları üretimine bir kayma olacaktır. Bu da refah artışı demektir. Bir an için tasarrufların kısılıp harcamaların arttığını varsayalım. Bu harcama artışı kısa dönemde refah artışına yol açabilir ancak uzun dönemde refah artışı ancak sermaye mallarının tüketimi pahasına elde edilecektir. Bunun sonucu ise fakirliktir. Bu konuda daha geniş bilgi için Bkz.: Richard E.WAGNER, Interitance and The State, American Enterprise Institute For Public Policy Research, WASHINGTON D.C., 1977, s.11.

ne gelir düzeyi bir toplumdaki tasarruf düzeyini etkileyecektir. Bu nedenle belirli bir dönemde servet oluşumunu bu dönemdeki gelir düzeyi ile bu gelir düzeyinin kullanım biçiminin bir fonksiyonu olarak kabul edebiliriz (6).

Tasarruflar servet oluşumu üzerinde önemli derecede etkin olmasına karşın tek servet edinme yolu değildir. Servetin genel olarak tasarruf, şans oyunları ve miras yoluyla sağlandığı kabul edilmektedir (7). Şimdi bunları kısaca inceleyelim.

A. Tasarruf

Tasarruf, ekonomik birimlerin elde etmiş oldukları gelirin tüketim harcamalarına girmeyen bölümü olarak tanımlanmış ve gelir düzeyi ile yakından ilişkisi olduğunu belirlemiş bulunuyoruz. Tasarrufu, bireyler, kurumlar ve devlet tarafından yapılabılır. Bireysel tasarruflar tüketim harcamaları dışında bırakılan gelirin tahvil, hisse senedi, hayat sigortası, emeklilik ödeneği, arsa ve ev gibi varlıklar veya parasal değerler olarak saklanmaktadır. Kâr amacıyla kurulan kurumlar, kuruluşlarından belirli bir süre sonra üretime başlar ve yavaş yavaş işletme büyür, gelişir. Bu büyüme işletmece elde edilen kârların dağıtılmayarak işletmede bırakılması ve yeni yatırımlara aktarılması yoluyla sağlanır. Büyüme sırasında ortaya çıkan değer artışı, işletme varlıklarında görülen sermaye kazançları nedeniyle başlangıçtaki tasarruf tutarından çok daha fazla olacaktır.

(6) DİLİK, s.15.

(7) C.T.SANFORD, Social Economics, Heinemann Educational Books, LONDON, 1977 s:173.

tır. Devletin tasarrufu ise belirli bir dönemde elde edilen vergi ve vergi dışı gelirlerden cari harcamalara gitmeyen bölümdür.

B. Şans Oyunları

Servet, üretim sürecinin dışında şans oyunları sonucu da elde edilebilir. Spor-toto, piyango, kumar, hisse senetleri piyasasında varlıkların değerinin artması, arazi değerlerinde meydana gelen artışlar şansa bağlı gelişmeler olarak nitelendirilmektedir.

C. Miras

Miras kurumu, ekonomik birimin içinde bulunduğu ailenin yapısı ile ilişkilidir. Bireylerin daha yüksek gelir düzeyinde bulunan aile yapısı içinde bulunması herhangi bir emek harcamaksızın bazı üretim faktörlerinin elde edilebilmesine yol açabilecektir.

Şans oyunları bir kenana bırakılacak olursa, servetin belirli bir dönemde biriktirilmesi veya miras ve bağış yoluyla elde edilmesi arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Birincisi zaten sözkonusu edilen dönemde tüketimden kısılan araçların birikimini açıklarken ikincisi ekonomik birimlere geçmiş dönemlerde tüketimden alıkonulan varlıkların aktarılmasını içermektedir. Şans oyunları sonucu elde edinilen servet ise tamamen riskoya katlanmanın bir bedeli olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle, şans oyunları dışında, bir ekonomik birimin servetinin genellikle bir ömür boyu yapmış olduğu tasarruflar ile daha önceki dönemlerde biriktirilmiş varlık ve hakların bu birime aktarılması sonucu oluştuğunu söyleyebiliriz. Başka bir anlatımla servet ve tasarruf kavramları büyük ölçüde özleştir-

ler. Dolayısıyla araştırmamız içersinde servet kavramı ile tasarruflar eş anlamda kullanılacaktır.

2. Servetin Ögeleri

Serveti ekonomik birimlerin tüketimden alıkoyarak sağladıkları tasarruflar olarak kabul edince bu tasarrufların türlü biçimlerde saklanacağı kolaylıkla ortaya çıkar. Toplumda yer alan bireylerin ekonomik kararları ve davranışları birbirinden farklıdır. Eğer tüm bireylerin rasyonel davrandıkları varsayımı gerçekleşeyek olursa herkesin tasarruflarını en etkin bir biçimde dağıttığını ve bu dağılım sonucu en yüksek verimliliğin elde edildiğini görecektik. Ancak karar birimlerinin zevk ve alışkanlıklarında, ileriye dönük kestirimlerinde ve dolayısıyla davranışlarında görülen farklılıklar bu varsayımdan hareket etmemizi engellemektedir. Dolayısıyla bireyler tasarruflarını değişik nedenlerle değişik alanlarda değerlendirebileceklerdir. Bazı bireyler tasarruflarını yüksek gelir getiren ve rizikolu alanlara yatırabilecekleri gibi, bazı bireyler daha düşük gelir getiren ancak daha emin alanlara yatırım yapabileceklerdir. Bazıları da tasarruflarını hiç gelir getirmeyen alanlarda kullanabileceklerdir. Tasarrufların değişik amaçlarla kullanılabilmesi sonucu değişik servet ögeleri ortaya çıkacaktır. Örneğin nesnel servet, parasal servet ve emek serveti gibi (8). Nesnel servet, servet kullanım amacına göre değişik türlerde servet biçimlerinin ortaya çıkmasına yol

(8) DİLİK, s.11.k., s.11.

açabilecektir. Örneğin toplam servet, tüketime yönelik nesnel servet, üretken nesnel servet, sermaye niteliğindeki servet, kullanılabilir servet, gelir getiren servet gibi (9). Yapılacak olan araştırmanın içeriğine göre farklı servet kavramlarından hareket edilebilir. Vergicilik açısından servet ele alınınca toplam servet kavramı önem kazanmaktadır. Toplam servet denilince bireylerin ve tüzel kişilerin ellerinde bulundukları varlıkların toplam değeri anlaşılır. Varlıkların toplam değeri net veya gayri safi olarak ele alınırsa serveti azaltıcı bir etki yaratmasına karşın borçlarda bir servet ögesi gibi işlem görür. Varlıklar net olarak değerlendirilirse belirli bir zaman aralığında fiziki ve mali varlıkların toplamından yükümlülüklerin düşülmesi gerekir (10).

Bu açıklayıcı bilgilerin ışığında servetin nesnel servet, parasal servet ve emek servetinden oluştuğu söylenebilir. Şimdi servetleri oluşturan bu öğeleri kısaca inceleyelim.

A. Nesnel Servet

Nesnel servet, bireylerin ve kurumların ellerinde bulundukları taşınmaz ve taşınabilir fiziki varlıklardan oluşmaktadır. Bireyler ve kurumlar bu varlıklar üzerinde diledikleri biçimde tasarruf hakkına sahiptirler.

Taşınmaz nesnel servetler arazi, binalar ve bu binalara yapılan ekler, madenler ve ormanlardan; taşınabilir nesnel ser-

(9) A.g.k., s.11-14

(10) Servetin vergilendirilmesi konusunda net servet kavramı üzerinde daha geniş bir biçimde durulacaktır.

vet ise makinalar, araba, hayvanlar, üretilen hububat, işletme stokları, ofislerdeki ve evlerdeki mobilya, çamaşır makinası, buzdolabı, antika eşyalar tablolar ve mücevherat gibi varlıklardan oluşmaktadır (11).

Yukarıdaki örnekler incelendiğinde nesnel serveti oluşturan varlıkların gelir yaratma kapasitelerinin birbirinden farklı olduğu, bazılarının ise gelir yaratmadıkları görülür. Bu nedenle nesnel serveti tüketime yönelik nesnel servet ve üretime yönelik nesnel servet biçiminde ikili bir ayırım içersinde incelemek yararlı olacaktır. Tüketime yönelik servet bireysel gereksinimleri karşılayan ve bireylere bir fayda sağlayan dayanıksız ve dayanıklı tüketim mallarını içermektedir. Örneğin buzdolabı, çamaşır makinası, mobilya ve mücevherat gibi. Özel kişilere ait olan konutların ve tüketime yönelik servet sayılıp sayılmaması konusunda genel bir görüş henüz sağlanamamıştır (12). Üretime yönelik, başka bir deyişle prodüktif servet üretim mallarından ve üretime dolaylı olarak katkıda bulunan arsa ve bina gibi varlıklardan oluşmaktadır.

B. Parasal Servet ve Haklar

Parasal servet ve haklar fiziki varlıklar üzerinde ileri sürülebilecek haklardan ve nakit varlıklardan oluşur. Bu haklar hisse senetleri ve tahvil gibi borsada işlem gören varlıkları, bonoları, hayat sigortası poliçelerini, gerçekleşme olasılığı olan emeklilik gelirlerinin toplam değerini, bankalarda

(11) Earl A. ROLPH-George F. BREAK, Public Finance, The Ronald Press Company, NEWYORK, 1961, s.327; TUNCER, s.43-45.

(12) DİLİK, s.13.

ve evlerde tutulan nakit paraları (13) ve yükümlülükleri (14) içerir.

Hisse senedi ve tahviller ekonomik birimin servetinin bir bölümünü veya tamamını oluşturabilir. Yükümlülükler ise ekonomik birimin servetini azaltıcı bir etki yaratabilir (15).

Evlerde ve bankalarda tutulan paranın servet olarak kabul edilip edilmemesi konusu olmuştur (16). Genelde para, serveti belirleyen bir araç olarak kabul edilmektedir. Ancak paranın iddihar edilmesi veya bankalarda tasarruf hesaplarına yatırılması ile herhangi bir varlığa dönüştürülerek saklanması arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Aynı zamanda servetini yalnızca para biçiminde elinde bulunduran bireyler toplumda parasal veya nesnel serveti daha düşük olan bireyler karşısında bir avantaj ve dolayısıyla bir sosyal prestij sağlayacaklardır. Bu nedenle paranın bir servet aracı olarak değil bir servet ögesi olarak kabul edilmesi gerekecektir.

C.Emek Serveti

Emek serveti eğitim, öğrenim ve yetenek sağlamak amacıyla

-
- (13) SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, An Annual Wealth Tax, Heinemann Educational Books, George Derridge and Co. Ltd., LONDON, 1975, s.5.
(14) C.Lowell HARRIS, "Property Taxation and Development", in Taxation and Development, Edited By N.T.WANG, Praeger Publishers, NEWYORK, 1976, s.4.
(15) SANFORD,WILLIS,IRONSIDE, s.5; HARRIS, s.5
(16) TUNCER, s.16.

yapılan yatırımlar sonucu elde edilir (17). Önceleri gelir ve tasarrufları arttırmanın en önemli etkeni olarak sermaye girişleri görülüyordu. Ancak sonraları toplumu oluşturan bireylerin bilgi ve yeteneklerinin de ekonomik kalkınma sürecini önemli ölçüde etkilediği ortaya çıktı (18). Gelir elde edilmesinde önemli bir etken olan emek serveti kuramda tartışma konusu olmuştur. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda emek serveti bazı düşünürlerce bir servet ögesi olarak kabul edilmemektedir (19). Neden olarakta insanın servet değerinin belirlenememesi gösterilmektedir. Bununla birlikte bazı yazarlar emek servetinin bir servet ögesi olarak kabul edilmesi yanlısıdır (20). Emek serveti yatırımını daha sonraki dönemlerde gelir elde etmek amacıyla yatırımın süresi boyunca gelir elde edilmesini geciktirmektedir. Başka bir deyişle sonraki dönemlerde gelir elde etmek amacıyla yapılan bir tasarruftur.

Servet tanımımız tasarrufları içerdiğinden emek servetide bir servet ögesi olarak kabul edilebilir.

-
- (17) Simon JAMES-Christopher NOBES, The Economics of Taxation, Philip Allan Publishers Ltd, OXFORD, 1978, s.218; I.D.Mc CLEMENTS, The Economics of Security, Heinemann Educational Books, LONDON, 1977, s.63.
- (18) Eli GINZBERG-Herbert A.SMITH, Manpower Stragety for Developing Countries: Lessons from Ethiopia, Columbia University Press, NEWYORK, 1967, s.1.
- (19) Alan PEACOCK, "Economie of A Net Wealth Tax For Britain", British Tax Review, 1963, s.389; C.T.SANFORD, Taxing Personal Wealth, s.184-186
- (20) ROLPH-BREAK, s.196-202; A.R.PREST, Public Finance, In Theory and Practice, Wieden feld and Nicholson, 3.Baskı, LONDON, 1968, s.303-304

3. Servet Oluşturmanın Temel Nedenleri

Ekonomik unitelerin tasarruf kararları ve dolayısıyla servet edinme amaçlarında hernekadar gelir sağlama gibi ekonomik etkenlerin önemli olduğu düşünülürse sosyal güvenlik ve prestij gibi sosyal ve psikolojik etkenleride gözden uzak bulundurmamak gereklidir. Tasarrufların türlü alanlarda kullanılması kararı kısa dönemde yararlar sağlamak amacı güdebileceği gibi, uzun dönemde sağlanacak yararlar gözönüne alınarak verilmişde olunabilir. Bu nedenle ekonomik birimler tasarruflarını üretim, spekülasyon, gelecekteki tüketim, miras bırakma arzusu sosyal prestij ve enflasyona karşı önlem alma amaçları doğrultusunda kullanabilirler.

Bu amaçları şimdi kısaca inceleyebiliriz:

A. Üretim

Tasarruflar ya üretim araçlarının bir araya getirilerek üretim sürecine sokulması ile dolaysız veya üretime yeni başlayan veya sürdürülmekte olan teşebbüslerin çıkardıkları hisse senedi veya tahvillere sahip olunarak dolaylı bir biçimde üretim amacına yönelik olabilir. İster dolaysız, ister dolaylı olarak üretim sürecine katılsın temel amaç daha yüksek bir gelir düzeyine ulaşmaktır. Böylece tasarrufların üretif servet öğelerine dönüştürülmesi ekonomik büyümeyi sağlayacak gelirin artması sonucu tasarruf düzeyi artacağından ekonomik birimlerin servetlerinde artışlar görülecektir.

Ekonomik birimlerin üretim kanalıyla yüksek bir gelir düzeyine ulaşmaları yalnızca tasarrufların üretif servet öğelerine dönüştürülmesi ile sağlanamaz. İnsan gücünün bilgi ve yeteneklerini arttıran emek servetine yapılan yatırımlar da üre-

tim süreci üzerinde önemli ölçüde etkilidir.

B. Spekülatif Amaçlar

Bilindiği gibi spekülasyon zaman içinde değerlerde meydana gelecek farklardan yararlanmaktadır. Bazı varlıkların değeri, üzerinde herhangi bir emek harcanmasa bile, kendiliğinden artabilmektedir. Bu değer artışlarını reel ve parasal artışlar olarak ifade edebiliriz. Reel artışlar gerçek artışları belirlerken, parasal artışlar para değerinde meydana gelen azalmalar sonucu ortaya çıkar. Varlıkların değerinde ister reel artışlar, ister parasal artışlar olsun, ekonomik birimler gelecek dönemlerde gelir elde etmek amacıyla biriktirimlerinin bir bölümünü spekülatif alanlara yönelik servet öğelerinin elde edilmesi amacıyla kullanılabileceklerdir.

C. Gelecekteki Tüketim

Tasarruf, yaşlılık ve emeklilik günlerinde geçmiş dönemlerdeki tüketim düzeyini sürdürebilmek amacıyla çalışan ve gelir elde edilen yıllarda yapılmaktadır. Hayat Dönemi (Life-Cycle) kuramı (21) olarak adlandırılan bu kuram tasarrufları gelir elde etmek ve tüketmek için hayat boyu yapılan planın bir ürünü olarak kabul eder. Böylece gelirin yüksek olduğu yıllarda yapılan tasarruflar gelirin düştüğü yaşlılık ve emeklilik dönemlerindeki tüketimi finanse etmek için yapılmaktadır. Aynı zamanda ileride ortaya çıkabilecek tabii afetler ve hastalık gibi beklenmeyen giderler bu amaçla yapılacak tasarrufların düzeyini etkileyecektir.

(21) Alan S. BLINDER "Intergenerational Transfers and life cycle Consumption", American Economic Review, vol.66, 1976, s.87-93.

Genellikle sosyal güvenlik kurumlarının yeterince gelişmediği veya içeriğinin yeterince geliştirilemediği toplumlarda bu amaçla yapılan tasarruflar etkin olabilecektir.

D. Miras Birakma Arzusu

Eğer tüm ekonomik üniteler tasarruflarını yalnızca gelecekteki tüketimlerini karşılamak amacıyla kullansalardı miras kurumu olmazdı. Çünkü bireyler ölmeden önce tüm tasarruflarını paraya dönüştürerek tüketecekler ve sonraki kuşaklara herhangi bir varlık miras olarak devredilmeyecekti. Bu durumda miras ancak bir raslantı sonucu doğabilecekti. Tasarruflarının tümünü harcıyamadan ölen bireyler, başka bir deyişle ölüm tarihlerini tam olarak kestiremeyen bireyler, tasarruflarının bir bölümünü bu nedenle bir rastlantı sonucu gelecek kuşağa aktarmış olacaktı (22). Ancak ölmeyi umdukları tarihten daha fazla yaşayanlar ise tüm tasarruflarını tükettikleri için yokluk içinde kalmaları gerekecekti (23) Bu nedenle miras kurumunun bilinçli olarak oluştuğu, ekonomik ünitelerin gelecek kuşaklara bazı varlıkları aktarmak arzusuyla tasarrufta bulunduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yapılan bir araştırmada miras bırakılan varlıkların servet esnekliğinin birden büyük olduğu öne sürülmektedir (24). Buna göre servetin iki kat artması bireyin gelecek kuşağa iki katından daha fazla miras bırakacağını ortaya çıkarır.

(22) WAGNER, s.15.

(23) A.g.k.

(24) Gary BECKER, "A Theory of Social Interactions", Journal of Political Economy, Vol.82, 1974, s.1063-1094.

E. Sosyal Prestij

Servet öğelerine sahip olmak toplumda psikolojik bazı etkiler yaratabilecektir. Bu etkileri güven duygusu, prestij olarak belirliyebiliriz (25). Sosyal prestij genellikle dayanımlı tüketim mallarına sahip olunması biçiminde ortaya çıkar-
sa da, üretim araçlarına sahip olunmasının da bireye prestij sağladığı bir gerçektir.

F. Enflasyon

Enflasyonda, ister maliyetlerde meydana gelen artışların sonucu, ister arzın talep edilen mal ve hizmetlerin gerisinde kalması, ister maliyet artışı ve talep fazlasının birliğinde etkisiyle doğsun, paranın reel satın alma gücü azalır. Paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma bireylerin refah düzeyini azaltacaktır. Özellikle enflasyon oranının çok yüksek boyutlara ulaştığı toplumlarda bu refah kaybı daha belirgin olacaktır.

Bireysel güdü sürekli daha yüksek refah düzeyine ulaşabilmek, en azından geçmiş dönemlerdeki refah düzeyinin altına inmemek olduğundan bireyler enflasyonist dönemlerde defah kaybını enazlamak amacıyla, tasarruflarını nesnel servet öğelerine dönüştüreceklerdir. Aynı zamanda elde tutulan nesnel servet öğelerinin de nominal değerinde enflasyon nedeniyle artışlar söz konusu olacağından, bireyler hem kendilerini enflasyona karşı korumuş olacaklar hem de parasal servetlerinin artması sonucu bir tatmin duygusuna ulaşacaklardır.

(25) John F.DUE, "Taxation of Wealth" in Public Finance Ed.By. R.W. HOUGHTON, Penguin Books, 1970,s.134; DİLİK,s.130-131.

II. SERVET VERGİLERİ

Servet kavramına kısaca değindikten sonra, şimdi de konumuz olan servet vergilerini inceliyebiliriz. Konuya önce servet vergilerinin tanımı ile başlamanın yararlı olacağı kanısındayız. Ancak yapılan araştırmalarda genellikle servet vergilerinin tanımı yerine açıklamalara yer verildiği görülmektedir (26). Bununla birlikte genel olarak servet vergileri ekonomik birimlerin servetleri üzerinden alınan vergiler olarak tanımlanabilir. Servet geçmiş ve şimdiki dönemlerdeki tasarruflar olarak kabul edilebileceğine göre, servet vergileri de ekonomik birimlerin tasarrufları üzerine konulan vergiler olmaktadır. Servet kavramı incelenirken ekonomik birimlerin bireyler, tüzel kişiler ve devletten oluştuğu belirlenmiştir. Ancak devletin sahip olduğu nesnel ve parasal varlıkları vergilendirerek gelir elde etmesi uygun bir davranış olarak kabul edilmemektedir (27). Aynı zamanda tüzel kişilerin varlıkları hisse senetleri kanalıyla bireylerin varlıklarına dönüşeceğinden incelemede ekonomik birim olarak yalnızca bireyler ele alınacaktır. Böylece servet vergilerini bireylerin servetleri üzerine konulan vergiler olarak kabul edeceğiz.

Genellikle servet vergisinin servetten ödeneceğine ilişkin yaygın bir kanı vardır. Gerçekte ise vergi servetin kendisi üzerine konulmasına karşın ödeme servet öğelerinin satılması ile

(26) TUNCER, s.28-30

(27) PEACOCK, s.389.

değil kazanılmış veya kazanılmamış gelirlerden yapılmaktadır. Başka bir deyişle servet ödemenin kaynağını değil yalnızca matrahi belirlemektedir. Ancak ender durumlarda servet vergisi varlıkların paraya dönüştürülerek ödenmesini gerektirmektedir. Bu konulara daha sonra değinilecektir.

1. Servet Vergilerinin Vergi Sistemi İçindeki Yeri

Servet vergileri, özel mülkiyet hakkının uygulama alanı bulduğu kapitalist ve karma ekonomi düzenine dayalı toplumlara özgü bir vergi türüdür. Geçmiş dönemlerde servet vergilerinin vergi sistemleri içerisinde en önemli gelir kaynağını oluşturduğu bir gerçektir. Bunun nedeni toplum yapısı ile toprak arasında yakın bir ilişkinin olmasıdır. Sanayileşme öncesi toplumlar da servetin arazi ve bina biçiminde saklanması ve vergilenebilir kaynakların sınırlılığı sonucu, servet vergilerinin vergi gelirleri içindeki payının yüksek olması doğaldır. Ancak zamanla birlikte Sosyo-ekonomik yapıda görülen değişimler, özellikle sanayileşme yeni vergi kaynaklarını ortaya çıkarmıştır (28). Aynı zamanda sermayenin parçalanmamasını sağlamak amacıyla önem kazanması servet vergilerinin görece payının azalmasına yol açmıştır (29). Bir akımı belirleyen gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilerin önemi artarken bir stok kavramını açıklayan servetin düşük düzeylerde vergilendirilmesi yeğlenmiştir.

-
- (28) Toplum türlerine özgü vergi yapıları konusunda Bkz.: Fethi HEPER, Toplumsal Yapı ile Vergi Yapıları Arasında İlişkiler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1978, s.22-32.
- (29) Özhan ULUATAM, Kamu Maliyesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 413, ANKARA, 1978, s.213-214.

Günümüzde hernekadar vergiler gelir, harcama ve servetler üzerine konulmaktaysada vergilemeye ilişkin ekonomik düşüncede tüm vergilerin yerine geniş tabanlı bir gelir vergisinin uygulanmasına ilişkin bir varsayımın olduğu da ileri sürülmektedir (30). Bu görüşe göre tüm şirket kazançları ortakların geliri gibi kabul edilecek, servet ve servet artışları ise bireysel gelir olarak gelir vergisi içersinde vergilendirilecektir. Katma değer vergisi, tüketim vergileri ve servet vergileri yatırım, tüketim ve işgücü maliyetleri arasında farklılıklar yaratabileceğinden ayrıca vergilendirilmeyeceklerdir (31). Böylece gelir vergisi tek vergi olarak tüm vergilerin sağlayacağı geliri getirecek biçimde düzenlenecektir.

Kaldor, genel bir harcama vergisinin diğer vergilere oranla, yaratacağı etkiler bakımından, en uygun ve en etkin vergilendirme türü olduğunu savunmaktadır(32).

Aynı düşünceye paralel olarak yalnızca bir Net Servet Vergisinin uygulamadaki tüm dolaysız vergiler yerine konulması düşünülmüştür. Ancak bu kadar geniş boyutta bir servet vergisi, kendi amaçlarına ters düşeceği, sermaye göçüne yol açabileceği ve yaratacağı yönetim güçlükleri de gözönüne alınarak önemli eleştirilere hedef olmuştur(33).

(30) Lester THUROW, "Net Worth Taxes", National Tax Journal, Vol XXV., 1972, s.417.

(31) A.g.k.

(32) Nicholas KALDOR, An Expenditure Tax, Allen Unwin Ltd., LONDON, 1955.

(33) PEACOCK, s.388.

Günümüzde kamusal gereksinimleri karşılamak amacıyla vergi gelirlerinin tek bir kaynaktan sağlama düşüncesi önemini yitirmiş bulunmaktadır. Gelir, harcamalar veya servet tek vergi kaynağı olarak vergilendirildiğinde, hiçbirinin yalnız başına vergilenebilir kapasitenin bir göstergesi olduğu kabul edilemez. Her üç göstergenin birlikte vergilendirilmesi bir verginin eksik yönlerinin diğer vergiler tarafından kapatılmasına yardımcı olacaktır. Böylece etkin bir vergi yapısı içerisinde vergiler birbirlerini tamamlama işlevini yerine getireceklerdir. Etkin bir vergi sistemi fazla yük getirmeyen ve vergilerin yansımalarını engelleyen bir sistemdir. Fazla yük ve yansımama bir vergi sisteminde tam olarak ortadan kaldırılmasa bile, vergilerin tüm ekonomik faaliyetleri içerecek biçimde düzenlenmesiyle önemli ölçüde azaltılabilir. Bu nedenlerden ötürü toplumun tercihlerine göre gelir harcama ve servetlerin birlikte vergilendirilmesi gerekecektir(34). Böylece görece önemli azalsa bile servet vergilerinin her vergi sisteminde yer alması zorunlu olmaktadır.

Türk vergi sistemi incelendiğinde, Cumhuriyet döneminin başlangıcından bu yana gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergiler yanında servet vergilerinin de yer aldığı görülür. Ancak uygulanan bu servet vergileri bazı servet öğelerini hedef aldığı için Kısmî Servet Vergileri olarak tanımlanabilir. Söz konusu vergilerin geliri toplam vergi gelirleri içinde ol-

(34) THURLOW, s.417-419.

dukça düşük bir düzeyde bulunmaktadır. Bu nedenle servet vergilerinin Türk vergi sistemi içinde de göreceli paylarının azaldığı düşünülebilir. Bununla birlikte gelir, harcama ve servetten oluşan ödeme gücünün tüm göstergelerinin vergilendirilmesi, uygulamada bazı aksaklıklar görülse bile, önemli bir aşama olarak kabul edilebilir.

2. Servet Vergilerinin Sınıflandırılması

Servete dayalı vergiler değişik biçimlerde ortaya çıkabileceğinden araştırmalarda söz konusu vergiler farklı olarak sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmalar verginin genelliği, sürekliliği ile verginin servet ögesi veya servet transferi üzerinden alınmasına dayandırılmaktadırlar (35). İncelememizde servet vergileri, birkereye özel, sürekli ve servet transferleri üzerinden alınan vergiler biçiminde üçlü bir ayırımı dayandıracak ve Türkiye'de uygulanan Servet Vergilerinin analizi yapılacaktır. Şimdi bu üçlü ayırım üzerinde kısaca durabiliriz.

A. Birkereye Özel Servet Vergileri

Birkereye Özel Servet Vergileri gerçek servet vergileri olup yükümlünün toplam serveti üzerine bir kez konulur. Ödeme genellikle varlıkların paraya dönüştürülmesi ile gerçekleşebilir. Başka bir deyişle verginin konusu da ve kaynağı da servettir. Söz konusu vergiler savaş ve savaş sonrası olağanüstü durumlarda ulusal borçların ödenmesi ve bu dönemlerde sağlanan kanun-

(35) A.R.PREST, Public Finance In Underdeveloped Countries, Wiedenfeld and Nicholson, LONDON, 1972, s.83; TUNCER, s.30-36.

suz kazançların törpülenmesini hedef alan bir vergi türüdür. Aynı zamanda enflasyonun hızla arttığı toplumlarda elde edilen aşırı kazançların kamu kesimine aktarılmasında etkin bir araç olarak da kabul edilmektedir (36).

Türkiye'de 1943 yılında çok kısa bir süre uygulama alanı bulan Varlık Vergisi, Dinkereye Özel Servet Vergisine örnek olarak gösterilebilir.

B.Sürekli Servet Vergileri

Sürekli servet vergileri heryıl tekrarlanan vergileri içermektedir. Söz konusu vergiler toplam servetin veya belirli servet öğelerinin vergilendirilmesine göre Genel Servet Vergileri ve Kısmi Servet Vergileri olarak incelenebilir.

a. Genel Servet Vergileri

Genel servet vergilerinde kuramsal olarak toplam servet vergi matrahını oluşturmaktadır. Toplam servetin brüt veya net değer üzerinden vergilendirilmesine göre farklı genel servet vergisi ortaya çıkar.

aa. Amerikan Servet Vergisi (General Property Tax)

Amerika Birleşik Devletlerinde, Federe Devlet ve yerel yönetimlerde uygulanan bu genel servet vergisinde toplam servet brüt değer üzerinden vergilendirilmektedir. Objektif karakterli olan bu vergide yükümlülerin bireysel durumları gözönüne alınmaz. Eyaletler arasında farklı uygulamalar görülse bile verginin konusuna bina, arazi gibi taşınmaz varlıklar girmektedir. Genellikle ev eşyaları, makine, otomo-

(36) SANFORD, Taxing Personal Wealth, s.21.

bil gibi bireysel varlıklar ile hisse senedi, tahvil, para gibi taşınabilir servet öğeleri vergi içeriğine alınmamaktadır (37).

bb. Net Servet Vergisi

Net Servet Vergisi, bireylerin veya ailelerin toplam net servetleri üzerine konulan bir vergidir. Net servet, toplam servetten yükümlülüklerin düşülmesi sonucu bulunur. Bu vergi günümüzde dokuz Avrupa, üç Asya ve iki Güney Amerika ülkesinin vergi sistemlerinde yer almaktadır. Verginin konusu taşınabilir ve taşınamaz tüm servet öğeleridir. Ancak uygulamada karşılaşılan güçlükler nedeniyle bireysel varlıklar ve kıymetli madenler genellikle vergi dışı tutulmaktadır. Vergilemede yükümlülerin bireysel durumları gözönüne alınmakta ve artan oranlı tarifeler uygulanmaktadır (38). Merkezi devletin gelirleri içersinde yer alır.

Türkiye'de ise bugüne kadar Genel Servet Vergisi uygulanmamıştır. Vergi sisteminde bulunan ve servetleri hedef alan vergiler Kısmî Servet Vergileridir.

-
- (37) Amerika'da uygulanan Genel Servet Vergisi konusunda daha geniş bilgi için Bkz.: E.R.A. SELIGMAN, Essays in Taxation, Augustus M. Kelley Publishers, NEWYORK, 1969, s.19-62; Thomas F. POGUE-L.G. SGONTZ, Government And Economic Choice: An Introduction To Public Finance, Houghton Mifflin Company, BOSTON, 1978, s.307-324; ROLPH-BREAK, s.327-333.
- (38) Net Servet Vergisi konusunda daha geniş bilgi için Bkz.: DUE, "Taxation of Wealth", s.129-140; SANFORD, Taxing Personal Wealth, s.177-200; SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, 1-3. Bölümler; THUROW, s.417-423; PEACOCK, s.388-399; POGUE-SGONTZ, s.325-330.

b. Kısmî Servet Vergileri

Kısmî Servet Vergileri belirli servet ögeleri üzerinden alınmaktadır. Söz konusu vergilerin en yaygın örneği Emlâk Vergisidir.

Türkiye'de de vergi yapısı içersinde sürekli ve ancak belirli servet ögelerini içeren vergiler yer almaktadır. Bu vergiler Emlâk Vergisi ve Motorlu Kara Taşıtları vergisinden oluşmaktadır. Türk Vergi Sisteminde yer alan Gayrimenkul Kıymet Artış Vergisi, Emlâk Alım Vergisi ve Taşıt Alım Vergisi de Kısmî Servet Vergileri içersinde incelenebilir. Ancak servet ögelerinin değerlerinde meydana gelen artışların gelir vergisi içinde mi; yoksa ayrı bir servet vergisi olarak mı vergilendirileceği kuramda tartışmalı bir konudur (39). Servet ögelerinin değerinde meydana gelen artışların vergilendirilmesi gerek servet vergilerinin amaçları, gerekse yarattığı yönetsel sorunlarla çok yakın benzerlik göstermesine karşın genellikle bu vergi türü Gelir Vergisi içinde kabul edilmektedir (40). Aynı biçimde Emlâk Alım Vergisi ve Taşıt Alım Vergisi Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğünün düzenlediği Bütçe Gelirleri Yıllığında harcamalar üzerinden alınan vergiler arasında yer almaktadır. Söz konusu iki verginin servet transferi üzerinden alınan vergiler olarak incelenmesi yö-

(39) SANFORD, Taxing Personal Wealth, s.225-232.

(40) SANFORD, The Economics of Public Finance, s.151-152.

münde görüşler olmasına karşılık (41) bu vergilerin gider vergileri içersinde yer almasının uygun olacağı kanısındayız (42).

Bu nedenlerden ötürü Türkiye'de Kısmî Servet Vergileri incelenirken Emlâk Vergisi ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisi ele alınacaktır (43)

aa. Emlâk Vergisi

Emlak Vergisi Türkiye sınırları içersinde bulunan binalar ile arazi ve arsalara hedef alan bir vergidir. Bu nedenle yalnızca taşınmaz nitelikteki servet öğeleri verginin konusuna girmektedir. 1936-1970 yılları arasında yerel yönetimlerce Bina Vergisi ve Arazi Vergisi adı altında tahsil edilirken 1970 yılında kabul edilen Finansman Kanunu ile Merkezi Devlet Gelirleri içersine alınmış, ancak bu vergi gelirinin belirli bir payı yine yerel yönetimlere tahsis edilmiştir.

bb. Motorlu Kara Taşıtları Vergisi

Motorlu Kara Taşıtları Vergisi, Karayolları Trafik Kanununa göre trafik şube veya bürolarında kayıtlı motorlu taşıtlarla lastik tekerlekli traktörlerden araçların ağırlık ve yaşına göre alınan bir vergidir. Söz konusu bu vergide

(41) Emlâk Alım Vergisi ve Taşıtların Alım Vergisinin Kısmî Servet Vergisi içinde kabul edilmesi konusunda Bkz.: Aykut HERKEMEN, Genel Vergi Kuramı, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, ANKARA, 1976, s.125; NADAROĞLU, s.383.

(42) Emlâk Alım Vergisi ile Taşıtların Alım Vergisinin gider vergileri içersinde incelenmesi gerektiği konusu için Bkz.: Akif ERGİNAY, Vergi Hukuku, Sevinç Matbaası, ANKARA, 1974, s.245-252.

(43) HERKEMEN, s.123-124.

Merkezi Devlet Gelirleri içersinde yer almasına karşılık elde edilen vergi gelirinin belirli bir payı yerel yönetimlere tahsis edilmektedir.

C. Servet Transferi Üzerinden Alınan Vergiler

Servet transferi üzerinden alınan vergiler, servetlerin hayat boyunca veya ölüme bağlı olarak transfer edilmesi halinde uygulanmaktadır. Söz konusu vergiler Veraset ve İntikal Vergileri başlığı altında incelenebilir.

a. Veraset Vergileri

Veraset Vergisi, ölüm olayına bağlı olarak, ölen kişinin servetinin yakınlarına aktarılması sırasında alınan bir vergidir. Söz konusu vergi terekenin tamamının veya mirasçılara kalan payların vergilendirilmesine göre iki biçimde ortaya çıkar.

aa. Tereke Vergisi

Tereke Vergisinin konusu, ölen bireyin sıraktığı nesnel ve nesnel olmayan servetin tamamıdır. Objektif yapılı bir vergi olmasına karşın uygulamada subjektif hale getirilmeye çalışıldığı (44) görülmektedir. Vergilemede artan oranlı tarifelere yer verilir. Genellikle İngiltere ve dominyonların vergi sistemlerine özgü olan bu vergi Türkiye'de uygulanmamıştır.

bb. Miras Hisseleri Vergisi

Bu vergide ölen bireyin tüm serveti yerine, mi-

(44) TUNCER, s.136.

rasçılara düşen paylar vergilendirilmektedir. Veraset Vergisi alanında en yaygın olan vergileme türü olan bu vergi 1926 yılından bu yana Türk Vergi Sisteminde yer almaktadır. Kalan miras payına ve akrabalık derecesine göre artan oranlı bir tarife uygulanmaktadır.

b. İntikal Vergileri

Hayat boyunca yapılan karşılıksız transferleri içerisine alan bu vergi, Veraset Vergisinden kaçınmayı engellemek amacıyla yürürlüğe konmuştur. Ülkemizde de 1926 yılından sonra Veraset Vergisi ile birlikte vergi sisteminde yer almaktadır.

Bu açıklamalardan görüldüğü gibi Türk Vergi Sisteminde yer alan Kısmî Servet Vergilerinde nesnel servet ögeleri, Veraset ve İntikal Vergisinde nesnel servet ile parasal servet ve haklar vergilendirilmektedir. Ancak genelde, her ülkede olduğu gibi emek serveti vergi dışı kalmaktadır. Şimdi bu servet ögesinin Servet Vergisi içerisine alınmamasının nedenlerini belirleyelim.

Bireylerin eğitim, öğrenim, sağlık ve benzeri yatırımlar sonucu elde edilen emek serveti daha çok yıllık Net Servet Vergisi açısından önem kazanır. Belirli servet ögelerini hedef alan gayri safi servet vergilerinde, birkereye özel servet vergilerinde ve servet transferi vergilerinde emek serveti görece olarak önemini yitirmektedir.

Emek servetinin bir servet ögesi olarak vergilendirilme-

sini yalnızca Rolph-Break ve Sommerfeld savunmaktadır (45). Rolph-Break'e göre servet vergisinin genel olması amaçlanıyorsa, değerli hizmetlerin kaynağı olan emek servetinin de değerlendirilerek vergi içeriğine alınması gerekir. Vergi emek servetinin sermaye değeri esas alınarak konulur. Bilindiği gibi sermaye değeri ise belirli bir faiz haddinde gelecekteki gelirin şimdiki değerine eşittir. Değerlendirme güç olmakla birlikte olanaksız değildir. İnsanların bir mal gibi alınıp satılmaları değerlendirilmelerine engel teşkil etmez. Çünkü birçok varlık, zaman içinde alınıp satılmamasına karşın aynı sahibin mülkiyetinde kalır. Bu ise bu varlıkların değerlendirilmesini engellemez. Bireylerin değerlendirilmesinde, yaşam süresinin tam olarak bilinmemesi nedeniyle tahmini (5 yıllık gelir ortalaması gibi) değerlerden hareket edilir. Faiz haddi olarak da borç alma veya borç vermede kullanılan oranlardan yararlanır. Böylece bireyin gelecekteki gelirlerinin şimdiki değeri bulunarak vergilendirilir.

Bu görüşe önemli itirazlar öne sürülmüştür(46). Emek ser-

-
- (45) ROLPH-BREAK, s.196-202; Reynard M.SOMMERFELD, Tax Reform and The Alliance For Progress, University of Texas Press, 1966, s.104
- (46) Bu konuda Bkz.: Richard GOODE, The Individual Income Tax, The Brooking Institution, WASHINGTON, 1964, s.21-22; Nobru TANABE, "The Taxation of Net Wealth", in Readings on Taxation in Developing Countries, Ed.Ry.Richard M.BIRD-Oliver OLDMAN, The John Hopkins University Press, LONDON, 1975, s.261-262; JAMES-NOBES, s.217-219; R.C. TRESS, "Awealth Tax Is 'a Wealth Tax'", British Tax Review, 1963 s.404; PREST, Public Finance, s.304; SANFORD, Taxing Personal Wealth, s.184-186; PEACOCK, s.389-390; PREST, Public Finance In Underdeveloped Countries, s.83; C.V.BROWN-P.M.JACKSON, Public Sector Economics, Martin Robertson and Com Ltd., OXFORD, 1978, s.318.

vetinin vergi kapsamına alınmaması gerektiği görüşünde olan yazarlar insan değeri bir mal gibi alınıp satılmadığı için, şimdiki değerini tam ve kesin olarak saptanamıyacağı ve bireysel özgürlüklerin zedeleneceği noktasından hareket etmektedirler. Emek servetinin vergi içeriğine alınması yatırımların bileşiminde önemli değişikliğe yol açacağından uzun yıllardan beri yeterince desteklenmeyen insan gücü yatırımlarının ve dolayısıyla vasıflı işgücü arzının daralacağı endişesi de itirazlarda önemli bir nokta olarak ortaya çıkmaktadır. Son olarakta verginin yönetiminde ortaya çıkabilecek yönetim güçlükleri nedeniyle emek serveti vergi dışı bırakılmak istenmektedir.

Net Servet Vergisini öneren yazarlar, bazı özel ayrıcalıklarla, verginin tüm ögelerini içermesi yanlısıdır. Bilindiği gibi bir verginin adil olması için genel olması gerekir. Başka bir deyişle tüm servet ögelerini içermelidir, aksi halde verginin genelliği bozulur. Emek serveti de bir servet ögesi olması nedeniyle vergi adaletini sağlamak amacıyla vergi kapsamına alınması gerekir. Bununla birlikte emek servetinin değerini ortaya koymak, belirli ortalamalardan hareket edilse bile son derece zordur. Sosyo-ekonomik yapıda meydana gelecek değişimler gelecekteki gelir akımı ile borçlanma ve borç vermede uygulanan faiz hadlerinin farklı olmasına yol açacaktır. Eğer emek servetinin yaşam süresi, gelir artışları ve faiz oranları standart olsa idi, emek serveti bir servet ögesi olarak vergi kapsamına alınabilirdi. Uygulamada durum böyle olmadığından araştırmamızda emek servetini servet vergisi içeriğinin dışında tutmanın yararlı olacağı kanısındayız.

Emek servetinin vergi dışı tutulması nedeniyle servet vergileri nesnel ve nesnel olmayan vergi ögeleri üzerine salınacaktır. Verginin salınmasında türlü yöntemler uygulanabilir. Örneğin vergi servet değeri üzerine konulabilir, değer ölçüsü yerine mülkün boyutları ve konumu gözönüne alınarak vergi salınabilir veya vergi varlıkların transferi halinde konulabilir.

III. TÜRKİYE'DE SERVETLERİN VERGİLENDİRİLMESİNDE YAKLAŞIMLAR

Ödeme gücünün göstergeleri yalnızca ekin bir vergi sisteminin gereği olarak vergilendirilmemektedir. Politik karar organları, toplumun sosyo-ekonomik yapısına uygun olan vergileri gelir elde etmek, ekonomik hayatı düzenlemek, vergi adaletini sağlamak gibi amaçların gerçekleştirilmesi için de uygulamaya koyarlar. Servet vergilerinin de aynı yaklaşımdan hareket edilerek konulduğu ileri sürülebilir. Bu nedenle ekonomik birimlere güvenlik duygusu, sosyal prestij ve gelecek dönemlerde harcama gücü sağlayan servet ögelerinin vergilendirilmesinde türlü yaklaşımlar söz konusu olabilir. Bunları mali, sosyal ve politik yaklaşım olarak üç ana başlık altında inceleyebiliriz.

1. Mali Yaklaşım

Vergilerin uygulamaya konulmasının en önemli nedeni, devletin sunduğu mal ve hizmetlerin finansmanı için gerekli olan gelirin bir bölümünün sağlanmasıdır. Başka bir deyişle vergilerin konulmasında mali amaçlar ön planda yer almaktadır. Servet ögeleri üzerine konulan vergiler de bu düşünceden soyutlanamaz.

Önceki dönemlerde, özellikle endüstrileşme hareketleri başlamadan önce servet ögeleri üzerinden elde edilen kamu gelirleri toplam devlet gelirleri içerisinde önemli boyutlara ulaşmaktaydı. Sanayi devriminin başlamasıyla birlikte kapitalizmin etkin bir biçimde gelişimini sağlayabilmek için tasarrufların ve dolayısıyla sermaye birikiminin özendirilmesinin zorunluluğu ortaya çıktı. Tasarruflar yatırımlara dönüşecek ve yatırımların artması sonucu yaratılan mal ve hizmetler ve dolayısıyla gelir ve yine tasarruflar gelişecek ve süreç süreklilik kazanacaktır. Geçmiş dönemlerdeki ve bugünkü dönemde yaratılan tasarrufların servet ögelerine dönüştürülmesi sonucu işlerlik kazanan servet vergilerinin bu süreci etkileyeceği ortadadır. Bu nedenle 19. yüzyılın başlangıcından bu yana ağırlık gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilere kaydırılarak servet vergilerinin mali amacı ihmal edilmiş bulunmaktadır. Ancak bana yalnızca tasarrufu destekleme nedenine bağlayamayız.

Gerçekten servet kavramı geniş bir biçimde tanımlanarak ele alınırsa içine ekonomik ünitelerin sahip olduğu nesnel ve nesnel olmayan tüm varlıklar girecektir. Taşınamaz varlıklar, hisse senedi ve tahviller, kasadaki paralar, evdeki mobilya, tablo, mücevherat ve dayanıklı tüketim mallarının bulunup vergilendirilmesi idari açıdan son derece zorluklar ortaya çıkarır. Servet ögelerinin kolaylıkla bulunması da etkin bir vergileme için yeterli değildir. Aynı zamanda değerlendirme sorunu da ortaya çıkmaktadır. Son zamanlarda vergi yönetimi yerine yükümlünün beyanına dayanılarak servet ögeleri vergilendirilmektedir. Vergi beyannamelerinde gösterilen değerlerin düşük tutulması, başka bir deyişle vergi kaçakçılığı da servet ver-

gisinden sağlanan gelirlerin düşük olmasına yol açabilmektedir (47).

Servet vergileri hasılatının düşük olmasının diğer bir nedeni de ekonomilerde görülen sürekli fiyat artışlarıdır. Bilindiği gibi günümüzde gerek gelişmiş ülkelerde ve gerekse gelişmekte olan ülkelere fiyatlar genel düzeyi sürekli olarak artışlar göstermektedir. Enflasyon olarak tanımlanan fiyatlar genel düzeyindeki artışların toplumların vergi yapıları üzerinde etkili olduğu ve diğer vergiler bir kenara bırakılacak olursa servet vergisi gelirlerini azaltıcı yönde etkilediği ileri sürülmektedir (48). Enflasyonist dönemlerde servet vergilerinin esas ağırlığını taşıyan bina ve arazi değerlerinde, diğer servet öğelerinde olduğu gibi, aşırı artışlar görülmektedir. Ancak değerlerde meydana gelen artışlar servet öğelerinin değerlendirilmesinde görülen yönetsel güçlükler nedeniyle kısa zaman içerisinde vergi kapsamına alınamamaktadır. Bilindiği gibi yükümlülerin bildirimine dayanarak salınan servet vergilerinde yeniden değerlendirmeler belirli zaman aralıklarında yapılmaktadır. Genellikle bildirimlerde servet öğelerinin gerçek değerleri yansıtmadığından ve kaçakçılık yaygın olduğundan servet vergileri enflasyonist değer artışlarını yakalayamamakta ve dolayısıyla elde edilen gelir olması gerekenin altında gerçekleşmektedir.

(47) HEREKMEN, s.122.

(48) Kenan BULUTOĞLU, Kamu Ekonomisine Giriş, Temat Yayınları, İSTANBUL, 1977, s.503. Aynı zamanda enflasyonun vergi yapıları üzerinde etkisi konusunda Bkz: HEPER, s.78-80 ve 93-95.

Servet vergilerinin toplam vergi gelirleri içersinde gö-
reli payının düşük olması yanında gelir esnekliğinin de olma-
dığı görülür (49). Servet vergilerinin gelir esnekliğine sa-
hip olmamaları milli gelirden meydana gelen artışları izliyeme-
meleri anlamına gelir. Böylece yıllara göre servet vergisi ge-
lirlerinde salt olarak artışlar görülse bile görece olarak bir
azalma söz konusu olacaktır.

Türkiye'de servet vergilerinin mali önemi incelendiğinde
diğer ülkelerde görülen uygulamalardan pek değişik olmadığı gö-
rülür. Cumhuriyet döneminin başlarında servet vergilerinin top-
lam vergi gelirleri içersindeki payı % 15 dolaylarında idi (50).
En yüksek gelir getiren servet vergisi türü **Hayvanlar Vergisi**
olup, önem sırasına göre diğerleri Arazi Vergisi, Dina Vergisi,
Veraset ve İntikal Vergisi ve diğer servet vergileridir. Varlık
vergisinin uygulandığı yıllar dışarda tutulacak olursa genel o-
larak servet vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki gö-
reli payının azaldığı görülür. Son on yıllık dönemde servet ver-
gilerinin gelişimi Tablo 1 de gösterilmiştir. Aynı tabloda 1968
yılı esas alınarak düzenlenen fiyat endeksine ve toplam vergi
gelirlerinede yer verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde Servet Vergileri gelirinin mutlak
rakamlar olarak her yıl arttığı, buna karşın servet vergileri-
nin toplam vergiler içindeki görece payının, belirli yıllar dı-

(49) Halil NADAROĞLU, Kamu Maliyesi Teorisi, Sermet Matbaası,
İstanbul, 1976, s.383.

(50) HEPER, s.43.

TABLO 1

1968-1978 Yılları Arasında Servet Vergilerinin Gelişimi

Yıllar	Servet Vergileri(x) Hasılatı Milyon TL.	Toplam vergi gelirleri Milyon TL.	Servet Vergileri- nin Toplam vergi içinde payı (%)	Fiyat Endeksi
1968	443.0	16.239	2.72	100
1969	516.6	19.114	2.69	107.2
1970	686.6	23.002	2.98	114.4
1971	810.6	31.424	2.57	132.6
1972	1.013.3	39.012	2.59	156.5
1973	1.253.4	51.957	2.41	188.6
1974	1.957.5	65.156	3.00	244.9
1975	1.921.3	95.008	2.02	269.5
1976	2.405.9	127.055	1.89	311.5
1977	3.727.4	167.373	2.22	386.5
1978	4.740.8	243.895	1.94	556.5 ^(xx)

Kaynak: Bütçe Gelirleri Yıllığı 1977-1978; D.I.E. Cep İstatistik Yıllığı 1978.

(x) Servet Vergileri Emlak Vergisi, Motorlu Kara Taşıtları Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisinden oluşmaktadır. (xx) 9 Aylık Veriler.

şarda tutulursa, sürekli olarak azaldığı görülmektedir. Gerek salt ve gerekse görelî olarak servet vergisi gelirinin sıçrama gösterdiği yıllar 1972 ve 1977 yılları olarak belirlenebilir. Bilindiği gibi bu yıllar Emlak Vergisi beyannamesinin yenilendiği ve servet öğelerinin yeniden değerlendirildiği yıllardır. Özellikle 1977 yılında salt rakamlarda % 71.5 oranında yıllık bir artış hesaplanmıştır. Bu artış ülkede görülen fiyat artışlarının servet öğelerine yansımından başka birşey değildir. Ancak yine burada servet öğelerinin gerçek bir biçimde değerlendirildiği kanısında değiliz. Bir yandan sanayileşme ve kentleşme bir yandan da enflasyon bina ve araziden oluşan servet öğelerinin aşırı bir biçimde değerlenmesine yol açmaktadır. Bu gibi durumlarda yükümlünün beyanı esas alınarak salınan Emlak Vergisi ve Veraset ve İntikal Vergilerinde yaygın olan kaçakçılık güdünü servet vergileri hasılatının düşük olmasına yol açmaktadır.

Bu dönem içersinde servet vergisi yapısını oluşturan vergiler incelendiğinde sabit tarifelerin uygulandığı Motorlu Kara Taşıtları Vergisinde enflasyonun alınan vergileri hemen hemen erittiği ve anlamsız miktarlara ulaştırdığı görülür. 1968 yılı 100 olarak kabul edilirse toptan Eşya Fiyat Endeksinin 1978 yılında 552.5 e yükseldiği görülür. Fiyatların böylesine hızla arttığı bir ekonomide parasal gelirlerin de önemli sayılabilecek bir ölçüde attığı söylenebilir. Bununla birlikte gerek Motorli Kara Taşıtları Vergisinde tarifelerin değişmeksizin kalması, taşıt sayısının önemli sayılabilecek boyutlara ulaştığı ülkemizde, vergi hasılatının çok düşük düzeylerde gerçekleşmesine yol açmaktadır.

Görüldüğü gibi ülkemizde gerek vergi kaçakçılığı ve gerek-

se uygulanan sabit tarifeler servet vergileri gelirinin beklenen düzeye çıkmasını engellemektedir. Servet vergileri hasılatı beklenen düzeye çıkamazken aynı zamanda bu vergilerin gelir esnekliği olmadığı sorunu da önem kazanmaktadır (51). Servet vergilerinin gelir esnekliği iki yönden ele alınabilir. Önce toplam servet vergilerinin gelir esnekliğini sonra da her bir servet vergisi türünün ayrı ayrı esnekliklerini inceleyeceğiz. Bu amaçla da Tablo 2 yi düzenlemiş bulunuyoruz.

Tablo 2 nin incelenmesi sonucu Servet Vergisi yapısını oluşturan vergilerden Emlak Vergisi ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisinin gelir esnekliği 1968, 1969 ve 1977 yılları dışarda bırakılırsa sürekli olarak birimin altında hesaplanmıştır. 1972 yılından bu yana yükümlülerin beş yılda bir verdikleri beyannamelere dayanılarak matrahı saptanan bu verginin zaten milli gelirdeki artışı izlemesi beklenemezdi. Tablodan da görüldüğü gibi 1977 yılında gelir esnekliği 4.71 olarak hesaplanmıştır. Diğer yıllarda birimin altında gerçekleşen esnekliğin 1977 yılında aniden yükselmesi bu yılda beyannameler yenilenirken enflasyonun ve kentleşme olgusunun da etkisiyle değerleri artan varlıklara ilişkin matrahları yükseltilmiş olmasına bağlayabiliriz.

Motorlu Kara Taşıtları Vergisine gelince, spesifik bir esasa göre alınan bu verginin milli gelirdeki artışı kesinlikle

(51) Yılmaz BÜYÜKERŞEN, Vergi Tesirlerinin Mikro İktisat Analizi, E.İ.T.İ. Akademi Yayını No. 71/37, ESKİŞEHİR, s.143; NADAROĞLU, s.383.

TABLO 2

Servet Vergilerinin Esnekliği (x)

Yıllar	G.S.M.H. Artış	Toplam Servet ^(xx)		Emlak Verg.		Motorlu Kara		Veraset ve	
		Verg. Artış	Esn.	Artış	Esn.	Taşıt Verg. Artış	Esn.	İnt. Verg. Artış	Esn.
1968	10.8	19.3	1.78	18.9	1.75	13.9	1.28	34.4	3.18
1969	11.0	16.9	1.53	16.8	1.52	9.2	0.83	33.2	3.01
1970	18.3	29.8	1.62	17.5	0.95	72.3	3.95 ^(xxx)	9.0	0.49
1971	30.3	5.5	0.18	14.8	0.48	-32.3	-1.06	64.9	2.14
1972	25.0	2.3	0.09	-17.2	-0.68	7.0	0.28	58.4	2.33
1973	28.7	11.9	0.41	2.6	0.09	13.8	0.48	25.7	0.89
1974	37.8	27.5	0.72	11.0	0.29	47.3	1.25	36.3	0.96
1975	25.4	20.4	0.80	22.6	0.88	3.4	0.13	30.4	1.19
1976	25.1	21.2	0.84	0.7	0.02	26.7	1.06	38.8	1.54
1977	29.9	71.4	2.38	140.9	4.71	32.8	1.09	40.1	1.34
1978	41.2	22.4	0.54	6.1	0.14	20.3	0.49	44.2	1.07

(x) Esneklik = $\frac{\text{Vergilerde Yıllık Artış}}{\text{G.S.M.H. da Yıllık Artış}}$ formülünden yararlanarak hesaplanmıştır.

Gerek vergilerde ve gerekse G.M.H. da artışlar Bütçe Gelirleri Yıllığı 1977-1978 deki rakamlar esas alınarak hesaplanmıştır.

(xx) Emlak Vergisi, Motorlu Kara Taşıtları Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi toplamı.

(xxx) 1970 yılı Taşıt Alım Vergisi Hasılatı Motorlu Kara Taşıtları vergisine yazılmıştır.

izleyemeyeceği ileri sürülmektedir (52). Bu verginin de gelir esnekliği genellikle birimin altında hesaplanmıştır. Bu da Motorlu Kara Taşıtları Vergisinin gelir esnekliğine sahip olmadığını gösterir. Ancak 1970 yılında gelir esnekliği 3,95; 1974 yılında 1,25; 1976 yılında 1,06 ve 1977 yılında 1,09 olarak hesaplanmıştır. 1976 ve 1977 yılındaki hesaplamalar Motorlu Kara Taşıtları Vergisinde artışların Milli gelirdeki artış kadar olduğunu gösterirken 1970 ve 1974 yıllarında bu vergideki artışların milli gelir artışından çok yüksek olduğu görülür. Özellikle gösteren 1970 yılı incelendiğinde, Taşıtlar Alım Vergisi gelirinin bu yıl içerisinde Motorlu Kara Taşıtları Vergisiyle birleştirildiği görülür. Aynı yıl motorlu kara taşıtlarında 6000 adet artış (53) olduğu gözönüne alınacak olursa 1970 yılında elastikiyetin 3.95 olarak hesaplanmasının bu iki verginin birlikte kayda alınması sonucu ortaya çıktığı söylenebilir.

Diğer bir servet vergisi türü olan Veraset ve İntikal Vergisi, Emlâk Vergisi ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisinden farklılık gösterir. Son iki vergi sürekli vergiler olmasına karşın Veraset ve İntikal Vergisi uzun aralarla gerçekleşen bir vergi türüdür. Veraset ve İntikal Vergisi Veraset yoluyla veya karşılıksız mal iktisabını vergi kapsamına almaktadır. Ortalama insan ömrü 60 yıl olarak kabul edilirse veraset yoluyla veya karşılıksız mal iktisabının ortalama 30 yılda bir gerçekleştiği söylenebilir (54). Bu nedenle Veraset ve İntikal Vergilerin milli

(52) NADAROĞLU, s.383.

(53) T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye İstatistik Yıllığı, 1975, ANKARA, 1976.

(54) TUNCER, s.227.

gelirdeki artışı izleyip izleyememesi önemli olmayacaktır. Bununla birlikte Tablo 2 incelendiğinde Veraset ve İntikal Vergisinin en yüksek gelir esnekliğine sahip olduğu görülür.

Servet vergileri bir bütün olarak incelendiğinde gelir esnekliklerinin düşük olduğu görülürse de diğer vergiler ile karşılaştırıldığında (55) servet vergilerinin gelirler, harcamalar, hizmetler ve dış ticaretten alınan vergilerin gelir esnekliği arasında pek önemli farklılıkların olmadığı anlaşılır. Bu arada servet vergilerine ilişkin tipik bir özelliğin olduğu, kısa dönemli gözlemlere dayanılarak söylenebilir. Özellikle Emlâk Vergisi beyannamelerin verildiği 1977 yılında servet vergilerinin gelir esnekliğinin 2.38 e yükseldiği gözlenmiştir. Ancak hemen bu yılı izleyen 1978 yılında esnekliğin önemli ölçüde azaldığı ve 0.54 e düştüğü görülmüştür. Bu olayın beyanname yenileme süreleri arasında beş yıl gibi uzun sayılabilecek bir dönemin varolmasından ve fiyat artışlarından ileri geldiği söylenebilir. Aynı zamanda bazı vergilerde uygulanan spesifik tarifeler servet vergilerinin milli gelirdeki artışı izliyenemesine neden olmaktadır.

Bu incelemelerden görüldüğü gibi servet vergileri hem milli gelirdeki artışları yeterince izleyememekte, hem de görece malî önemlerinin azaldığı ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durum karşısında vergi sistemleri içerisinde servet vergilerine niçin yer verilmektedir? Başka bir deyişle yeterince gelir sağlayamayan servet vergilerinin tümü uygulamadan kaldırılarak bu vergi-

(55) T.C.Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, Bütçe Gelirleri Yıllığı, 1977-1978, s.18-19.

lerden sağlanan gelir diğer vergilerin oranları arttırılarak karşılanamaz mı sorusu önem kazanmaktadır.

Gerçekten vergi yönetimi açısından önemli bir yük getirmesine karşın yeterli hasılat sağlayamayan servet vergileri, özellikle ülkemizde uygulanan üç servet vergisi türü, vergi sistemi içersinde kolaylıkla eritilebilir (56). Konuya mali açıdan yaklaşılmca sorunun çözümü basittir. Ancak servet vergileri salt mali amaçla uygulamaya konulmamaktadır. Eğer temel amaç vergi geliri sağlamak olsaydı hem servet vergileri çok daha geniş kapsamlı olacak ve hem de uygulanan oranlar yüksek olacaktı. Bu nedenle günümüzde servet vergilerinin mali amaçtan çok sosyo-ekonomik amaçlarla uygulandığı söylenebilir.

2. Sosyal Yaklaşım

Servet vergilerinin uygulanmasında mali amaç ikinci planda tutulunca verginin sosyal amacı ön plana çıkmaktadır. Servet vergilerine sosyal açıdan yaklaşıncı önce vergi adaleti ele alınacak ve servet vergilerinin yatay adaleti gerçekleştirilmede etkinliği incelenecektir.

İkinci olarak sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde servet vergilerinin başarı şansı incelenecektir. Burada veri olarak kabul edilen servet dağılımında görülen adaletsizliklerin giderilmesinde servet vergilerinin rolü araştırılacaktır.

A. Vergi Adaleti

Yükümlülerin vergi kanunları önünde eşitliği olgusunu

(56) Bu konu ileride daha geniş bir biçimde incelenecektir.

yansıtan vergilemede adalet ilkesi, adalet kavramının objektif kriterlere dayandırılarak ortaya konulamaması sonucu genellikle moral yargılardan hareket edilerek belirlenmektedir. Vergilemede adalet ilkesi "yatay adalet" ve dikey adalet olarak incelenebilir. Yatak adalet, aynı gelire ve servete sahip olan bireylerin eşit olarak vergilendirilmesi ve dikey adalet ise farklı gelir ve servetlere sahip yükümlülerin farklı biçimlerde vergilendirilmelerini içermektedir. Burada yalnızca yatay adalet kavramı üzerinde durulacaktır.

Daha önce belirlendiği gibi gelir tek başına vergi ödeme gücünün bir göstergesi olmaktan uzaktır. Çünkü gelir vergisinde bazı tür gelirler (örneğin sermaye kazançları) ya özel bir muameleye tabi tutularak yeterince vergilendirilmemekte veya tamamen vergi dışı kalabilmektedirler. Aynı zamanda servet bireylere sağladığı gelirin ötesinde güven, bağımsızlık ve fırsat yararları da sağlamaktadır. Servet gelirlerini çalışma sonucu kazanılmış gelirlere oranla daha yüksek bir biçimde gelir vergisi ile vergilendirmek, servet sonucu elde edilen ek ödeme gücünün yeterince vergilenmesini sağlayamaz (57). Servetler gelir getirsin veya getirmesin sahiplerine ek bir vergi yeteneği sağlayacaklardır. İşte bu yetenek vergi adaletinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle vergi adaleti açısından servet vergilerinin gelir vergisini tamamlayıcı bir özelliğe sahip olduğu ileri sürülür (58). Başka bir deyişle servet de ödeme gü-

(57) Nicholas KALDOR, Indian Tax Reform, Manager of Publications, Delhi, 1956, s.20.; SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.5.

(58) SANFORD, Taxing Personal Wealth, s.23.

cünün bir göstergesidir. Bu yargıyı şu örneklerle kanıtlayabiliriz. Daha önceleride belirlendiği gibi servet verimli alanlara yatırılabilir (prodüktif servet olarak) ve karşılığında bir gelir sağlanabilir. Ancak tüm servet öğelerinin gelir getirmeleri beklenemez. Örneğin serveti olan bireylerin geliri olmayabilir. Norveçte hazırlanan vergi istatistiklerine göre vergi yükümlülerinin % 40 ınının 2000-7000 dolar arasında vergilenebilir servetleri olmasına karşın hiç bir vergilenebilir gelir beyanında bulunmadıkları görülmüştür (59).

Aynı paralelde ama daha aşırı bir örnek daha verilebilir. Kaldor tüm servetini altın ve mücevher gibi kıymetli madenler biçiminde saklayan zengin bir şahıs ile hiç parası ve serveti olmayan bir dilenciye karşılaştırmaktadır (60). Bu durumda zengin kişinin serveti gelir getirmeyen varlıklardan oluştuğu ve dilencinin ise verilen sadakaların dışında hiç bir varlığı olmadığı düşünülürse her ikisinin de gelir açısından vergilenebilir kapasitelerinin olmadığı görülür. Çünkü gelir yoktur. Eğer yalnızca gelir ödeme gücünün bir göstergesi olarak kabul edilsen gerek Norveçteki servet sahipleri, gerekse ikinci örnekteki zengin şahıs ve ne serveti ne de geliri olmayan dilenci aynı vergilenebilir kapasiteye sahip oldukları kabul edilecek ve dolayısıyla gelir vergisinin içeriğinin dışında kalacaklardı.

Ancak vergi adaleti açısından bazı servet öğelerini elin-

(59) TANABE, s.259-260.

(60) KALDOR, 'Indian Tax Reform,' s.20.

de bulunduran zengin bir şahıs ile bir dilenciye aynı vergi ödeme gücüne sahip bireyler olarak kabul etmek olanaksızdır. Yatacay adalet ilkesine göre aynı vergilenebilir gücü sahip olan yükümlülerin eşit bir biçimde vergilendirilmeleri gerekir. Zengin şahıs yatırım tercihini gelir getirmeyen servet öğelerine yöneltmiştir. Bu varlıklar bu bireye herhangi bir parasal gelir getirmemekle birlikte fiziki bir gelir sağladığı söylenebilir (61). Çünkü parasal gelirlerin harcanması sonucu sağlanacak tatmin duygusuna eş ve hatta daha yüksek bir tatmin duygusu bu varlıkların kasalarında tutulması sonucu yine elde edilecektir. Bu varlıkların sağladığı fiziki gelir (tatmin duygusu) yanında servet sahipleri, servetleri nedeniyle ekonomik kaynaklar üzerinde tasarruf etme hakkına da sahiptirler. İstenildiği anda servetlerin bir bölümü paraya çevrilmek koşuluyla ekonomik kaynaklar istenilen bir biçimde kullanılabilir. Görüldüğü gibi gelir getirmeyen servet öğelerine sahip olan bireyler, bu servet öğelerinin sağlamış olduğu fiziki gelir yanında servete sahip olmanın sağladığı güven duygusu ve fırsatlardan yararlanma gibi avantajlar nedeniyle herhangi bir servet öğesine sahip olmayanlar karşısında vergi ödeme gücü açısından bir üstünlükleri vardır. Bu üstünlük, servete sahip olmanın vergi ödeme gücünün bir göstergesi olduğunu ortaya koyar.

Gelir getiren servet öğelerine sahip olan bireyler karşılaştırıldığında sonuç yine farklı olmamaktadır. Bu durumda iki örnek verilebilir. Elde buldukları servetlerin değerleri

(61) Fiziki gelir, varlıklara sahip olmanın sağladığı tatmin duygusudur.

farklı ancak bu servetlerden eşit gelir sağlayan A ve B adında iki kişiyi düşünelim. A'nın servetinin 100.000 lira, B'nin servetinin ise 80.000 lira olduğunu ancak her iki servetin de yılda 20.000 lira gelir getirdiğini varsayalım. Servetten sağlanan gelir eşit olmakla birlikte, servet değeri daha yüksek olan A'nın vergi ödeme gücü daha yüksektir (62). Yatay adalet ilkesi açısından serveti fazla olan A'nın serveti kendisine güç ve güven verdiği için ve A'nın tasarruf gereksinimi daha yüksek vergi ödemesi gerekmektedir.

A ve B'nin servetleri aynı değerde olmakla birlikte getirdikleri gelir farklı olabilir. Örneğin A ve B'nin servetleri 100.000'er liradır. Bu servetlerden sağlanan gelir ise sırasıyla 20.000 ve 25.000 liradır. Bu durumda servetlerin vergilendirilmesinde, yatay adalet ilkesi ışığı altında A ve B'nin servetleri aynı düzeyde vergilendirilecektir.

Görüldüğü gibi servet vergileri, servetin gelir getirip getirmemesine ve gelirin rizikolu eylemlerden veya rizikosuz yatırımlardan elde edilip edilmemesine bakmaksızın eşit servet değeri olan nesnelere eşit bir biçimde vergilendirmekte ve dolayısıyla vergilemede adalet sağlanmaktadır. Burada üye-

(62) Burada servet vergisi servetin değeri üzerine konulduğu kabul edilmiştir. Eğer servet vergisi matrahı servetlerden sağlanan iratlar olarak kabul edilirse yatay adalet ilkesi iyice zedelenmiş olacaktır. Daha yüksek servete sahip olmakla birlikte düşük gelir elde edenlerle aynı geliri daha düşük bir servette elde edenler aynı oranda vergilendirilmiş olunacaktır. Bu ise servetlerin, rizikosu ve verimliliği düşük olanlara kaymasına yol açabilecektir.

rinde önemle durulması gereken bir noktaya gelmiş bulunuyoruz. Servet vergilerinde yatay adaletin gerçekleştirilebilmesi için tüm servet öğelerinin vergi içeriğine alınması gerekmektedir(63). Başka bir deyişle verginin genel olması zorunluluğu vardır. Ancak uygulamada karşılaşılan yönetim güçlükleri nedeniyle bireysel ev eşyaları, tablo, mücevher gibi bazı varlıklar vergi dışı bırakılmaktadır. Bazı varlıkların türlü nedenlerle vergi dışı bırakılması ve özellikle vergi denetiminin yeterli olmadığı ülkelerde vergi kaçakçılığı amacıyla bildirimlerde varlık değerlerinin noksan beyanı, vergilemede yatay adalet ilkesine erişilmesini güçleştirmektedir.

Türk Vergi sisteminde yer alan servet vergisi türleri incelendiğinde, bu vergilerin çok sınırlı bazı servet öğelerini içerdiği görülür. Ülkemizde sürekli olarak tahsil edilen Kısmî Servet Vergileri Emlâk Vergisi ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisidir. Sistemde izlenmesi zor olan bireysel varlıklar, mobilya, mücevherat, hisse senetleri ve tahviller yer almamaktadır. Böylece kolaylıkla ortaya çıkarılması olasılığı olan bina, arazi ve arsalar ile motorlu kara taşıtları vergilendirilmektedir. Türk Vergi Sisteminde yer alan servet vergilerini yatay adalet ilkesi açısından inceleyecek olursak, ülkemizde belirli bazı servet öğelerinin vergilendirilmesi ve genel bir servet vergi-

(63) Yatay adaletin sağlanmasında en etkin servet vergisi türü kuramsal olarak tüm servet öğelerini içeren Net Servet Vergileridir. Ancak uygulamada Net Servet Vergilerinde bile bazı servet öğelerinin vergi dışı bırakıldığı görülür. Uygulanan servet vergilerinde ayrıcalık ve başışıklık hükümlerine geniş yer verilmesi yatay adalet ilkesinin gerçekleştirilmesini engeller.

sinin olmaması nedeniyle yatay adalet ilkesinin başarı ile gerçekleştirildiği söylenemez. Aynı zamanda ülkemizde yaygın olan vergi kaçakçılığı da servet vergilerinde yatay adalet ilkesinin yeterince uygulanmasını engellemektedir. Örneğin vergilendirme de aynı servet değerlerine sahip olan iki bireyi ele alalım. Her ikisinin de servetinin 100.000 er lira olduğunu kabul edelim. Belirli aralıklarla verilen beyannamelerde A'nın servetini 80.000 ve B'nin servetini 60.000 lira olarak gösterdiğini düşünelim. Bu durumda aynı servete sahip olmak nedeniyle aynı düzeyde vergi vermesi gereken yükümlülerden A, b ye oranla daha yüksek vergi ödemek zorunda kalacaktır. Yine 100.000 lira değerinde tablolara sahip olan C ve yine aynı değerde altın ve mücevheratı olan D yi ve hisse senetlerine sahip olan E yi de örneğimize katalım. C, D ve E nin servetleri hiç bir biçimde servet vergisi kapsamına girmediğinden ülkemizde uygulanan servet vergilerinin bina, arazi ve arsa sahipleri aleyhine ve diğerlerinin lehine bir ayırım yaptığı ve eş düzeyde servete sahip yükümlüler arasında yatay adaleti gerçekleştirmediği ortaya çıkmaktadır.

Türk Vergi Sisteminde yer alan ve ölüm halinde ve hayat boyunca karşılıksız servet transferlerini konu alan Veraset ve İntikal Vergisini vergi adaletini gerçekleştirme yönünden incelediğimizde farklı bir sonuç elde edemeyiz. ~~Hernakadar~~ değerlemede vergi değeri yerine rayiç değer ilkesinin getirilmesi vergi adaletini sağlama bakımından (64) önemli bir adım sayılırsa

(64) BULUTOĞLU, Türk Vergi Sistemi, Fakülteler Matbaası, İSTANBUL, 1976, s.432.

da yine de yeterli olmamıştır. Özellikle veraset vergisinde mirasçılar ellerine geçen servet parçası üzerinden vergiye tabi tutulur. Eşit miktarda servet alan iki kardeş aynı miktarda vergi öder. Görünürde bir vergi adaleti sözkonusudur. Eşit miktarda miras elde eden iki kardeşten birinin geliri 100.000 diğeri-ninki 20.000 bin lira olsa bile, kural olarak daha önceki ser-
vet ve gelir durumu dikkate alınmadığından, eşit vergi ödeme-
leri eşitlik kuralına aykırı düşmektedir. Doğal olarak 100.000
lira gelir elde eden kardeşin vergi ödeme gücü daha yüksektir.
Dolayısıyla adil bir vergileme için birinci kardeşin daha yük-
sek veya ikinci kardeşin daha düşük vergiye tabi tutulması ge-
rekirdi.

Burada görüldüğü gibi Türk Vergi Sisteminde yer alan Servet Vergileri tüm servet öğelerini içermediği, vergi kanunlarında ayrıcalık ve bağışıklık hükümlerine geniş yer verildiği ve aynı zamanda vergi kaçakçılığı çok yaygın olduğu, şahsilik ilkesine ve artan oranlılığa yeterince dikkat edilmediği için yatay ada-
let ilkesini gerçekleştirmede başarısız kalmaktadır.

B. Gelir ve Servet Dağılımında Dengesizliğin Giderilmesi

Amacı

Günümüzde gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan top-
lumlarda ortaya çıkan ve hoşnutsuzluklara yol açan en önemli so-
runlardan birisi de gelir ve servetlerin dağılımındaki dengesiz-
liktir. Bu dengesizlik genelde gelir ve servetlerin belirli el-
lerde toplanmasından kaynaklanmaktadır. Toplumda sosyal adale-
tin sağlanması adil bir gelir ve servet dağılımına büyük ölçü-
de bağlıdır.

Gelir ve servet kavramları arasında çok yakın ve karşılık-

lı bir ilişki vardır. Gelir, üretim faktörlerinin üretim sürecine katılmasından alınan payı açıklamaktadır. Başka bir deyişle gelir üretim faktörlerine ödenen bir fiyattır. Servet ise üretim faktörlerine düşen payın tüketimden alıkonularak saklanan bölümüyle, geçmiş dönemlerden aktarılan tasarruflara sahip olmaktan kaynaklanmaktadır.

Geliri ve dolayısıyla serveti belirleyen ve önemli etken üretim faktörü sahipliğidir. Toplumun oluşturan bireylerin ellerinde bulundurduğu üretim faktörleri miktar ve nitelik bakımından farklı olmaktadır. Bu farklılık emek servetine yapılan yatırımların farklı düzeylerde olmasından başka bir deyişle eğitim ve öğrenim ve sağlık gibi hizmetlerden yararlanmada fırsat eşitliğinin olmamasından ileri gelmektedir. Faktör dağılımında görülen bu eşitsizliğin yanında türlü faktör piyasalarında ödenen fiyatlarda görülen farklılıklar bireysel gelirlerin değişik düzeylerde gerçekleşmesine yol açmaktadır. Toplumdaki bazı bireylerin üretim sürecine katılmaları sonucu düşük gelir elde ederlerken bazı bireyler daha yüksek gelir sahibi olabilmektedirler.

Faktör sahipliğinde görülen eşitsizlik genellikle emek ve sermaye kaynağında olmaktadır. Emek homojen olmaması, değişik nitelikte bulunması ve sayısal olarak çokluğu (65) nedeniyle yaratılan gelirin küçük bir bölümü dağılık olarak yaygın bir kit-

(65) Taner KARAHASANOĞLU, Gelir Dağılımı Yönünden Türkiye'de Emek Gelirleri Analizi ve Sendikalaşmanın Ekonomik Etkinliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi Eskişehir, 1978, s.144-145

leye geçerken sermaye belirli ellerde toplanabilmektedir. Bu belirli faktör gelirlerinin farklı dağılım biçimleri göstermesinden kaynaklanmaktadır (66). Üretim sürecinde yaratılan gelirin bölüşümü emekten sermayeye doğru gidildikçe artmakta ve kullanılan sermaye payı büyüdükçe bu farklılık hızlanmaktadır. Dolayısıyla üretim süreci sonucunda yaratılan gelir, faktör sahipleri arasında emek sahipleri aleyhine ve servet sahipleri lehine olarak dengesiz bir biçimde dağılabilmektedir.

Gelir dağılımında görülen dengesizliğin, üretim faktörlerinin farklı dağılım biçimi göstermesinin ötesinde miras kurumundan ileri geldiği de öne sürülmektedir (67). Üretim sürecinde önemli bir etken olan sermaye birikimi tasarrufların artırılmasıyla gerçekleştirilebilir. Ancak geçmiş dönemlerde biriktirilen ve servet öğelerine dönüştürülen varlıkların miras kurumu kanalıyla elde edilip üretim sürecine sokulmasıyla birlikte yüksek gelir düzeylerine ulaşma şansı daha yüksektir. Bu nedenle miras kurumu servetlerin nesiller boyunca topluma dönüştürülmesini engelleyen ve servetlerin belirli ellerde toplanmasına yardımcı olan bir kurum olarak gelir ve servet dağılımını etkilemektedir.

Gerek servetlerin belirli ellerde toplanması, üretim faktörlerinin farklı dağılım biçimi göstermesi ve gerekse üretime

(66) J.F.DUE-Ann F.FRIEDLAENDER, Government Finance, Richard D.Erwin Inc., Homewood Illinois, 1977, s.104-105.

(67) Ursula K.HICKS, Public Finance, James Nisbett Co Ltd. Digswell Place 1961, s.201; SANFORD, Taking Personal Wealth, s.24.

katılan faktörlere değişik fiyatlar ödenmesi gelir ve servet farklılıklarına yol açacaktır. Emek serveti miktar olarak büyük boyutlara ulaşmasına karşın üretimden düşük bir pay alacak, buna karşın serveti belirli ellerde tutanlar sayıları fazla olmamasına karşın üretimden arslan payını alacaklardır.

Keynesyen görüşe göre gelir arttıkça tasarruflar da artar. Başka bir deyişle yüksek gelir gruplarında marjinal tasarruf meyli, düşük gelir gruplarının marjinal tasarruf meylinden daha yüksektir. Tasarruf ve servet özdeşliği nedeniyle yüksek gelir gruplarının daha fazla servet sahibi oldukları yargısı kuvvet kazanır. Servet gelir getirir veya getirmeyebilir. Eğer yüksek gelir gruplarında elde bulundurulanan servetlerin gelir yaratma kapasiteleri sözkonusu ise aynı zamanda diğer faktörlere sahip olmanın sağladığı yüksek gelir ile birlikte bu gruba giren bireyler zaman içinde yaratılan gelirden daha yüksek bir pay alacaklardır. Yaratılan gelirden alınan daha yüksek pay, daha fazla tasarruf yapılmasına yol açacak ve dolayısıyla gelir artışları hızlanacaktır. Buna karşın düşük gelir gruplarında yer alan bireylerin tasarruf olanağından yoksun bulunmaları, başka bir deyişle yüksek bir marjinal tüketim meyline sahip olmaları veya eksi tasarrufta bulunmaları nedeniyle gelir ve servet düzeyleri yüksek gelir gruplarıyla karşılaştırılamayacak kadar düşük olacaktır. Böylece özel mülkiyet rejiminin geçerli olduğu toplumlarda gelir ve servet dağılımındaki dengesizlikler önemli boyutlara ulaşabilecektir (68).

(68) Günümüz toplumlarında Sosyal ve Ekonomik devlet anlayışı içerisinde devletin ulaşması zorunlu olan hedeflerinden birisi de gelir ve servet dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesidir.

Görüldüğü gibi gelir ve servet dağılımında ortaya çıkan dengesizliklerin kökeninde üretim faktörleri sahipliğinin yattığı söylenebilir. Değişik nitelikte ve miktarda üretim faktörüne sahip olabilmek ise şimdiki dönem tasarruflarına ve geçmiş dönem tasarruflarının aktarılmasına bağlıdır. Ancak emek servetinin ve kişinin yaradılışında var olan yeteneklerin de gelir ve servet ediniminde etkileri yadsınamaz. Bu nedenle gelir ve servet dağılımında dengesizliklerin ortadan kaldırılmasına uygulanacak politikalarda bu özelliklerin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

Gelir ve servetin belirli ellerde toplanması sonucu toplumun küçük bir yüzdesinin yaratılan gelirin büyükçe bir payını alması; toplumun çok önemli bir yüzdesini oluşturan düşük gelirli olanların ise yaratılan gelirden çok düşük bir pay alması huzursuzluklara yol açmaktadır. Günümüz devlet anlayışı içerisinde toplumsal refahın en üst düzeye çıkarılması amaçlanmaktadır. Refah maksimizasyonu olarak tanımlanan bu işlevi gerçekleştirmenin bir aracı da toplumda gelir ve servet dengesizliklerini giderici politikalardır.

Gelir ve servet dağılımında dengesizliklerin giderilmesi, gelirin yeniden dağılımı kanalıyla gerçekleştirilir. Bu amacı gerçekleştirmek için devlet vergi politikası, harcama politikası ve borçlanma politikasından yararlanabilir (69). Biz araş-

(69) Üren ARSAN, Vergi Yükü Üzerinde Bir İnceleme, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.264, ANKARA, 1975, s.66; Fritz NEUMARK, Vergi Politikası, Filiz Kitabevi, İSTANBUL, 1975, s.201-209.

tırmamızda servet vergilerini ele aldığımızdan, harcama ve borçlanma politikalarını inceleme dışında bırakıyor ve vergi politikasının spesifik bir bölümünün gelir ve servet dağılımındaki etkilerini araştırmak istiyoruz.

Gelir ve servet dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesinde servet vergilerinin etkilerini incelerken önce türlü servet vergilerini ele alacak sonra ülkemizdeki durumu ortaya koymaya çalışacağız. Bu amaçla servet vergilerini daha önce yaptığımız ayırımdan yararlanarak Birkereye özel servet vergileri, sürekli servet vergileri ve servet transferleri vergileri olarak üçlü bir sınıflama içinde inceleyeceğiz.

Birkereye özel servet vergisinde, verginin ödenebilmesi için servet öğelerinin satılması ve paraya çevrilmesi belirli ellerde toplanan servetlerin ya kamu kesimine aktarılmasına veya parçalanabilir nitelikte olan servet öğelerinin diğer gelir gruplarına doğru yaygınlaşmasına yol açacaktır. Servet dağılımı yönünden servet vergilerinin temel amacı budur. Bu nedenle servet dengesizliklerini gidermede birkereye özel servet vergisinin etkin bir vergileme biçimi olduğu düşünülebilir (70). Ancak bu vergileme yalnızca yüksek gelir birimlerini hedef aldığı zaman bu amacın gerçekleşmesi olasıdır. Aksi durumda tüm irili ufaklı servet öğelerine sahip yükümlüler vergi konusuna gireceklerinden bu vergi bir nevi kamulaştırma görünümü içersinde olacaktır. Başka bir deyişle özel mülkiyetin büyük bir bölümü kamu mülkiyetine dönüşebilecektir.

(70) THUROW , s.421.

Birkereye özel servet vergileri olağan üstü durumlarda uygulamaya konuldukları, sürekli olmadıkları için belirli ellerde toplanan gelir ve servetleri bir kez törpüleme olanağı sözkonusudur. Bu nedenle servet ve gelir dağılımı yönünden etkili olmakla birlikte çok başarılı bir vergi türü değildir. Birkereye özel yüksek bir servet vergisiyle dengeli bir servet dağılımı girişimlerinin şimdiye dek pek başarılı olmadığı öne sürülmektedir (71). Aynı zamanda bu verginin uygulanmasından sonra farklı miktarlarda ve niteliklerde üretim faktörü sahipliği yine toplumda gelir ve servet dengesizliklerine yol açabilecektir. Bu nedenle toplumda adil olarak kabul edilebilecek bir gelir ve servet dağılımında sürekliliği gerçekleştirmek için sürekli servet vergilerine gereksinme vardır.

Sürekli servet vergilerini genel servet vergileri ve kısmî servet vergileri olarak inceleyebiliriz. Gelir ve servet dağılımında dengesizlikleri gidermede genel servet vergilerinin, kısmî servet vergilerine olanaüstünlüğü tartışılmaz. Kuramsal olarak genel servet vergileri tüm servet öğelerini içerdiğinden, yüksek gelir gruplarında biriken servetlerin törpülenmesi ve dengesizliklerin azaltılması daha kolay olacaktır. Kısmî servet vergileri ile dağılım dengesizliklerini gidermek, belirli servet öğeleri hedef alındığından zorlaşacaktır. Servet dağılımındaki dengesizlikler artan oranlı ve geniş içerikli bir gelir vergisi ile de giderilebilir (72). Ancak uygulama-

(71) NEUMARK, s.213.

(72) POGUE-SGONTZ, s.328.

da gelir vergilerinde gelir dar anlamda tanımlandığından dağılım amacı için en uygun vergi türü Net Servet Vergileri olacaktır (73). Net Servet Vergileri bireylerin çok fazla ekonomik güç birikiminde bulunmalarını engeller, başka bir deyişle her yıl servetin bir bölümü törpüleneceğinden bu vergiler kanalıyla servetin belirli ellerde birikimi önlenmiş olunur.

Net Servet Vergisi, servet dengesizliklerini gidermek amacıyla iki biçimde uygulanabilir (74). Birinci yol servet birikimini kontrol etmek ve verginin artan oranlı olması nedeniyle varlıklarını gelir getirmeyen ögelere yatıran bireyleri yakalamaktır. Bu nedenle düşük oranlı bir net servet vergisi uygulanabilir. İkinci yol ise daha köklü bir çözüm getirmektedir. Bunun için de gelir ve servet vergisi oranları birlikte o şekilde düzenlenir ki varlık sahipleri mallarını satmaksızın vergiyi karşılayamazlar. Bu ikinci yöntem birkereye özel servet vergisini andırmaktadır. Ancak farklı olan yanı her yıl uygulanmasıdır. Böylece her yıl zenginlerin serveti azalır ve dengesizlikler giderilmiş olunur. Eğer toplumda ulaşılması istenen temel amaç gelir ve servet dağılımında eşitliği sağlamak ise bu köklü yöntemin uygulanması gerekir. Ancak bu amaç gerçekleştirilirken diğer ekonomik amaçlara ters düşülebilir (75).

(73) POGUE-SGONTZ, s.328; DUE-FRIEDLAENDER s.412; SANFORD, Social Economics, s.184, BROWN-JACKSON, s.319-320; MARTIN DAVID, "Increased Taxation With Increased Acceptability- A Discussion of Net Worth Tax As A Federal Revenue Alternative"; Journal of Public Finance, May, 1973, s.489.

(74) SANFORD, The Economics of Public Finance, s.155-156.

(75) Bu durumda tasarruf arzusu etkileneceğinden yatırımlar azalabilir ve bu amaç ekonomik büyüme amacıyla çatışır.

Net Servet Vergileri genel olarak servetin herhangi bir yılda veya aynı nesil içersinde dağılımını kontrol etme amacı güden bir vergileme biçimidir. Bilindiği gibi servet nesilden nesile de aktarılmaktadır. Nesilden nesile servet aktarımında nesiller arası servet dağılımını kontrol etme aracı olarak da Veraset Vergilerinden (76) ve bu vergilerde yaşam süresi içersinde yapılacak bağışlarla vergiden kaçınmayı önlemek amacıyla da İntikal Vergilerinden yararlanılır. Böylece uygulamada İntikal Vergileri Veraset vergilerini tamamlayıcı bir rol oynarlar.

Veraset Vergileri ölüme bağlı bir tasarruftur. Ölüm halinde ölenin servetinin zaten değerlendirilecek olması ve miras geçici bir değer artışı yaratacağından vergilendirilmesi önemli bir yük getirmeyecektir (77). Bu verginin getireceği yükün düşük olması ve aynı zamanda servet dağılımında dengesizlikleri gidermede etkin bir vergileme türü olması (78) bu vergilerin önemini arttırmaktadır.

Veraset ve İntikaller kanalıyla bireyler herhangi bir e-

(76) THUROW, s.419.

(77) David J.HAYTON-John TILLEY, Capital Transfer Tax, Butterworth+Co. Ltd., LONDON, 1978, s.17.

(78) THUROW, s.419-420; HAYTON-TILLEY, s.18; C.T.SANFORD, Social Economics, Heinemann Educational Books, LONDON, 1977, s. 184-185; FOGUE-SGNTZ s.332-333; WAGNER, s.22-23, SANFORD, The Economics of Public Finance s.169-170; BROWN-JACKSON, s.319-320; DUE-FRIEDLAENDER, s.447-448; SANFORD, Taxing Personal Wealth, s.137-138.

mek harcamaksızın bazı servet öğelerine sahip olmakta ve bu eylem bu tür varlıkları olanların ekonomik kaynaklar üzerindeki kontrol gücünü arttırmaktadır. Öyleki bazı toplumlarda gelir ve servet dağılımının adaletsizliğinde miras kurumu en önemli etken olarak ortaya çıkmaktadır (79). Bu nedenlerden dolayı karşılıksız olarak edinilen servetlerin yarattığı dengesizliklerin Veraset ve İntikal vergileriyle törpülenmesi gerekir. Veraset ve İntikal Vergisi servet değeri üzerinden alınan artan oranlı bir vergi olması nedeniyle gelir ve servetin belirlicelerde toplanmasını engellediği gibi, nesilden nesile intikallerde gelir ve servet törpülediğinden gelir ve servet dağılımını dengeleyici bir etki yaratır. Gerek miras kurumu nedeniyle ve gerekse farklı üretim faktörlerine sahip olmanın yol açacağı farklı tasarruf düzeyleri sonucu ortaya çıkacak geniş servet birikimlerinin giderilmesinde ve adil bir servet dağılımının gerçekleştirilmesinde Veraset vergileri servetler üzerinden alınan diğer vergilere oranla bir üstünlük taşırlar. Ancak burada üzerinde önemle durulması gereken bir nokta vardır. Servetin belirli ellerde birikiminin engellenmesi ile adil servet dağılımının gerçekleştirilmesi amaçları görünürde her ne kadar aynı kavram gibi işelerde aralarında bir fark vardır. " Örneğin bir milyon liralık servet devletçe vergi olarak alınır, mal ve hizmet satın-alımında kullanılırsa geriye kalan özel servet hem daha küçük hem de daha eşit olacaktır. Eğer vergiden kaçınmak için

(79) SANFORD, The Economics of Public Finance, s.170; TRESS, s.407.

bu bir milyon lira 10 kişiye eşit olarak dağıtılırsa özel servet miktar olarak aynı kalmakla birlikte daha eşit dağılmış olacaktır " (80). Böylece Veraset Vergileri servetlerin hem özel kesim ile kamu kesimi arasında ve hem de özel kesimin kendi içinde dağılımına yol açabilmektedir. Buraya kadar yapılan açıklamalarda her ne şekilde elde edilirse edilsin karşılıksız olarak yapılan servet transferlerinin yaratacağı dengesizliklerin normal koşullarda giderilmesi ilkesi hâkimdir. Bununla birlikte bazı düşünürler servet farklılıklarını gidermede daha köklü önlemler önermişler ancak bu ilkeler uygulama olanağı bulunamamıştır.

Rignano planı olarak literatüre geçen bu görüş maksimum plan ve minimum plan olarak iki bölümde incelenebilir (81). Bu incelemede bizce önemli olan bölüm minimum plandır. Minimum plana göre servet kazanılmış ve kazanılmamış servet biçiminde ikiye ayrılır. Kazanılmış servetler daha hafif bir vergilemeye tabi tutulurken, miras kalan servetlerin tamamı bir iki nesil içersinde yavaş yavaş devlet kullanımına geçecektir(82).

(80) BROWN-JACKSON , s.319.

(81) Maksimum Plan Servetlerinin yavaş yavaş devlete geçmesini amaçlar, Minimum plan ise bir mal önlemdir. Bu konuda Ökz.: Sadun AREN, Veraset Vergisi Üzerinde Bir Deneme, Ankara Üniversiteyi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını No.24-6, ANKARA, 1952, s.154-159; Sir Josiah STAMP-The Social Significance of Death Duties,(Adapted from Dr. Schultz's translation from the Italian of Eugenio Rignano) Noel Douglas, LONDON, 1925, 4.Bölüm.

(82) STAMP, s.38-40.

Böylece çalışma sonucu elde edilen servetler özendirilirken miras kurumu kanalıyla edinilen servetlerin ağır bir biçimde vergilendirilmesi sonucu toplumda servet dengesizlikleri önemli boyutlarda giderilmiş olabilecektir.

İntikal vergileri ise, servet sahibi yükümlülerin servetlerini hayatta iken bağış yoluyla devrini ve böylece Veraset Vergisinden kaçınmayı engellemek amacıyla Veraset Vergisini tamamlayıcı bir rol oynarlar. Servet ve gelir dağılımını etkileme yönünden Veraset Vergileriyle özdeşirler.

Görüldüğü gibi Veraset ve İntikal Vergilerinin gelir ve servet dağılımını etkin bir biçimde etkileme olanağı sözkonusudur. Ancak söz konusu vergilerin bu yönde başarılı olabilmesi karşılıksız olarak yapılan aktarmalarda tüm servet ögelerinin vergi kapsamına alınmasına, vergi kaçakçılığının minimum düzeye indirilmesine ve artan oranlı bir tarife uygulanırken oranların yüksek tutulmasına bağlıdır. Bununla birlikte yapılan araştırmalarda Veraset ve İntikal vergilerinin bireysel gelirler üzerinde önemsiz sayılabilecek bir etki yaratırken servet dağılımı üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı saptanmıştır (83). Buradan da anlaşılacağı gibi servet transferleri üzerinden alınan vergilerin gelir ve servet dağılımı ü-

(83) THURLOW, s.420; Otto ECKSTEIN, Public Finance, Prentice Hall Inc., New Jersey, 1964, s.66; Henry LAUFENBURGER, Mukayeseli Maliye, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:687, İSTANBUL, 1956, s.213. İstanbul Üniversitesi Yayınları No.687, İSTANBUL, s.213; Hüsnü KIZILYALLI, Türk Vergi Sisteminin Ekonomik Analizi, Sevinç Matbaası, ANKARA, 1969, s.366.

zerindeki etkilerinin verginin teknik özelliklerinin yanında, toplumun dağılım tercihlerine ve ekonomik hedeflerine de bağlı olduğu izlenimini ortaya çıkarmaktadır.

Yukarda yapılan açıklamalardan, bir toplumda gelir ve servet dağılımında dengesizlikler, yalnızca servet vergileri dikate alınarak giderilmek istenirse uygulanacak en uygun yöntem genel bir servet vergisiyle Veraset ve İntikal vergilerinin birlikte vergi sistemi içerisinde yer almalarıdır. Böylece her yıl gelir ve servetlerin belirli ellerde birikimi yıllık genel servet vergileri ile önlenirken, nesilden nesile servet aktarımlarının ortaya çıkaracağı dengesizlikler Veraset ve İntikal vergileri kanalıyla törpülenmiş olacaktır. Görüldüğü gibi etkin bir gelir ve servet dağılımının ancak subjektif karakterli, genel ve artan oranlı vergilerle gerçekleştirilebileceği ortaya çıkmaktadır.

Şimdi bu genel açıklamaların ışığında ülkemizde uygulanan kısmi servet vergilerinin gelir ve servet dağılımında dengesizlikleri gidermedeki etkinliklerini araştırabiliriz. Ancak servet dağılımına ilişkin uygulamalı araştırmaların hemen hemen hiç olmaması nedeniyle rakamsal örnekler vererek konuyu derinleştiremeyecek ve karşılaştırmalara giremeyeceğiz. Genel olarak açıklanan servet vergilerinin belirli özelliklerinden hareket edilerek ülkemizde uygulanan servet vergilerinin dağılım etkileri üzerinde bazı genel yargılara varabileceğiz.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir ve servetlerin dağılımı eşit olmaktan uzaktır. Bununla birlikte servet dağılımında dengesizlikler gelir dağılımında dengesizliklerden daha yoğun bir biçimde ortaya çıkar. Özellikle bu durum

gelişmekte olan ülkelerin bir özelliğini oluşturur (84). Türkiye'de gelişmekte olan bir ülke olduğundan bu yargıdan soyutlanamaz. Bu nedenle ülkemizde de gelirlerin ve özellikle servetlerin dengesiz bir biçimde dağıldığını öne sürebiliriz. Ülkemizde bu durumu ortaya koyacak servet dağılımına ilişkin rakamsal araştırmaların olmaması sonucu konuya gelir dağılımı açısından yaklaşmak zorunda kalmış bulunuyoruz. Bu amaçla aşağıdaki 3 ve 4 nolu tablolar düzenlenmiştir.

TABLO 3

1973 Yılında Mesleklere Göre Hane Halkının ve Toplam Gelirin Dağılımı

<u>MESLEKLER</u>	<u>Hane Sayısı</u>	<u>Hane .Yüzdeleri</u>	<u>Toplam Gelir</u>	<u>Toplam Gelir Yüzdesi</u>
Çiftçiler	3.032.202	44.0	70.111	41.2
Ser.Meslek sahipleri	53.506	0.8	9.286	5.5
Ticaret Erbabı	80.225	1.1	8.913	5.2
Düz İşçi	853.348	12.4	12.391	7.3
Memur	790.875	11.5	21.560	12.7
Esnaf ve Sanat.	1.089.156	15.8	25.286	14.9
Diğer	995.722	14.4	22.442	13.2
Toplam	6.895.034	100.0	170.261	100.0

Kaynak: DPT, Gelir Dağılımı 1973, Ankara 1976, s.160 (Tablo VII)

(84) Kenan BULUTOĞLU, Vergi Politikası, İstanbul Üniversitesi Yayını, No.956, Sermek Matbaası, İSTANBUL, 1962, s.53.

TABLO 4

1968-1973 Dönemi Beştebir Aile (Hane Halkı) Yüzdelerinin
Toplam Gelirdeki Payları

Beştebir Aile (Hanehalkı) Yüzdesi	1968 Araştırması(1)	1973 Araştırması(2)
En Düşük Gelirli Beştebir Ai.	3.0	3.5
İkinci Beştebir Aileler	7.0	8.0
Üçüncü Beştebir Aileler	10.0	12.5
Dördüncü Beştebir Aileler	20.0	19.5
En Yüksek Gelirli Beştebir Aileler	60.0	56.5

Kaynaklar: (1) Tuncer BULUTAY-Serim TİMUR-Hasan ERSEL, Türkiye-
de Gelir Dağılımı 1968, Ankara Üniversitesi Si-
yasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No.325, ANKARA,
1971, s.16, Tablo 1-A
(2) DPT., Gelir Dağılımı 1973, ANKARA, 1976, s.24
Tablo 1-4.

Tablo 3 ün incelenmesi sonucu 1973 yılında hane halkları arasında en düşük paya sahip olan büyük tüccar, sanayici, serbest meslek ve ticaret erbabının toplam gelirden en yüksek payı aldığı görülür. Tablo 4'te de en yüksek gelirli beştebir ailelerin toplam gelirin 1973 yılında % 56.5 ini elde ettiği görülür. Buna karşın en düşük gelirli beştebir aileler gelirin % 3.5 ini elde etmektedirler. İlk üç gruba giren ailelerin toplam gelirden aldığı pay ise dördüncü beştebire giren ailelerin payından biraz fazladır. Başka bir deyişle nüfusun % 60 ı toplam gelirin % 24 ünü alırken, nüfusun % 40 ı toplam gelirin % 76 sını elde etmektedirler.

Tablo 3 ve 4 ün incelenmesi sonucu Türkiye'de 1973 yılı istatistiklerine göre gelirin büyük tüccar, sanayici, serbest meslek ve ticaret erbabı yararına dengesiz bir biçimde dağıldığı görülür. Tasarrufların gelirin bir fonksiyonu olması ve yüksek servet sahiplerinin yüksek gelirlilerden oluşması gözönüne alınacak olursa Türkiye'de servetlerin de dengesiz bir biçimde dağıldığını söyleyebiliriz.

Gelir ve servet dağılımında durumu bu biçimde belirledikten sonra şimdi de ülkemizde uygulanan kısmi servet vergilerini gelir ve servet dağılımı açısından inceleyebiliriz. İncelemeye yine birkereye özel servet vergilerinden başlayacağız. Ülkemizde bu tür vergilemeye örnek olarak 1942 tarihinde uygulaması kabul edilen Varlık Vergisini gösterebiliriz. Bunun dışında bu anlamda gerçek bir servet vergisi uygulanmamıştır. Bu vergiden sağlanan hasılat 303 milyon lira dolaylarındadır. 1942 yılı GSMH'nin 6.195 milyon lira ve toplam vergi gelirleri 730 milyon lira olduğunu (85) gözönüne alınırsa Varlık Vergisinin GSMH içindeki payı yaklaşık % 5 ; toplam vergi gelirleri içindeki payı da % 41,5 tur. Her ne kadar 1940 lı yıllara ilişkin gelir ve servet dağılımına ilişkin verilen yoksa da, o dönem de var olan servet üzerine konulan birkereye özel servet vergisi geliri GSMH'nin yirmide birine ulaştığı için verginin büyük ölçüde varlıkların paraya çevrilerek ödendiği yargısına varabilir ve bu nedenle de gelir ve servet dağılımı üzerinde önemli bir etki yarattığını öne sürebiliriz.

(85) Varlık vergisi ve GSMH ya ilişkin bu rakamlar için Bkz.: Dütçe Gelirleri Yıllığı 1977-1978.

Türkiye'de uygulanan sürekli servet vergilerine gelince yine Emlâk Vergisi ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisi incelenecektir. Bilindiği gibi gerek Emlâk Vergisi ve gerekse Motorlu Kara Taşıtları Vergileri yükümlünün bireysel durumunu dikkate almayan başka bir deyişle doğrudan doğruya varlığın değeri veya ağırlığı gözönüne alınarak salınan objektif yapıları vergi türleridir. Bu vergilerden ikincisinde artan oranlı bir tarifinin uygulandığı görülür. Ancak bu artan oranlı tarifinin yeterli olup olmadığı tartışılabilir.

Servet dağılımında dengesizliklerin giderilmesi denilince yalnızca bina, arazi ve motorlu taşıtlardan oluşan servetlerin dağılımında dengesizlikler değil tüm servet ögelerinin dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi akla gelir. Bu nedenle ülkemizde uygulanan sürekli servet vergilerinin servetlerini bina ve arazi ve motorlu taşıt biçiminde ellerinde tutan yükümlüler aleyhinde, servetlerini mücevher, altın, taşınabilir sermaye ve para olarak tutanların lehinde bir ayırım yaptığı ortaya çıkar. Böylece ülkemize uygulanan sürekli servet vergilerinin gerek yapılarından doğan sakıncalar (objektif karakterli olması), gerekse içeriğinin (belirli servet ögelerini hedef alması) yaygın olmaması ve Emlâk Vergisinde düz oranlı ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisinde yeterli olmayan artan oranlı tarife nedeniyle servet dağılımında dengesizlikleri gidermede başarılı olmadığı ortaya çıkar. Bu başarısızlığı etkileyen iki önemli etken daha vardır. Birincisi Emlâk Vergisinin matrahını oluşturan bina ve arazi değerlerinin düşük gösterilmesidir. Başka bir deyişle denetim mekanizmasının yeterli işleyememesi sonucu Emlâk Vergisinde yaygın olan vergi kaçakçılığıdır. Bugün uygulanan Emlâk Vergisinde rayiç değer il-

kesinden hareket edildiği, enflasyon sonucu taşınamazların değerleri hızla arttığı ve bu artışların reel artışlar olmaması nedeniyle yükümlülerin bu biçimde davranarak vergi kaçakçılığına yeltendiği söylenebilir (86). İkinci önemli sorun servet dağılımında dengesizlikleri her geçen gün biraz daha arttıran ve ülke ekonomisi için oldukça tehlikeli boyutlara ulaşan ve güncel bir konu olan kara servettir. Miktarı kesinlikle bilinmeyen ancak 400 milyon lira dolaylarında olduğu söylenen (87) ve resmi olmayan ticaret sonucu sağlanan bu servet tamamen vergi dışında kalabilmekte ve zaman içinde yeterli yasal önlemler alınmadığı için gün geçtikçe büyümektedir. Etkin bir kontrol ve içeriği genişletilmiş bir servet vergisi ile kara servet vergisi olarak literatüre geçen resmi olmayan servet öğelerinin vergilendirilmesi var olan servet dengesizliğini düzeltici bir rol oynayabilir.

Veraset ve intikal vergilerinin, servet dağılımındaki dengesizlikleri gidermede en etkin bir vergi türü olduğunu daha önce belirlemiştik. Ancak bu etkinlik sürekli servet vergilerinde olduğu gibi verginin genel olmasına, tarifinin yeterince yüksek olmasına ve kaçakçılığın enazlanmasına bağlıdır (88).

(86) Enflasyon konusu ilerde ele alınacağı için burada üzerinde durulmamıştır.

(87) Mehmet BETİL, İktisat Dergisi, sayı-189, Mart 1980, s.6.

(88) İsmail TÜRK, Maliye Politikası (Amaçlar-Araçlar) ve Çağdaş Bütçe Teorileri, Doğan Yayınevi, ANKARA, 1975, s.302; Michael MICHAELJ, "Gelir Dağılımı ve Sosyal Devlet" İktisadi Kalkınmanın Sosyal Meseleleri, Ekonomik ve Sosyal Edütler Konferans Heyeti, İstanbul, 1963, s.346.

Ülkemizde uygulanan Veraset ve İntikal vergisi incelendiğinde verginin taşınamaz ve taşınabilir malları, hakları, yabancı paraları ve bankalarda tutulan mevduatı da içerdiği görülür. Bu nedenle verginin genel olduğu ileri sürülebilir. Vergi tarifelerinin artan oranlı olması, ve varislerin yakınlık derecesine göre farklılaşması sonucu uzak varislerde artan oranlılığın iyice yükselmesi nedeniyle bu verginin ülkemizde var olan gelir ve servet dengesizliklerini giderisi en etkin bir araç olduğu ortaya çıkar. Ancak kıymetli madenler ve nakit olarak elde tutulan paraları, hamile yazılı tahvilleri saklamak çok kolay olduğundan ve vergi de yükümlünün bildirim esas alınarak salındığından yeterli bir denetim mekanizmasının var olmaması sonucu varlıkların düşük değerlendirilerek bildirilmesi verginin yeniden dağıtıcı bir etki yaratmasını engelliyebilmektedir (89). 1978 yılında toplam vergi gelirleri 243.895 milyon lira iken Veraset ve İntikal vergilerinin geliri ancak 2,937 milyon lira olarak gerçekleşmiştir. Toplam vergi gelirleri içindeki payı 0,07 olan verginin böylece yeniden dağıtıcı bir fonksiyon görmesi beklenemez.

Türkiye'de servetler üzerinden alınan vergileri bir bütün olarak ele aldığımızda bunların gelir ~~ve servetlerin~~ dağılımındaki dengesizlikleri gidermede başarılı olmadıkları görülür. Her ne kadar Tablo 4 ün incelenmesi sonucu ülkede en düşük gelirli beştebir ailenin gelirden dolayı aldığı payda çok az bir artış ve en yüksek gelirli beştebir ailenin toplam gelirden aldığı payda bir düşüş olması gelir dağılımında denge-

(89) TÜRK, s.302.

sizliklerin giderilmeye başlandığına bir işaret gibi kabul olunabilir. Bununla birlikte bu iyileşme devletin vergi harca- ma ve borçlanma politikalarının tümünü yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu iyileşmede servet vergilerinin payını araştırıp ortaya çıkarmak olası değildir. Ancak servet vergilerinin bu iyileştirmede bir payı olsa bile bunun çok düşük düzeyde olacağı açıktır.

3. Politik Yaklaşım

Servet vergileri kapitalist ve bunun bir türevi olan karma ekonomi düzenlerine özgü vergi türleridir. Sosyalist dü- zende, özel mülkiyet hakkının olmaması ve tüm varlıkların dev- letin kullanımına ayrılması sonucu servet vergisi türünde bir vergiye gerek yoktur. Kapitalist veya karma ekonomik yapıya sahip olan toplumlarda kamusal harcamalar ve bu harcamaların finansmanı için gerekli olan vergi gelirlerinin miktarı ve bi- çimi toplumsal tercihler doğrultusunda politik süreç kanalıyla belirlenir. Her ne kadar kural bu ise de politik süreç üzerinde etkili olan türlü baskı gruplarının etkinliklerini gözden uzak bulundurmamak gereklidir. Bundan önceki kesimlerde Servet Vergilerinin malî ve sosyal amaçlarından söz etmiş ve gelişmek- te olan ülkelerde ve gelişmiş ülkelerde bu vergilerin bu iki amacın yerine getirilmesinde yeterince başarılı olamadığını ortaya koymuş bulunuyoruz. Önemli boyutlarda bir vergi potan- siyeli taşıyan servetlerin yeterince vergilendirilmemesi eko- nomik ve politik etkenlerden kaynaklanabilir.

Kapitalist veya karma ekonomik düzeni, ekonomik kalkınma- da model olarak benimseyen gelişmiş ve gelişmekte olan ülkele- rin en önemli sorunu ekonomik büyümeyi canlı tutabilecek ve sü-

reklilik kazandırabilecek yeterli tasarrufların sağlanması ve bu tasarrufların yatırımlara kanalize edilebilmesidir. Tasarrufların özendirilmesi ekonomik kalkınmanın bir koşulu olduğundan, temelde tasarrufları hedef alan servet vergilerinin bu toplumların vergi yapısı içerisinde önemli bir yerinin olmaması doğaldır. Gelişmekte olan ülkeler için yabancı uzmanlarca verilen reçetelerde yüksek gelir gruplarında tasarruf olanağının daha yüksek olacağı ve bu kesimlerin tasarruflarını kolaylıkla yatırımlara kaydırarak ekonomik büyümeyi hızlandırabilecekleri önerilmektedir. Ancak yapılan araştırmalarda, yüksek gelir gruplarında yer alan bireylerin tasarruf eğilimlerinin değil tüketim eğilimlerinin de yüksek olduğuna ilişkin kanıtlar bulunduğu ve bu nedenle bu görüşlerin yeterli olmadığı da savunulmaktadır(90).

Üst gelir gruplarının tasarruf eğilimlerinin yüksek olması gerekmesine karşın uygulamada yeterli değildir. Aynı zamanda bu grupların servetlerinin de büyük boyutlara ulaşabildiği bilinmektedir. O halde servetler niçin yeterince vergilendirilmemektedir? Kuramsal olarak bu soruyu yanıtlamak çok kolaydır. Denilebilirki gelişmekte olan ülkelerde vergi yönetimi etkin değildir ve tüm servet öğelerinin değerlendirilmesi sorunu vardır. Gerek yetişkin insan gücünün yokluğu, gerekse sayılarının sınırlı oluşu yeterli denetimlerin anında ve etkin bir biçimde yapılmasını engellemektedir. Bu nedenle ortaya çıkan sorunlar

(90) BULUTOĞLU- Vergi Politikası, s.53-54.

büyük ölçüde servet öğelerinin vergi dışı bırakılmasına, dolayısıyla servet vergilerinden beklenen gelirin olması gerekenin altında oluşmasına yol açmaktadır. Acaba tek neden vergi yönetiminin yetersizliği midir?

Kanımızca vergi yönetiminin yetersizliği tek neden olarak gösterilemez. Bizce servetlerin yeterince vergilendirilememesinde en önemli etken, günümüzde kamu kesiminin gerçekleştirmek zorunda olduğu hedeflerden biri olan gelir ve servet dağılımı amacıyla ortaya çıkan gruplar arası çelişkilerdir. Toplumsal refah düzeyinin arttırılabilmesi bir yerde toplumda görülen gelir ve servet dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi ile sağlanabilir. Bu dengesizliklerin giderilmesi iç siyasal amaçlar ve dış siyasal amaçlar doğrultusunda olabilir. İç siyasal amaçlar, devlete karşı olumlu bir tutumun sağlanması ve demokrasinin güçlendirilerek demokratik kurumların korunması ve dış siyasal amaç ise düzenin korunması ve kollektivist bir düzene duyulan isteklerin engellenmesidir (91). Biz burada iç siyasal amaçlar doğrultusunda konuyu ele alacağız.

İç siyasal amaçların gerçekleştirilmesi, uygulanan politikaların etkin olup olmamasına bağlıdır. Bir toplumda gelir ve servet dağılımında görülen dengesizlikler hükümetlerin uygulayacağı bazı politikaların etkin olmasını engelleyebilir. Örneğin enflasyonun önlenmesinde uygulanacak bir politikanın başarı şansı, geniş kitlelerin tüketim alışkanlıklarında yapacakları özveriye bağlıdır. Hükümetler bu tür bir politikada işçi

(91) DİLİK, s.142.

sendikalarından ve dolayısıyla işçilerden özveri isteyebilir. Ancak uygulanan diğer politikalar, örneğin gelir ve servet dağılımını dengeleyici servet vergisi politikası, kaynakları yüksek gelirli kesimlerden düşük gelirli kesimlere doğru aktarmadıkça, işçilerin ve sendikaların böylesine bir politikayı benimsemiyecekleri ve özveride bulunmayacakları ortadadır (92) . Burada görüldüğü gibi servet vergileri politik sürecin önemli bir aracı olarak ortaya çıkmaktadır.

Servetlerin yüksek gelirlilerden düşük gelirlere aktarılması sürecinde bu kez, ters yönde işleyen, bir tepki doğmaktadır. Bu tepki de yüksek gelirli gruplardan gelmektedir. Daha önceleri servet oluşumunun nedenleri incelenirken ekonomik kaynaklar üzerinde tasarruf etme gücünün de önemli bir etken olduğunu belirlemiştik. Ekonomik kaynaklar üzerinde etkin bir kontrol ise ancak yüksek bir gelir düzeyi ve geniş bir servet stoğuyla sağlanabilir. Bazı toplumlarda ekonomik kaynaklar üzerinde kontrolü yoğunlaştıran belirli grupların siyasal alanda da etkinliklerini sürdürdükleri gözlenmektedir. Ekonomik gücü ellerinde bulunduranlar, siyasal güce de sahip olduklarında, kendi amaçlarına ters düşecek bazı politikaların uygulanmasına engelleyebileceklerdir. Bu engellenen veya engellenmek istenen politikaların başında ekonomik gücü sağlayan servet öğelerinin aşırı bir biçimde vergilendirilerek parçalanmasına yol açacak servetin vergilendirilmesinin geldiği düşünülebilir. Bunun nedeni hem ekonomik gücün hem de siyasal gücün azalmamasıdır.

(92) SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.11.

Görüldüğü gibi gelir ve servet dağılımında dengesizliklerin giderilmesi amacı kendi içinde birbirini etkileyen baskı gruplarının ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Bir yandan iktidarın geniş tabanlı bir servet vergisi uygulanması sonucu uğrayabilecekleri oy kaybı endişesi; diğer taraftan ekonomik gücü ellerinde bulunduran ve siyasal güç üzerinde önemli boyutlarda etkin olan grupların baskıları Servet Vergilerinin (diğer vergilerde olduğu gibi) gelişmekte olan ülkelerde başarı ile uygulanabilme olanağını zayıflatmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SERVET VERGİLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

Bundan önceki bölümde servet vergilerini mali, sosyal ve politik yönlerden kuramsal olarak incelemiş ve Türkiye'deki uygulamaya ilişkin değerlendirmemizi ortaya koymuş bulunuyoruz. Bu bölümde ise servet vergilerinin ekonomik etkileri kuramsal olarak incelenecek ve veri yetersizliği nedeniyle Türkiye'deki uygulama konusunda genel eğilimler belirlenecektir.

Devlet sunmuş olduğu toplumsal ve yarı toplumsal mal ve hizmetlerin finansmanını büyük ölçüde vergilerle karşılamaktadır. Vergiler, ekonomik ünitelerden zorunlu olarak alınan paralardır. Bu nedenle varolan, yeni konulan veya oranları yükseltilecek bir vergi yükümlülükler tarafından harcamaların, veya tasarrufların veya her ikisinin birlikte kısılması sonucu karşılanabilmektedir. Dolayısıyla bireylerin kararları vergi nedeniyle etkilenecektir. Bununla birlikte devletin tarafsızlığı ilkesinin benimsenmesi XX. yüzyılın ilk otuz yılı sonuna kadar geçen dönemde devlet faaliyetlerinin minimum düzeyde tutulması ve devletin ekonomiye müdahale etmemesi düşüncesi beraberinde tarafsız vergi sloganının hararetle savunulmasına yol açmıştır. Başka bir deyişle verginin konulmasından önce ve sonra ekonomik birimlerin tüketim, tasarruf, yatırım ve girişim davranışlarında vergi nedeniyle herhangi bir değişim olmayacaktır (1). Dolayısıyla klasik iktisatçıların deyimiyle "vergi

(1) Tarafsız vergi konusunda Bkz.: Orhan DİKMEN, "Liberal, Bitaraf ve Müdahaleci Vergi Politikaları", Maliye Enstitüsü Konferansları, Birinci Seri, 1955, s.28-35; Ömer Faruk BATIREL, Kamu Maliyesi Teorisine Giriş, Met-er Matbaası, İSTANBUL, 1979, s.125-126; NADAROĞLU, s.200; BULUTOĞLU, Vergi Politikası, s.6.

bulduğu gibi bırakacaktır (2).

Eğer vergileme klasik iktisatçıların benimsediği gibi tarafsız olsaydı, ekonomik faaliyetler üzerinde bir etki yaratmayacak ve alınacak kararlarda sapmalara yol açmayacaktır. Ancak günümüz vergiciliğinde tarafsız vergi görüğu, tarafsız devlet anlayışının yerini müdahaleci devlet anlayışının alması sonucu, önemini yitirmiş bulunmaktadır. Gerçekten bu görüş pek uygulama alanı da bulamamıştır. Bu nedenle her vergi ekonomik kararlar üzerinde mutlaka etki yaratacaktır.

Ödeme gücünün bir göstergesi olan servetin de vergilendirilmesi, her vergide olduğu gibi, bireylerin ve kurumların güncel veya ileriye dönük kararları üzerinde etkili olacaktır. Bununla birlikte servet vergilerinin ekonomik kararlar üzerindeki etkilerini, diğer vergilerde olduğu gibi, açıkça ortaya koymak zordur. Çünkü bireylerin kararlarını ve davranışlarını etkileyen, vergilerin dışında, çok sayıda etken söz konusudur. Aynı zamanda servet vergilerinin getirmiş olduğu gelirin de toplam vergi gelirleri içindeki payının genellikle çok düşük düzeyde bulunması, bu vergilerin etkilerinin kolaylıkla ve açık bir biçimde saptanmasına olanak vermemektedir.(3).

Servet vergilerinin ekonomik kararlar üzerindeki etkilerini saptamanın zor olduğunu belirlemek, bu vergilerin bireysel davranışları etkilemediği anlamına gelmez. Servet kavramını geçmiş dönemlerde ve şimdiki dönemdeki tasarruflar olarak tanımladığımızdan servet vergileri herşeyden önce ekonomik birimlerin

(2) Selahattin TUNCER, Kamu Maliyesi, Yalkın Ofset Matbaası, İSTANBUL, 1971, s.377.

(3) TANABE, s.262.

tüketim ve tasarruf kararlarını etkiliyebilecektir. Bireyler tasarruflarını değişik biçimlerde değerlendirebileceklerinden, servet ögeleri üzerine konulan bir vergi bireylerin yatırım kararları üzerinde de etkili olabilecektir. Bu arada servet vergileri çalışma arzusunun artmasına veya azalmasına da yol açabilecektir. Bu nedenlerden ötürü servet vergilerinin ekonomik etkileri araştırılırken tasarruflar, yatırımlar ve çalışma arzusu üzerindeki etkiler dikkate alınacaktır. Konuya bu açıdan yaklaşırken birinci bölümde olduğu gibi yine genel anlamda servet vergileri ele alınacaktır. Başka bir deyişle birkereye özel servet vergileri, sürekli servet vergileri ve servet transferi üzerinden alınan vergiler incelenecek ve Türkiye'de uygulanan Kısmî Servet Vergilerinin ve Veraset Vergisinin tasarruf, yatırım ve çalışma arzusu üzerindeki etkileri konusunda genel eğilimler belirlenmeye çalışılacaktır. Aynı zamanda servet vergilerinin yaratacağı etkiler eş gelir getiren Gelir ve Harcama vergileriyle karşılaştırılacaktır. Bu karşılaştırmada güdülen amaç servet vergilerini daha iyi değerlendirebilmektedir (4).

Servet vergilerinin etkilerini bu sıra içinde incelerken yalnızca bireysel kararlar üzerinde yaratacağı etkiler dikkate alınacaktır. Daha önceleri de belirlediğimiz gibi bireysel davranışları etkileyen tek faktör vergiler değildir. Vergilerin dışında zevk ve alışkanlıklar, aile yapısı, psikolojik

(4) Bir vergiyi en iyi biçimde değerlendirebilmek için ya başka bir vergi ile veya harcama ve borçlanmanın yaratacağı etkilerle karşılaştırmak gerekir. Bu incelemede servet vergilerini, gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilerle karşılaştıracak harcama ve borçlanmanın etkilerini dikkate almayacağız.

faktörler gibi diğer etkenlerin de alınacak kararlar üzerinde etkili olması söz konusudur. Her bireyin ekonomik bir olay karşısında aynı tepkiyi göstermesi beklenemez. Bireylerin gösterecekleri farklı tepkiler yapılacak olan analizi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle araştırmada basitliği sağlamak amacıyla toplumda yer alan bireylerin homojen olduğunu varsayacağız. Başka bir deyişle tüm bireylerin zevk ve alışkanlıklarının benzer olduğunu, dolayısıyla olaylar karşısında benzer tepki göstereceklerini kabul edeceğiz.

Bireysel tepkilerin aynı olacağını varsayıldıktan sonra, tepkiyi belirlemede uygulanacak kriterleride ortaya koymak zorunlu olacaktır. Bireylerin konulan bir vergiye karşı gösterecekleri tepkiyi ölçmek için uygulanacak kriter verginin gelir, harcama ve servet üzerine konulup konulmaması değil, verginin sürekli olup olmadığını araştırmaktadır. Çünkü genellikle bireyler, vergi sürekli ise, ödemeyi harcama veya tasarrufların ya da her ikisinin belirli oranlarda kısılması sonucu yaparlar. Eğer vergi sürekli değilse bireyler ödemeyi servet stokundan karşılamayı yeğleyebilirler. Bu durumda birey şimdiki tüketiminden değil gelecek dönemin tüketiminden bir özveride bulunmaktadır. Verginin bu dönemin veya gelecek dönemin tüketimi kısılarak ödenmesine ilişkin kararlar harcamaların bugünkü faydası ile gelecek dönemdeki faydasının karşılaştırılmasına bağlıdır. Eğer gelecek dönemdeki fayda daha yüksek olacaksa vergi bugünün harcamalarının kısılması sonucu; eğer bugünkü fayda yüksek ise servet stokunun azaltılması sonucu ödenecektir (5).

(5) GULATİ, s.22-23.

İncelememizde kabul edeceğimiz diğer bir varsayım, servet vergilerinin yansımayaacağıdır. Ekonomik literatürde genellikle servet vergilerinin yansımayaacağına ilişkin görüş birliğine varılmış olması (6) incelememizde bu noktadan hareket etmemize yol açmıştır.

Böylece verginin sürekli olup olmaması, bireysel davranışların değişik biçimlerde ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Aşağıdaki kesimlerde sürekli, sürekli olmayan ve servet transferleri üzerinden alınan vergilerinin ekonomik kararlar üzerindeki etkilerini inceleyebiliriz.

I. SERVET VERGİLERİNİN TASARRUFLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Tasarrufların üretim sürecine katılmak, gelecekteki tüketimi karşılamak, miras bırakmak gibi türlü amaçlarla yapıldığını araştırmanın giriş bölümünde belirlemiş bulunuyoruz. Genel olarak konulan servet vergilerinin bireylerin gerek tasarruf miktarı ve gerekse tasarruf arzuları üzerinde etkiler yaratması beklenir. Çünkü konulan bir vergi, sürekli olup olmadığı göz önüne alındığında, ya harcamaların kısılması ya da tasarrufların azaltılması veya hem tasarrufların hemde harcamaların azaltılması ile karşılanacaktır. Verginin ödenmesi sonucu ortaya çıkan durum karşısında birey ekonomik koşullarını yeniden değerlendirecek, ya var olan koşullarda yaşamını sürdürecektir, ya gelir düzeyini ve tasarruflarını arttırarak eski servet düzeyine ulaşmak isteyecek veya tasarruflarını başka alanlara kaydırma güdüsü içinde bulunabilecektir. Bunun sonucu bireylerin

(6) Bu konuda bkz.: TRESS, s.401; ROLPH-BREAK, s.203-208.

tasarruf düzeyleri değişmeyecek, artacak veya azalacaktır.

Şimdi bireysel servetleri genel olarak içeren birkereye özel servet vergisi, sürekli servet vergileri ve servet transferleri üzerinden alınan vergilerin tasarruf miktarı ve arzusu üzerindeki etkilerini araştırabiliriz.

1. Birkereye Özel Servet Vergilerinin Tasarruflar Üzerindeki Etkileri

Birkereye özel servet vergileri, olağan üstü koşullarda konulan, bireysel servetleri bir bütün olarak içeren ve genellikle yüksek oranlarda salınan bir vergi türüdür. Bu vergi, yükümlülerce önceden kestirilememekte ve vergi sonucu ilerideki yıllarda yeniden konulacağı da genellikle pek umulmamaktadır. Bu nedenle verginin konulmasında önce bireylerin davranışları üzerinde herhangi bir etki yaratması beklenemez. Verginin konulmasından ve ödenmesinden sonra yaratacağı etki ise vergi miktarının yükümlüden tahsili sonucu varlıkların azalmasının yaratacağı etkilerdir. Bu nedenle birkereye özel servet vergileri götürü bir verginin yaratacağı etkilerle eş değerde tutulabilir (7). Çünkü götürü bir verginin esası, yükümlüden alınacak vergi miktarının, gösterilecek reaksiyonlarla değişmemesidir (8). Bunun için birkereye özel servet vergilerinin tasarruflar üzerindeki etkisi ile götürü bir verginin tasarruflar üzerindeki etkisi ay-

(7) Williams, birkereye özel servet vergilerinin temelde götürü bir vergi olduğunu öne sürmektedir. Bu konuda Bkz.: Alan WILLIAMS, Public Finance and Budgetary Policy, George Allen and Unwin Ltd., LONDON, 1963, s.91. GULATI ise bu tür vergileri Doğ Vergilerine benzetmektedir. Bkz.: GULATI, s.27.

(8) BÜYÜKERŞEN, s.9.

nı olacağından geometrik açıklamalar götürü vergi esas alınarak yapılacaktır.

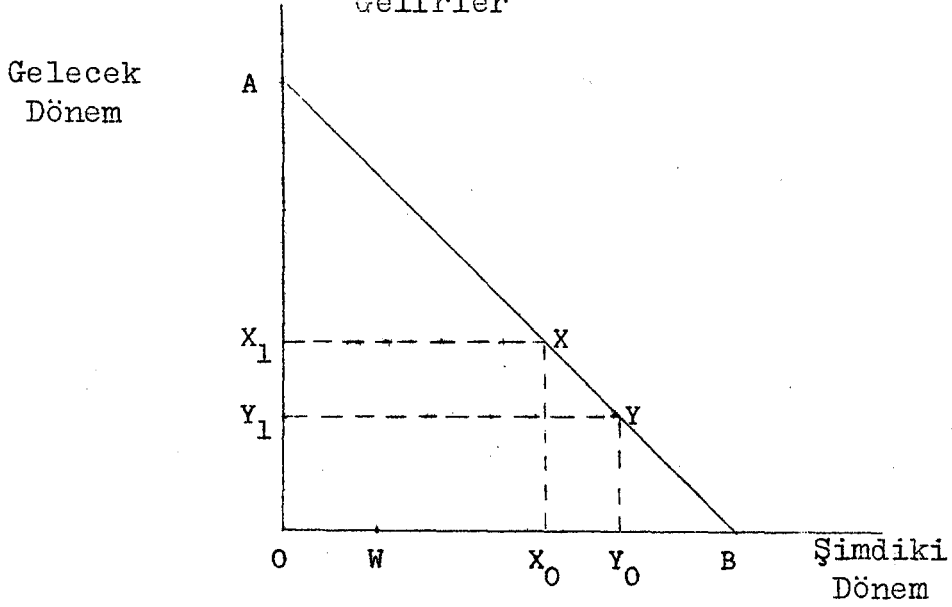
Birkereye özel servet vergisinin matrahı geçmiş dönemlerde de yapılan tasarruflardır. Bu nedenle şimdi ve gelecekte yapılması umulan tasarrufların bu vergi nedeniyle etkilenmesi beklenemez. Ancak bu verginin oranlarının genellikle yüksek olması, verginin servet geliriyle ödenmesini zorlaştırır.

Verginin servet geliri ve şimdiki dönem tüketiminin kısılararak ödenmemesi, zorunlu olarak geçmiş dönemlerde yapılan tasarrufların paraya çevrilmesine yol açar. Bu ise gelecek dönemin tasarrufları ve harcamaları üzerinde etkili olacaktır. Bu nedenle analiz iki dönem analizi biçiminde yapılabilir. Dönem olarak istenildiğinde yıl esas alınabilir. İstendiğinde ise bu süre daha uzun veya daha kısa tutulabilir. İncelemenin bu bölümünde dönemi verginin konulmasından önce geçen süre (şimdiki dönem) ve verginin ödenmesinden bireyin ölüm tarihine kadar geçecek süre (Gelecek dönem) olarak tanımlayacağız. Aşağıdaki şekilde bireyin şimdiki dönemde ve gelecek dönemde umduğu gelirler gösterilmektedir.

Şekil 1

Toplam Servet ve Umulan

Gelirler

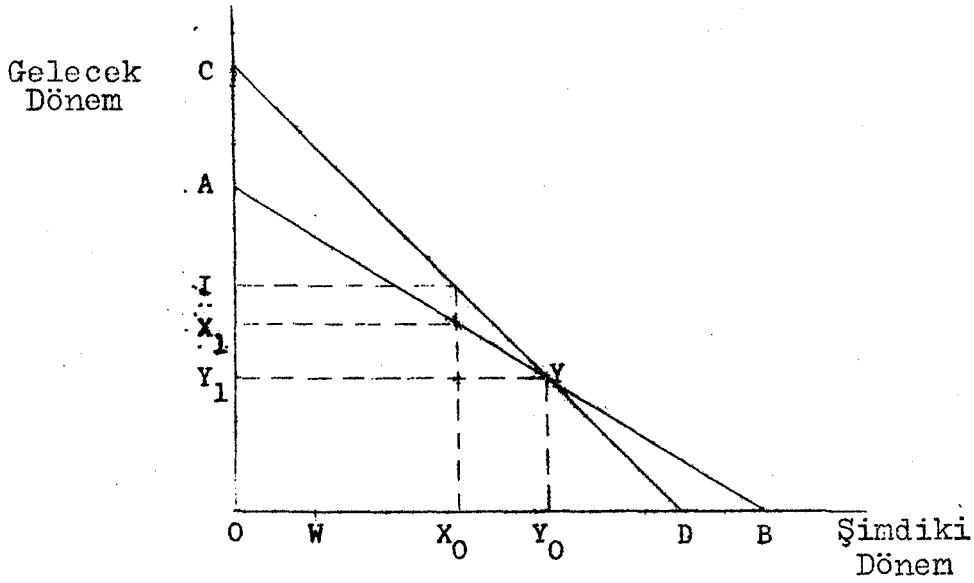

Şekilde AB doğrusu yükümlünün imkân doğrusunu vermektedir. OB, faizin olmadığı bir durumda, gelecek dönemde umulan gelir tam olarak borçlanılabilseydi, servet dahil, şimdiki dönemde yapılabilecek toplam tüketim miktarını; OA ise şimdiki dönemde hiç harcama yapılmasaydı, gelecek dönemde yapılabilecek tüketim miktarını göstermektedir. Birey başlangıçta Y noktasını seçmekte ve şimdiki dönemde OY_0 ve gelecek dönemde OY_1 , (faizin olmadığı kabul ediliyor.) tüketim yapmayı ummaktadır. Eğer şimdiki dönemde tüketim kısılarak tasarruf yapılırsa (X_0Y_0), gelecek dönem tüketimi artacaktır (OX_1). Aynı zamanda W ile tanımladığımız geçmiş dönem tasarrufları gelecek dönemdeki tüketimin artmasına yol açacaktır.

İkinci aşamada, şimdiki dönemde ve önceki dönemlerde yapı-

lan tasarrufların faiz geliri getirdiğini kabul edelim. Faiz nedeniyle gelecek dönemlerde yapılabilecek tüketim miktarı artacaktır. Dolayısıyla bireyin imkan doğrusu değişecektir. Bu değişme Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2
Faizin de Gözönüne Alındığı
Durum

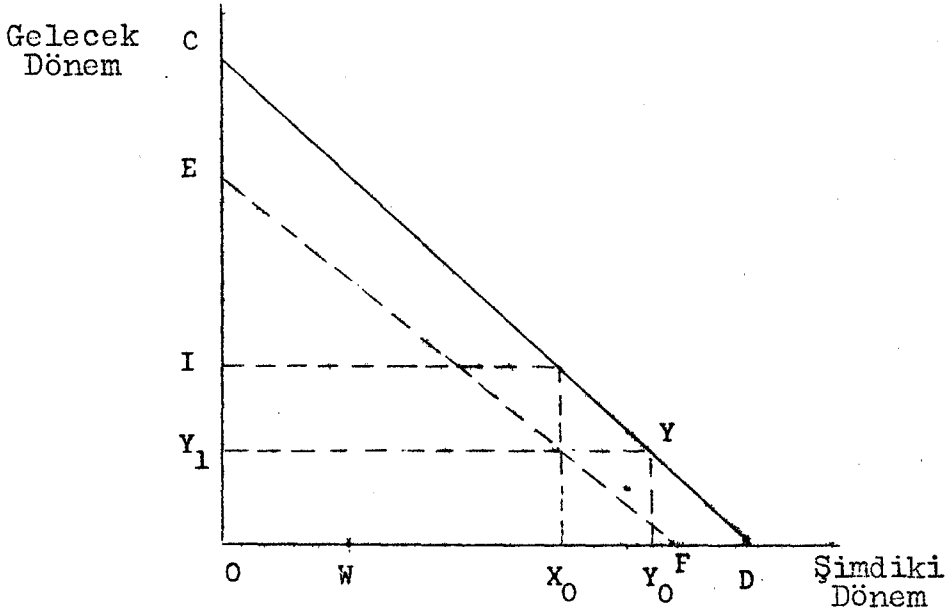
CD imkân doğrusu, faiz ve önceki tasarruflar ve bu tasarrufların geliri nedeniyle gelecek dönemde yapılabilecek tüketimin artabileceğini açıklar (9). Örneğin şimdiki dönemde yapılan tasarrufun X_1I kadar faiz geliri getirdiği ve dolayısıyla gele-

(9) Tüketimin artabileceğine dikkat edilmelidir. Çünkü gelecek dönemde de birsey tüketilebilecek gelirini türlü nedenlerle kısıtlayabilir ve bunları servet ediniminde kullanabilir.

cek dönemde tüketimin OX_1 'den OI 'ya yükseldiği görülmektedir.

Şimdi bu durumda birkereye özel servet vergisinin konulduğunu düşünelim. Verginin konulması sonucu yaratacağı etkileri Şekil 3'de inceleyebiliriz.

Şekil 3
Birkereye Özel Servet Vergisinin
Etkisi

Verginin konulmasından sonra bireyin imkan doğrusu CD 'den EF 'ye kaymış bulunmaktadır (10). Vergi servetlerin parayı dönüştürülmesi sonucu ödeneceğinden şimdiki dönemin gelir ve tasarrufları vergiden etkilenmeyecek ancak toplam tüketim olana-

(10) CD imkan doğrusu bireyin iki dönemdeki tercihleri arasındaki marjinal ikame oranını vermektedir. Vergi konulmasından sonra imkan doğrusunun yatıklaşması, bireyin gelecek dönem ve şimdiki dönem gelirlerini kullanımı arasındaki tercihinin ikincisi lehine kullanıldığını gösterir.

ğı servetin kendisinde ve getireceği gelirden azalma kadar (FD) şimdiki dönem olanaklarını kısıtlayacaktır. Verginin şimdiki dönemdeki etkisi servette meydana gelen azalmadır. Bu azalma da geçmiş dönemlerdeki azalma olarak düşünülürse verginin alındığı anda bireyin kararları üzerinde önemli bir etki yaratacağı söylenemez. Verginin etkisi gelecek dönemlerde ortaya çıkacaktır. Şekilde görüldüğü gibi bireyin gelecek dönemdeki olanakları OC'den OE'ye inmiş bulunmaktadır (11). Gelecek dönem olanaklarının kısıtlanması bireyin gelecek dönemdeki tüketim ve tasarruf kararlarını etkileyecektir. Eğer birey daha sonraki yıllarda tüketimi arttırmak, miras bırakmak ve toplum içinde prestij duygusunu eski düzeye çıkarmak amacıyla olursa verginin servet etkisi gelir etkisinin nedeniyle giderilecektir. Başka bir deyişle vergi gelecek dönemde tasarruf miktarını azaltıcı ama tasarruf özendiricilerini arttırıcı bir etki yaratabilir. Eğer birey yalnızca gelecek dönemdeki tüketimini arttırmak için şimdiki dönemde tasarrufta bulunuyorsa, servet etkisi nedeniyle gelecek dönemde hem tasarruf miktarı hem de özendiricileri ters yönde etkilenebilecektir.

Türkiye'de Birkereye Özel Servet Vergisi 1942 yılında Varlık Vergisi adı altında uygulanmıştır. Verginin uygulanmasında önemli aksaklıklar olmasına ve Türk Vergi Sistemine sürülen kara bir leke olarak kabul edilmesine karşın savaş yıllarında elde edilen olağanüstü servet ve kazançları vergilen-

(11) OE'nin orijinden uzaklığı veya orijine yakınlığı konulacak olan vergiye bağlıdır. Vergi oranları yükseldiğinde OE orijine yaklaşacaktır.

dirmesi bakımından ilginç bir vergidir. Bu verginin tasarruf miktarı ve özendiricileri üzerindeki etkileri, büyük bir yükümlü grubu mal varlıklarını paraya dönüştürerek vergiyi ödediği göz önünde bulundurulursa, kuramda belirlenen yönde oluştuğu söylenebilir.

2. Sürekli Servet Vergilerinin Tasarruflar Üzerindeki Etkileri

Sürekli servet vergileri, her yıl tekrarlanan ve konusu servet olmakla birlikte vergi matrahı servetin getirdiği gelir olan bir vergi türüdür. Eğer servet öğeleri gelir getirmeyen varlıklardan oluşuyorsa, vergi, genellikle uygulanan oranların düşük olması nedeniyle servetin paraya dönüştürülmesi ile değil, bireyin cari yıl gelirinden ödenecektir (12). Verginin cari yıl gelirinden ödenmesi gelir düzeyinde azalmalara yol açacak dolayısıyla bireyin harcama ve tasarruf bileşimini değiştirecektir. Dolayısıyla sürekli servet vergilerinin bazı etkileri gelir vergisinin yaratacağı etkilerle özdeşleşmektedir (13). Konuyu aşağıdaki şekilde inceleyebiliriz.

Şekil 4'de Gelir ve sürekli servet vergilerinin etkileri karşılaştırılmaktadır. Burada iki tür vergileme incelenmektedir: (i) Servetten elde edilen gelirin Gelir Vergisine tabi olmasına karşın servetin vergilendirilmediği ve (ii) Servetin vergi matrahını oluşturmasına karşın elde edilen servet geli-

(12) Bazı durumlarda gelir getirmeyen varlıklar büyük boyutlara ulaşabilir. Bu koşullarda vergi bazı varlıkların paraya dönüştürülmesi sonucu da ödenebilir.

(13) BULUTOĞLU, Vergi Politikası, s.162.

geliri nedeniyle matrah ve dolayısıyla vergi de artmaktadır. Böylece gelecek dönemin gelir düzeyi bu döneme oranla daha fazla azalmaktadır. Verginin IWY/WWY veya LWY/WWY olması gelir düzeyini daha da azaltacaktır. Eğer bireyin tercih fonksiyonu şekildeki farksızlık eğrileriyle belirlenen noktalarda oluşursa bu teyet noktalarının birleştirilmesi sonucu Gelir Vergisinin Gelişme Yolu (GVGY) bulunur. Böylece konulan bir **sabit** oranlı bir gelir vergisinin her iki dönemde de tüketim ve tasarrufları azalttığı ve oranlar yükseldikçe bu etkilenmenin daha da arttığı görülür.

Yalnızca servetin vergilendirilmesi halinde, birinci dönemde elde bulundurulan servet vergi matrahını oluştururken, ikinci dönemde elde bulundurulan servetle birlikte birinci dönemde yapılan tasarruflar da matraha girecektir. Böylece bireyin imkan doğrusu MM , bir önceki analizdeki diğer imkan doğrularına oranla daha dik olacaktır. Böylece tasarruflar ve harcamalar, eş gelir getiren gelir vergisindeki duruma göre, daha az etkilenecektir. Teyet noktaları diğer denge noktalarıyla birleştirildiğinde Servet Vergisi Gelişme Yolu (SVGY) bulunacaktır. SVGY'nin GVGY'nin solunda bulunması, sürekli servet vergilerinin eş gelir getiren Gelir Vergisine oranla tasarrufları daha az etkilediği görülecektir (15).

(15) BROWN-JAKSON; s.322-324. Bu konuda bazı yazarların vardığı sonuç oldukça farklıdır. Bu yazarlar gelir vergisinin tasarrufları sürekli servet vergilerine oranla daha az etkilediğini öne sürmektedir. Bu konuda Bkz, GOODE, s.42; TANEBE s.263: Due ise kesin etkinin ortaya konulamayacağını öne sürmektedir. Bu konuda Bkz. John F. DUE, Government Finance, Richard D. Irwin Inc. Illinois, 1963, s.318; WILLIAMS, s.94.

Sürekli servet vergilerinin tasarruflar üzerindeki etkisini, Genel Harcama Vergisinin etkisiyle karşılaştırdığımızda elde edilen sonuç farklı olmaktadır. Harcama vergisinde yapılan tüketimin vergilendirilerek tasarrufların tamamen vergi dışı bırakılması, tasarrufların özendirilmesine ve miktarının artmasına yol açacaktır. Böylece tasarruflarını arttıran ve tüketimini azaltan bireylerin vergi yükü düşecektir. Bu nedenle Harcama Vergisinin tasarrufları gelir ve sürekli servet vergilerine oranla daha çok özendirdiği ortaya çıkmaktadır (16).

Görüldüğü gibi sürekli servet vergilerinin tasarrufları gelir ve harcama vergilerine göre daha az veya daha fazla etkili-yebilmektedir. Bununla birlikte sürekli servet vergilerinin tasarruflar üzerindeki etkilerini kesin hatları ile ortaya koyma olanağı yoktur. Çünkü verginin tasarruflar üzerinde ters yönde işleyen gelir ve ikame etkisi yarattığı öne sürülmektedir (17).

-
- (16) Richard A. MUSGRAVE- Peggy B. MUSGRAVE, Public Finance in Theory And Practice, McGraw Hill Kogakusha Ltd., Tokyo, 1976 s.491; GOODE, s.46; BULUTOĞLU, Vergi Politikası, s.132.
- (17) Sürekli Servet Vergileri, Birkereye Özel Servet Vergilerinin aksine heryıl tekrarlanacağı yükümlüler tarafından önceden bilinmektedir. Yükümlünün vergiden haberdar olması, kendisine vergi karşısında davranışlarını ayarlıyabilme olanağı verir. Bu nedenle verginin gelir etkisinin veya ikame etkisinin bireysel davranışlar üzerinde etkinlik kazanması, bireysel tercihlere bağlı olacaktır. Bireyler yıllık gelirlerini belirli oranlarda tüketim ve tasarruf arasında dağıtırlar. Eğer tüketim düzeyi sabit tutulmak istenirse vergi tasarrufların; tasarruf düzeyi sabit tutulmak istenirse vergi tüketimin kısılması sonucu ödenecektir. Ancak bireyler tüketim ve tasarruf oranlarında bir değişiklik yapmak istemezlerse verginin büyük bir bölümünü tüketimden ve geriye kalan bölümünü tasarruflardan karşılayabileceklerdir. Bu konuda ve verginin gelir ve ikame etkileri konusunda Bkz; GULATI, s.22 ve 135; SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.19; BULUTOĞLU, Vergi Politikası, s.162-164.

Eğer bireyler gelecek dönemlerde belirli bir servet düzeyine ulaşmayı ve dolayısıyla daha fazla harcanabilir gelir elde etmeyi düşünüyorsa ve aynı zamanda gelecek nesillere ekonomik güç, güven ve toplum içinde prestij sağlayıcı kaynakları aktarmayı yeğliyorlarsa, vergi yaratacağı gelir etkisiyle bireylerin tasarruflarının artmasına yol açabilecektir. İkame etkisi, verginin marjinal tasarrufların değerini azaltacağı için işlerlik kazanacaktır. Vergi, ikame etkisi nedeniyle tüketimin artmasına ve tasarruf özendiricileri üzerinde yaratacağı ters etki dolayısıyla tasarruf düzeyinin azalmasına neden olabilecektir.

Şimdi konuyu Türkiye'de uygulanan sürekli servet vergileri açısından ele alabiliriz. Bilindiği gibi Türkiye'de sürekli olarak uygulanan genel bir servet vergisi yoktur. Uygulamada olan sürekli servet vergileri, Emlâk Vergisi ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisinden oluşan Kısmî Servet Vergileridir. Verginin genel olmaması sonucu servet tanımımız içine giren dayanıklı tüketim malları, altın, bankalardaki mevduatlar, para olarak saklanan değerler, hisse senedi ve tahviller, mobilya, mücevherat, antika eşyalar ve tablo gibi diğer servet öğelerinin vergi matrahının dışında kalmasına neden olmaktadır.

Sürekli servet vergilerinin Türkiye'deki tasarruf özendiricileri ve düzeyi üzerinde ki etkilerini incelemeden önce kısaca tasarrufların oluşumu üzerinde ileri sürülen bazı görüşleri ortaya koymamız yararlı olacaktır. Keynesyen görüş tasarrufları gelirin bir fonksiyonu olarak kabul eder ve gelir arttıkça gelirin tasarrufa ayrılan payının artacağını öne sürer (18).

(18) John M. KEYNES, The General Theory of Employment, Interest And Money, Harcourt, Brace and Company, NEWYORK, 1936, s.96-98.

Böylece yüksek gelir düzeylerinde gelirin tasarrufa ayrılan payı yüksek, düşük gelir gruplarında ise çok düşük ve hatta negatif bile olabilecektir. Sürekli Gelir tezine göre ise bireyler zaman zaman ellerine geçecek fazla gelir artışını dikkate almaksızın sabit gelirlerine göre bir tüketim ve tasarruf modeli yeğliyeceklerdir (19). Dolayısıyla her gelir düzeyinde yer alan bireyler gelirlerinin belirli bir bölümünü biriktirim olarak gelecek yılların gereksinmelerini karşılamak amacıyla servet öğelerine dönüştürebileceklerdir. Hayat-Dönemi kuramına göre gelir yüksek iken yapılan tasarruflar gelirin düştüğü yıllarda tüketimi finanse etmek amacını gütmektedir (20). Bu durumda her gelir grubunda yer alan bireyler zaman zaman gelirlerinde meydana gelen artışlardan gelecek dönemdeki tüketimleri finanse etmek amacıyla tasarruf yapacaklardır.

Türkiye için Keynesyen görüş kabul edilebilirse de bu görüşün tam olarak geçerliliği kuşkuludur. Çünkü diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de tasarruf düzeyini etkileyen tek olgunun gelir düzeyi olduğu söylenemez. Geleneklerin de tasarruflar üzerinde önemli bir rol oynadığı ve bu amaçla gerek zengin ve gerekse fakir bireylerin bazı geleneksel amaçlar doğrultusunda büyük boyutlarda harcama yapabildikleri ve bu nedenle tasarruf yaptıkları da bir gerçektir (21). Hayat-Dönemi

(19). MUSGRAVE-MUSGRAVE, s.443.

(20) HayatDönemi kuramı konusunda Bkz.; BLINDER, 87-93; Albert ANDO-Franco MODIGLIARI "Life-Cycle Hypothesis of Saving: Aggregate Implications and Test", American Economic Review Vol III, March 1963, s.56.

(21) Richard-GOODE, "Taxation of Saving an Consumption in Underdeveloped Countries National Tax Journal, Vol XIV, Nos:4, 1961, s.309.

kuramına göre de önemli miktarda tasarruf yapılması zorunlu olmaktadır. Bireyler görülmeyen afetler vede yaşlılık için de tasarrufta bulunurlar. Eğer bireyler bu davranış içinde bulunsalardı tüm tasarruflarını yaşlılık döneminde tüketirler ve dolayısıyla miras bırakmazlardı. Miras kurumunun varlığı bu görüşün geçerliliğini zayıflatmaktadır. Bu nedenle biz Türkiye'de ikinci görüşün geçerli olduğu kanısını taşıyoruz. Bu görüş kabul edilecek olursa Türkiye'de uygulanan Kısmî Servet Vergilerinin tasarruf özendiricileri ve düzeyi üzerindeki etkileri ne olabilir?

Her gelir grubunda yer alan bireyler tasarruf yapmalarına karşın vergiden etkilenenlerin bina, arazi ve motorlu kara taşıtları sahipleri olacağı ortadadır. Bu nedenle alınan Kısmî Servet Vergileri bu servet öğelerini ellerinde bulunduran bireylerin gelirlerinde bir azalmaya yol açacaktır. Acaba bubbireyler vergiyi tüketimlerinde mi yoksa tasarruflarında mı bir kısıntı yaparak ödeyeceklerdir. Burada alınan verginin oranı veya miktarı önemli olmaktadır. Emlak Vergisinde binalar için ortalama olarak % 0,4 ve % 0,6, araziler için % 0,3, arsalar için nüfusa göre değişen oranların ve motorlu kara taşıtları için de (taşıtların yaşı ve cinsine göre vergi alınmasına karşın bugünkü değerler ve ödenen vergi miktarı arasında bir oranlama yapacak olursak) binde veya onbinde bir oranının geçerli olacağını görürüz. Bu servet öğelerine genellikle orta ve ortanın üzerinde gelir düzeyinde bulunan bireylerin sahip olduğunu düşünecek olursak büyük bir olasılıkla vergi tüketimin kısılması sonucu ödenmiş olacaktır. Dolayısıyla verginin geçmiş dönemde yapılan ve gelecek dönemde yapılacak tasarruflar üzerinde etkili olması beklenemez.

Bilindiği gibi genel servet vergilerinde bu dönemin tasarrufları gelecek dönemin vergi matrahını arttırdığı için verginin tasarrufları azaltıcı etkisi söz konusu olmaktadır. Kısmî Servet Vergilerinde ise tasarrufların emlak ve motorlu kara taşıtları dışında servet öğelerine dönüştürülmesi gelecek dönemlerde Kısmî Servet Vergisi matrahının artmasını engelleyecektir. Dolayısıyla Türkiye'de uygulanan Kısmî Servet Vergilerinin tasarruflar üzerinde azaltıcı bir etki yaratmadığı savını ileri sürebiliriz.

Günümüzde tüm ekonomileri etkileyen ve bu arada Türkiye'yi daha da fazla etkisi altına alan enflasyon olgusu ve uygulanan Kısmî Servet Vergileri arasındaki ilişkiye de kısaca değinmek istiyoruz. Bilindiği gibi Türkiye'de aşırı fiyat artışları karşısında bazı servet öğeleri (para; tahvil gibi) değerini yitirirken özellikle bina, arazi ve taşıt gibi bazı servet öğelerinin önemli ölçüde değer kazandığı görülmektedir. Her ne kadar kuramda vergi nedeniyle fiyatı artan mallar yerine fiyatı düşük malların yeğleneceği ileri sürülmekteyse de, bu kuramın enflasyon oranı % 80'lere ulaşan Türkiye'de tersine işlediği gözlenebilir. Başka bir deyişle tasarruflar, vergi nedeniyle fiyatları artmasına karşın, bina, arazi ve taşıt gibi servet öğelerine dönüştürülmektedir. Burada güdülen amaç tasarrufların enflasyonun yıpratıcı etkisinden kurtarılmasıdır.

Enflasyonist dönemlerde Kısmî Servet Vergilerinin etkileri azalmaktadır. Emlak Vergisi beyannamesinin beş yılda bir yenilenmesi, değer artışlarının beş yıllık bir gecikme ile bildirimine ve vergi matrahının bu dönem içinde donmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda taşıtların değerinde önemli boyutlarda de-

ğer artışları olmasına karşın alınan sabit vergi miktarının her yıl azalması Türkiye'de uygulanan Kısmî Servet Vergisi matrahını aşındırmaktadır. Bu durum tasarruflarını arazi, bina ve motorlu taşıt biçimine dönüştüren bireylerin lehinde bir işlem olduğundan bir yerde uygulamada, vergi olmasına karşın, tasarrufların bu tür varlıklara dönüştürülmesinin özendirildiği yargısına da varabiliriz.

3. Servet Transferi Üzerinden Alınan Vergilerin Tasarruflar Üzerindeki Etkileri

Veraset ve İntikal Vergisi, diğer servet vergilerine benzerlik göstermekle birlikte önemli farklı yönleri vardır. Diğer servet vergilerinde tasarrufu yapan ve vergi yükümlüsü olan birey aynıdır. Veraset ve İntikal vergilerinde ise tasarrufu yapan ve vergiyi ödeyen bireyler değişik olmaktadır. İkinci olarak bu vergi Birkereye Özel Servet Vergilerine benzer. Vergi, nesilden nesile transferlerde bir kez ödenirse de, yükümlülerin bu tür verginin ödeneceğini bilmeleri ve buna göre davranışlarını ayarlayabilmeleri farklı yönünü oluşturur. Sürekli servet vergilerine benzer, çünkü toplumlarda ölüm olayı sürekli dir. Bu nedenlerden ötürü Veraset ve İntikal Vergilerini belirli dönemlerde alınan ve yaratacağı etkiler yönünden diğer servet vergilerinin özelliklerini taşıyan bir vergi türü olarak kabul edebiliriz.

Veraset ve İntikal Vergileri, iki ayrı vergi olmasına karşın birlikte ele alınmaktadır. Hayat boyu yapılan transferlerin, ölüme bağlı olarak yapılan transferlere oranla çok düşük düzeyde kalması (22) ve yaratacakları etkiler bakımından farklılık

(22) Carl S. SHOUP, Federal Estate and Gift Taxes, The Brookings Institution, Washington D.E., 1966, s.88.

göstermemeleri nedeniyle analizde transferlerin ölüme bağlı olarak yapıldığını varsayacak ve yalnızca Veraset Vergilerini inceleyeceğiz. Bundan sonra verginin diğer servet vergilerinden farklı olarak, tasarruflar üzerindeki etkisi mirası bırakan ve mirası alan bireyler yönünden değerlendirilecektir. Şimdi mirası bırakan yönünden etkileri araştıralım.

Her ne kadar vergi yükü mirası bırakan birey üzerinde kalmaktaysa da, ileride bir tarihte verginin ödeneceğinin bilinmesi tasarrufları yapan bireyin davranışları üzerinde etki yaratabilir ve tasarrufların artmasına veya azalmasına yol açabilir. Çünkü verginin hedefi servetin getireceği gelir değil, varlıkların toplam değeridir (23). Varislere aktarılan servet ise bu bireylerin tüketim gücünü arttırmaktadır. Bu nedenle üç tür bireysel davranıştan söz edebiliriz. (i) ölüm tarihine kadar, ekonomik güç veya diğer nedenlerle elde servet bulundurulması tüketimin yakın ikamesi olarak kabul edilmesi, (ii) Servet bulundurma ile tüketimin yakın bir ikamesi olmaması hali (24) ve (iii) Vergi nedeniyle davranışların değişmemesi.

Birinci durumda vergi nedeniyle miras bırakmanın yükü ağırlaşacak ve tüketim üzerinden alınan vergilerin görece olarak daha düşük olacağı varsayımı altında tüketim ucuzlayacaktır. Tüketimin ucuzlaması tasarrufların azaltılarak tüketimin artmasına yol açacaktır. Burada tasarruflar, verginin olmaması haline nazaran konulan vergi kadar veya konulan vergiden daha fazla olarak azalabilecektir (25). Ancak bu azalma, miras bırakmanın ta-

(23) TANEBE, s.257

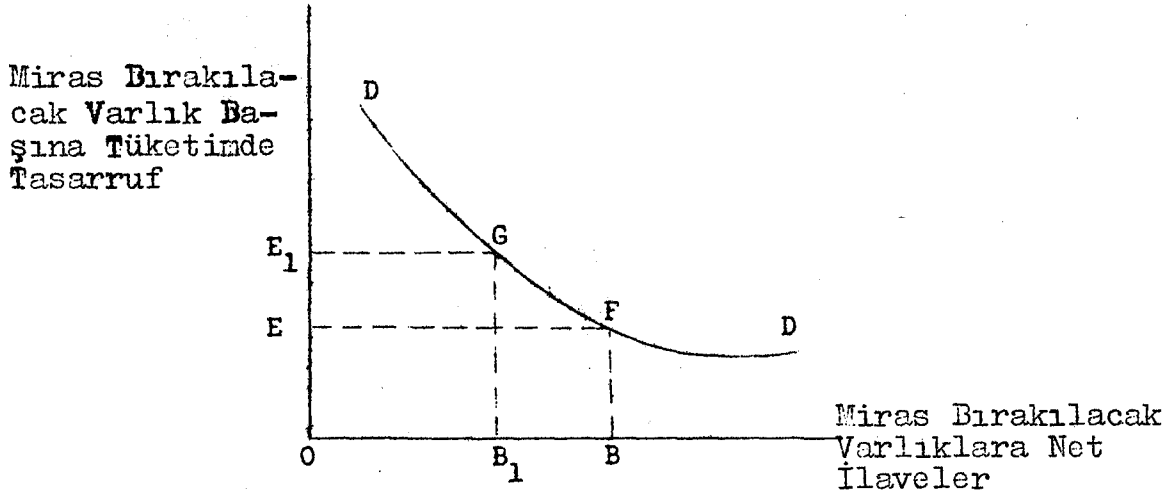
(24) SHOUP, s.87-88.

(25) SANFORD, Taxing Personal Wealth, s.128-129.

leb esnekliğine bağlı olacaktır. Durumu bir şekil üzerinde inceleyebiliriz.

Şekil 5

Miras Bırakma Talebi

Şekilde DD eğrisi, tüketimde yapılacak tasarruf yönünden miras bırakma talebini göstermektedir. Başlangıçta birey talep eğrisi üzerinde F noktasında dengede olup tasarrufları EFBO alanı ile belirlenmektedir. Veraset vergisinin korunması veya oranların arttırılması bırakılacak mirası etkileyebilecektir. Vergi nedeniyle reel mirasın fiyatı artacak (E'den E'ye yükselecek) ve miras bırakılacak varlıklara net ilâveler de B'den B'e kayacak ve tasarruflar EBGO alanı ile gösterilecektir.(26). Eğer elde

(26) SANFORD, Taxing Personal Wealth, s.129.

servet bulundurma ile tüketim yakın bir ikame ise ve talep eğrisinin esnekliği birimden büyük ise vergi nedeniyle tasarruflar vergi kadar ve hatta vergiden daha fazla azalabilecektir. Çünkü miras bırakan yönünden tasarruflar vergi nedeniyle değerini yitirmektedir. Böylece EGBO alanı EFBO alanından küçük olacaktır.

Eğer tüketim, servet bulundurmanın yakın bir ikamesi değilse ve talep eğrisinin esnekliği birden küçükse durum farklı olmaktadır. Verginin olmaması halinde miras bırakmayı arzulayan bir birey verginin konulması veya oranların arttırılması karşısında miras bırakılacak varlıklar için yapılacak harcamaları arttırabilecektir. Bu nedenle şekilde EGBO alanı, EFBO alanından daha büyük olacaktır. Başka bir deyişle birey verginin olmaması halinde bırakacağı miras miktarını vergi nedeniyle meydana gelecek azalmaları da giderecek biçimde, daha da arttıracaktır. Sonuçta tasarruflar vergi nedeniyle artmış olacaktır. Eğer bireyin talep elastikiyeti birime eşitse, tasarrufları vergi nedeniyle etkilenmiyebilecektir. Dolayısıyla yalnızca miras bırakma arzusu ile yapılan tasarruflar Veraset Vergisi nedeniyle azalabilecek veya artabilecektir. Fakat vergi nedeniyle tasarrufların azalması olasılığı daha yüksektir (27).

Veraset vergilerinin miras bırakan bireyin tasarrufları üzerindeki etkilerini inceledikten sonra, şimdi de mirası alanların tasarrufları üzerindeki etkilerini araştırabiliriz. Veraset Vergisinin olmadığı bir durumda mirası alanlar tüketim güçlerini gelecekte arttıracak miras beklentisi içinde olacaklardır. Bu

(27) Neil M. SINGER, Public Microeconomics, Little Brown and Company, BOSTON, 1972, s.182-183.

durumda miras üzerine konulacak bir vergi veya var olan vergi oranlarında bir artış, bireyin geleceğe yönelik beklentilerini değiştirecektir. Ancak bireylerin beklentilerinin değişmesi ve vergi konusunda bilgi sahibi olunması verginin miktarını değiştirmeyecektir (28). Bu nedenle mirası alanlar vergiyi ödemek için ya tüketimlerini kısacaklar veya fazla çalışarak gelir elde etme yolunu yeğleyeceklerdir. Bu ancak miras kalan varlıkların önemli boyutlara ulaşmadığı sürece geçerli olacaktır. Intikal eden varlıkların değeri arttıkça, vergi varlıkların paraya dönüştürülmesi sonucu karşılanabilecektir. Bu ise geçmiş dönemler de yapılan tasarrufların azalmasına yol açacaktır. Bununla birlikte vergi nedeniyle miras beklentilerinde meydana gelecek azalmalar mirası alanların kendi tasarruflarını arttırmalarına neden olabilecektir. Böylece geçmiş dönem tasarruflarındaki azalmalar, şimdiki dönemde verginin zorlayacağı tasarruflarla kısmen dengelenmiş olabilecektir.

Konuyu miras bırakan ve alanlar açısından bir bütün olarak değerlendirecek olursak, Veraset Vergisinin tasarruflar üzerindeki kesin etkisini tam olarak açıklayabilme olanağı yoksa da (29) verginin tasarrufları azaltıcı bir etki yarattığı söylenebilir (30). Ancak bu azaltıcı etkinin konulan vergiden daha fazla olacağı söylenemez (31).

(28) SHOUP, s.89.

(29) POUGE-SGONTZ, s.322; C.T.SANFORD, Economics of Public Finance, Pergamon Press, LONDON, 1978, s.174

(30) AREN, s.92; WAGNER, s.19; SHOUP, s.91; DUE-FRIEDLAENDER, s.477 SINGER, s.182.

(31) SHOUP, s.91.

Veraset vergilerinin tasarruflar üzerindeki etkilerini inceledikten sonra şimdi de bu vergiyi diğer vergilerle karşılaştırabiliriz. Eş gelir getirdiğini kabul ettiğimiz Gelir ve Veraset Vergisini karşılaştırmak için önce verginin ödeme zamanlarını ele alalım. Gelir vergisi, bireyin hayatta olduğu ve gelir elde ettiği sürece alınacaktır. Veraset Vergisi ise birey öldükten sonra ve kendisi için servetinin faydası sıfır olduğu zaman alınacaktır. Gelir vergisi, gelirin faydasının en yüksek olduğu dönemlerde alınması nedeniyle, tasarruflara gidecek fonların azalmasına yol açarken, veraset vergileri daha önceki dönemlerde yapılan tasarrufları etkilemektedir. Bu nedenle Veraset vergilerinin gelir vergisine oranla tasarruflar üzerindeki etkisinin daha zayıf olduğu söylenebilir (32).

Veraset Vergisini, eş gelir getiren harcama Vergisiyle karşılaştırdığımızda durum farklı olmaktadır. Bilindiği gibi harcama vergileri, tasarrufları etkilemediği ve hatta özendirdiği için, her zaman veraset vergilerine yeğlenmektedir (33).

Veraset vergilerini eş gelir getiren sürekli Servet Vergileriyle de karşılaştırabiliriz. Bilindiği gibi sürekli servet vergileri genellikle servetin gelirinden, veya servetler gelir getiriyorsa bireyin cari yıl gelirinden ödenir. Sürekli Servet vergilerini incelerken bu vergilerin tasarrufları, gelir vergi-

(32) Hugh DALTON, Principles of Public Finance, Routledge and Kegan Paul LTD., LONDON, 1961, s.81; O.H.BROWNLEE-Edward D.ALLEN, Economics of Public Finance Prentice Hall Inc, ENGLEWOOD-CLIFFS N.J., 1956, s.302; AREN, s.92; BULUTOĞLU, Vergi Politikası s.178; DUE, Government Finance, s.338.

(33) WILLIAMS, s.105.

sine oranla daha az etkilendiğini ortaya koymuş bulunuyoruz. Bu nedenle de Veraset Vergilerinin tasarruflar üzerindeki etkisinin sürekli servet vergilerine oranla daha zayıf olabileceğini söyleyebiliriz.

Veraset Vergilerini diğer vergi türleri ile karşılaştırdıktan sonra şimdi de Türkiye'de uygulanan bu tür vergilerin tasarruflar üzerinde yaratacağı etkileri inceleyebiliriz. Veraset vergileri nesnel ve nesnel olmayan varlıkları vergi içeriğine aldığı için, genel bir servet vergisi görünümü kazanır. Söz konusu verginin tasarruflar üzerindeki etkisi bu yönden incelenecektir.

Veraset Vergisinin genellikle tasarruflar üzerine ağır bir yük getireceği, dolayısıyla sermaye stokunun artması ve ekonomik büyümeyi geciktireceği konusunda görüşler ileri sürülmektedir(34). Bu görüş büyük ölçekli mirasların servet öğelerinin paraya dönüştürülmesi sonucu ödenebileceği ve sermaye stokunu tahrib edeceği inancından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de uygulanan Veraset Vergisi, miras hisseleri üzerinden alınan nesnel varlıklarda beş yıl içerisinde on eşit taksit ve nesnel olmayan varlıklarda ise bir yıl içerisinde iki eşit taksitte ödenen ve bu ödemelerde faizin yürütülmediği bir vergidir. Acaba bu vergi varlıkların paraya dönüştürülmesi sonucu mu yoksa varislerin gelirinden mi ödenmektedir? Bu konuyu açıklığa kavuşturmak için bir örnek verelim. Ailenin tüm varlıklarına sahip olan babanın öldüğünü, eşine ve üç çocuğuna 10.000.000 TL tutarında servet bıraktığını kabul edelim. Bu servetin 7.000.000 TL'sinin nesnel varlıklardan ve kalan 3.000.000 TL'sinin da taşınabilir varlıklardan oluştuğunu varsa-

(34) Lowel HARRIS, "Tax Fundamentals for Economic Progress," Tax Review, Vol.36, 1975, s.13-16; Don THROP-P.SMITH, "Impact of Federal Estate and Gift Tax", Tax Review Vol.37, 1976, s.17-20.

yalım. Hayatta kalan eşin mülkiyet hakkından yararlanacağını (35), dolayısıyla her varise 2.500.000 TL miras kaltığını ve nesnel varlıkların da gelir getirmedğini kabul edelim. Bu durumda vergi nasıl ödenecektir?

Varisler, miras paylarından 40.000 liralık istisna tutarını indirdikten sonra artan oranlı tarifeye göre 424.000 er TL vergi ödeyeceklerdir (36). Bu vergi, miras kalan nesnel varlıkların veya taşınabilir varlıkların paraya dönüştürülmesi ile ödenebileceği gibi elde edilen yıllık gelirden de karşılanabilir. Vergi miras kalan nesnel varlıkların paraya dönüştürülmesi sonucu ödenirse geçmiş dönemde yapılan tasarruflarda bir azalma sözkonusu olurken, şimdiki dönem ile gelecek dönem tasarrufları etkilenmeyecektir. Taşınabilir varlıkların paraya dönüştürülerek verginin ödenmesinde durum farklı olmayacaktır. Ancak örnekte yer alan 3.000.000 TL tutarında taşınabilir varlıklar paraya dönüştürüldükten sonra faiz geliri sağlamak amacıyla en az yılda % 20 faiz geliri sağlayan bir mali kuruma yatırılrsa dört mirasçının yıllık vergi borcu, servetin parasal değeri değişmeksizin, ödenmiş olacaktır. Günümüzde en düşük faiz vergisiz devlet tahvillerinde bile yıllık % 20 dir. Bazı kuruluşlarda 4 yıl vadeli yapılacak yatırımlarda faiz haddinin % 41'e ulaştığı düşünülürse, Veraset vergisi ödendikten sonra gerek harcamalar ve gerekse tasarruflar için yeni fonlar yaratılmış olunacaktır. Dolayısıyla Veraset Ver-

(35) Eşin mülkiyet hakkını yeğlemesi sonucu mirasın 1/4 üne; diğer mirasçılar ise 3/4 hak kazanırlar. BKZ₂, Kanun Md.444/1.

(36) Mali Denge Vergisi dikkate alınmamıştır. Her varis vergi borcunu şöyle ödeyecektir: Taşınabilir varlıklara isabet eden 84.800 TL bir yıl içinde iki taksit; nesnel varlıklara isabet eden 349.200 TL da beş yılda on eşit taksitte ödenecektir. Dolayısıyla birinci yılda her varisin ödeyeceği taksitlerin birinci yıldaki toplamı 154.640; diğer yıllarda ise 69.840 TL olacaktır.

gisi, ikinci biçimde ödenecek olursa geçmiş dönem tasarrufları vergiden etkilenmeyecek ve cari dönem harcama ve tasarruf düzeyi sabit kalabilecek ve hatta artabilecektir. Verginin şimdiki dönem gelirinden ödenmesi durumunda ise geçmiş dönem tasarrufları etkilenmezken bu dönemin tüketim ve tasarruf düzeyi azalacaktır. Bu nedenle verginin geçmiş dönem tasarruflarının paraya çevrilmesi ile ödenmesi beklenir.

Bu durumda, kuşkusuz enflasyon dikkate alınmamıştır. Enflasyonun dikkate alındığı bir durumda iki yönlü bir etki meydana gelecektir. Birinci etki kendisini para değeri üzerinde gösterecektir. Günümüzde % 80'e kadar ulaşan enflasyonun önümüzdeki yıllarda aynı hızla süreceği varsayılırsa, bugün paraya dönüştürülen 3.000.000 liralık taşınabilir varlıkların değeri dört yıl içinde aşırı değer kaybına uğrayacaktır. Aynı varlıklar dört yıl sonra yerine konulmak istendiğinde aynı sermaye ile ancak çok az bir bölümünün satın alınabileceği görülecektir. Dolayısıyla enflasyonun ana para üzerinde tahrib edici bir etki yaratacaktır.

İkinci etki vergi değeri üzerinde görülecektir. Bilindiği gibi enflasyonist dönemlerde borçlular kârlı, alacaklılar zararlıdır. Veraset vergisi beş yıl içinde 10 eşit taksitle ödeneğinden her geçen yıl enflasyon nedeniyle vergi borcu değerini yitirecektir. Bu durumda yükümlü enflasyon nedeniyle borcunun önemli bir bölümünü herhangi bir katkıda bulunmaksızın gidirmiş olacaktır.

Enflasyon verginin ödenmesini etkilemesinin dışında, şüphesiz en önemli etkiyi matrahların belirlenmesinde yaratacaktır. Bilindiği gibi Veraset Vergilerinde değerlendirme menkul ve gayri menkul varlıklarda rayiç bedel üzerinden yapılır. Rayiç

bedel ile yapılan değerleme, enflasyon nedeniyle, varlıkların değerinin görünürde artmasına yol açacaktır. Varlıkların değerinde gerçek bir artış olmamasına karşın enflasyon nedeniyle, vergi matrahlarının artması yükümlülerin olması gerekenin üstünde vergi ödemelerine yol açabilecektir.

Miras kalan varlıkların genellikle gayrimenkul olduğu düşünülürse enflasyonun sebep olacağı natrah artışları kolaylıkla gözlenebilir. Eğer yukarıda örnekte belirlendiği gibi vergi yükümlüsüne vergiyi karşılayabilecek likid varlıklar intikal etmemişse ve yeterli düzeyde tasarruf sahibi değilse vergi ya devreden mülkün satılması veya gelir düzeyi yeterli ise cari dönem harcama ve tasarruflarının kısılması sonucu ödenecektir. Bu da genelde tasarrufları azaltıcı bir etki yaratacaktır.

Aynı zamanda veraset vergisinde, hem matran artışlarına ve hemde akrabalık derecesine göre, uygulanan artan oranlılık nedeniyle ödenen vergi bireylerin tasarruflarını bazı durumlarda arttırıcı ama genellikle azaltıcı bir etki yaratacaktır.

Görüldüğü gibi birkereye özel servet vergisi, sürekli servet vergileri ve servet transferi vergileri bireysel tasarrufları genel olarak azaltıcı yönde etkilemektedirler. Ancak sermaye birikimi için gerekli tasarrufların ekonomik büyümeyi hızlandırabilmesi için yatırımlara kanalize edilmesi zorunludur. Bu nedenle, tasarrufları azaltıcı yönde etkileyen servet vergilerinin yatırımlar üzerindeki etkilerinin ne olabileceğini de araştırmak gerekecektir.

II. SERVET VERGİLERİNİN YATIRIMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Tasarrufların oluşum nedenleri incelenirken türlü öğeler ortaya konulmuş ve bu öğelerden birinin üretim amacı olduğunu be-

lirlemiştik (37) Buradan da görüldüğü gibi bireyler salt yatırım yapmak amacıyla tasarruflarda bulunmamaktadırlar. Ancak tasarrufları ve yatırımları aynı bireyler yapabilir (38). Bu durumda tasarrufları azaltıcı yönde etkileyen bir Servet Vergisi, aynı zamanda bireyin yatırımlarını da azaltıcı yönde etkileyebilecektir. Ancak tasarrufları yapan bireylerle yatırımları yapan bireylerin aynı kişiler olmadığı yönünde görüşler de önem kazanmaktadır (39). Eğer tasarrufları yapanlar ile yatırım kararlarını alan bireylerin farklı olduğu görüşü kabul edilirse tasarrufları azaltıcı bir etki yaratan servet vergileri, yatırımları aynı yönde etkileyebilir. Çünkü yatırımlar bulunabilir. Tasarruflara değil, yatırımın karlılığına ve faiz haddine bağlıdır. Biz araştırmamızda bu ikinci görüşü benimseyeceğiz. Bu görüşten hareket ederek şimdi, servet vergisi türlerinin yatırımlar üzerindeki etkilerini araştırabiliriz.

1. Birkereye Özel Servet Vergilerinin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri

Birkereye özel servet vergilerinin, sürekli olmaması ve yükümlülerin bu tür verginin konulacağından haberdar olmamaları ve verginin gelecekteki tasarrufları değil geçmiş dönemlerdeki tasarrufları hedef alması sonucu yatırım kararlarını önemli ölçüde etkilemesi beklenemez. Yatırım kararı, yatırımın umulan ge-

(37) Bkz: Bu etüd: s.11-14.

(38) Edwin KUH, "Theory and Institutions in Study of Investment Behavior", American Economic Review, Vol LIII, May 1963, s. 261.

(39) GULATİ, s.25; SHOUP, Federal Enstate and Gift Taxes s.91.

liri ile faiz haddeleri arasında kurulan ilişkiye göre verilmektedir. Bu tür bir verginin konulması umulan geliri etkilemeyecektir. Ancak verginin ödenmesi için likit varlıklara talebin artması, faiz oranlarının yükselmesine (hisse senetlerinin değerinin düşmesine) yol açacak dolayısıyla yatırımlar üzerinde ters yönde bir etkinin doğmasına neden olabilecektir. Bununla birlikte eğer yatırımdan umulan gelir (veya sermayenin marjinal etkinliği) oluşan faiz hadlerinden üstünse bu etki söz konusu olmayacaktır.

Bu nedenle Birkereye Özel Servet Vergisi, yatırım düzeyini belirli bir süre için azaltıcı yönde etkileyebilecek ancak yatırım özendiricileri üzerinde azaltıcı etkisi görülmeyecektir.

Türkiye'de 1940'lı yıllarda uygulanan Varlık Vergisinin yatırım düzeyi ve yatırım özendiricileri üzerinde ne yönde bir etki yarattığı konusunda kesin bir sonuca varma olanağı olmasa bile, bu verginin yatırımları azaltıcı yönde etkilediği, sonraki yıllardaki yatırım düzeyleri dikkate alınırca, söylenemez.

2. Sürekli Servet Vergilerinin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri

Sürekli servet vergilerinin yatırımlar üzerindeki etkilerini verginin yatırım düzeyi ve özendiricileri ile servetin etkin kullanımı üzerindeki etkileri yönünden ele alabiliriz.

Konu yatırım düzeyi ve özendiricileri açısından ele alındığında ekonomik literatürde öne sürülen bazı yatırım kuramlarını kısaca özetlemek yararlı olacaktır.

Keynes yatırım düzeyinin sermayenin marjinal etkinliği ile faiz oranı arasındaki ilişki tarafından belirlendiğini öne sür-

mektedir. Sermayenin marjinal etkinliği yatırımdan umulan gelir biçiminde tanımlanmakta ve bir oran belirlenmektedir. Faiz oranının ise likidite tercihinine ve para miktarına göre oluşacağı kabul edilmektedir (40). Yeni konulan veya var olan sürekli vergiler elde edilen gelirden ödendiği için kazançları azaltıcı yönde etkileyebilecektir. Tabii ki bu etkileme büyük ölçüde konulan verginin oranlarına bağlı olacaktır. Vergi nedeniyle kazançların azalması yeni yatırımlardan elde edilecek kazançların da azalmasına yol açacak, dolayısıyla sermayenin marjinal etkinliği azalacaktır. Faiz oranları veri olarak kabul edilirse, sermayenin marjinal etkinliğinin azalması yatırım harcamaları düzeyinin ve çarpan etkisi ile de tüketim harcamaları ile toplam gelirin azalmasına yol açacaktır. Toplam gelirin azalması muamele amacıyla para talebini düşürecek ve serbest kalan likid fonlar faiz oranını biraz düşürebilecek ve bu yolla verginin yatırımlar üzerindeki azaltıcı etkisini kısmen giderebilecektir (41).

İkinci olarak faizin zaman tercihi kuramını ele alacağız. Neo-klasik faiz ve yatırım kuramı olarak nitelendireceğimiz bu görüşte bireylere şimdiki ve gelecek dönem tüketimleri arasında bir denge kurdukları kabul edilir. Faiz oranı, bireylerin tasarruf ve yatırım yapmak için şimdiki tüketimden vazgeçmenin bedeli olarak tanımlanır. Bu durumda servet vergisi yatırımların getiri

(40) KEYNES, s.135-146 ve 165-174

(41) J.A.STOCKFISCH, "The Influence of The Property Tax on Investment and Employment," in Land and Building Taxes (Their Effect on Economic Development) Edited by Arthur P.BECKER, The Universtiy of Wisconsin Press, 1969, s.59,

oranını azaltıyorsa, bireyler daha az yatırım yapacaklardır '42). görüldüğü gibi gerek Keynesyen görüşte ve gerekse Neo-klasik görüşte konulan servet vergisi yatırımlardan umulan hasılayı azaltıcı yönde etkilediğinde yatırım özendiricilerini ve düzeyini de aynı yönde etkileyeceği görüşü hakimdir.

Üçüncü olarak Frank H.Knight'in faiz ve yatırım kuramını ele alabiliriz. Bu kurama göre faiz yeni varlıkların üretim maliyeti üzerindeki getiri oranı olarak tanımlanmakta ve getiri oranı da gelecekteki net gelir akımını sağlama maliyeti olarak belirlenmektedir. Bu nedenle yatırım, gelecekte belirli bir gelir elde etmek için bireylerin ne kadar harcama yapacaklarını açıklayacaktır. Bu durumda sürekli servet vergisinin konulması gelecek dönemde elde edilecek gelirin fiyatını yükseltecektir. Tüketim talebi kuramı gereğince, bireyler bir malın fiyatı yükseldiğinde o maldan daha az talebte bulunacaklardır. Ancak burada gelecek dönem gelirinin talep esnekliği önemli bir rol oynayacaktır. Eğer talep inelastik ise bireyler vergi nedeniyle yeni varlıklar için daha fazla harcama yapacaklar; birim esnekliği durumunda yatırımlar değişmeyecek ve talep esnek ise yatırımlar azalacaktır (43). Bu nedenle servet vergisi yatırımları, talep esnekliğine bağlı olarak arttırabilir, azaltabilir veya değişmeksizin bırakabilir.

Dördüncü olarakta Eisner'in görüşünden hareket edebiliriz.

(42) A.g.k.

(43) Frank H.KNIGHT, "The Quantity of Capital and The Rate of Interest, I, " Journal of Political Economy, 44 August 1936, s.433-463. (Stockfish'e atfen)

Eisner'e göre yatırım talebi, diğer etkenlerin yanında çıktı değişme oranına bağlıdır. Eğer tüketim sürekli gelirin değişmez bir fonksiyonu ise, yatırım da çıktıdaki sürekli değişmelerin bir fonksiyonudur. Böylece sürekli Hızlandırılan hipotezi, yatırımların talep artışları sürekli olacağı sürece yapılacağını ima eder (44). Bu görüş yatırım kararlarının kârlılık ilkesine, başka bir deyişle yatırımların getirisine bağlı olacağını belirlemektedir. Bu durumda konulacak servet vergisi girişimin net kârlılığını azaltmayacaktır. Çünkü vergi genel olduğundan fonlar yatırıma aktarılmayıp başka bir servet ögesine dönüştürülmüş olsa bile aynı verginin etkisi altında kalacaktır. Bu nedenle konulacak servet vergisinin yatırım kararlarını azaltıcı yönde etkilemesi beklenemez. Ancak eğer vergi nedeniyle bireysel talep daralıyorsa, diğer koşullar sabit kalmak kaydıyla, yatırım kararlarının azalması beklenebilir.

Görüldüğü gibi sürekli servet vergilerinin yatırım kararı ve düzeyi üzerindeki etkilerini önceden kesin kes belirlemek olanağı yoktur. İçinde bulunulan koşullara bağlı olarak vergi nedeniyle yatırım düzeyi artabilir, azalabilir veya değişmeden kalabilir.

Servet vergilerinin yatırım kararları ve düzeyi üzerindeki etkilerini inceledikten sonra şimdi de yatırımların etkinliği üzerindeki etkilerini araştırabiliriz. Genel anlamda sürekli servet vergileri bilindiği gibi, tüm servet ögelerini, gelir getirsin veya getirmesin, vergi kapsamına almaktadır. Servet ...

(4) Robert EISNER, "Investment :Fact and Fancy", American Economic Review, Vol.LIII, may 1963,s.237-240,

öğelerini gelir getirmeyen veya düşük gelir getiren (rizikosuz yatırımlar) ve yüksek gelir getiren (ancak rizikolu olan yatırımlar) varlıklar olarak ikili bir biçimde sınıflandırılırsa, vergi yükünün rizikosuz yatırımlar üzerinde daha ağır olduğunu görürüz. Bu nedenle eş değerdeki varlıklar üzerindeki vergi yükümlülüğünün aynı olacağını kabul edecek olursak, vergi yatırımların rizikosuz olanlardan rizikolu olanlara doğru kaymasına yol açabilecektir (45). Örneğin kullanılmaksızın elde tutulan nakit varlıklar, gelir getirmediikleri için, vergi yükünün ağırlaşmasına neden olacak, dolayısıyla bireyler nakit varlıkları daha ussal bir biçimde kullanma zorunda kalabileceklerdir. Toprağını işlemeyen bir servet sahibi gelir sağlamadığı için gelir vergisine tabi olmazken servet vergisi yükümlüğü altına girecek ve verginin ödenmesi için toprağı verimli bir biçimde kullanmak zorunda kalabilecektir. Görüldüğü gibi sürekli servet vergileri yatırımları daha verimli alanlara kaydırma özelliğini de taşımaktadırlar. Acaba yatırımlar üzerindeki etkiler açısından sürekli servet vergileri gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilere oranla daha üstündürler?

Sürekli servet vergileri geçmiş ve şimdiki dönemlerdeki tasarrufların gelir getiren veya getirmeyen varlıklar biçiminde tutulmasını vergilendirirken ; gelir vergisinde yapılan yatırım sonucu elde edilen gelir, tasarruf veya tüketim amacıyla kullanılsın, vergilendirilmektedir.

(45) SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.8.

Servet vergisi yükümlülüğü, elde edilen gelir servete eklenince artarken: gelir vergisi yükümlülüğü ise yatırım başarılı olup gelir sağlandığı anda ortaya çıkmaktadır. Elde edilen gelir yükseldikçe gelir vergisi yükümlülüğünün artması yatırımcılar üzerinde engelleyici bir etki yaratabilir. Bu nedenle sürekli servet vergileri eş gelir getiren gelir vergilerine oranla yatırımlar üzerinde daha az sapmalara yol açarlar (46).

Harcamalar üzerinden alınan vergilerde, yatırım gelirinin harcanan bölümü vergi kapsamına girmektedir. Bu nedenle yüksek gelir getiren (rizikolu) yatırımlar kanalıyla hızlı bir birim sağlamayı amaçlayan bireyler için Harcama Vergileri servet ve gelir vergilerine oranla daha avantajlıdır.

Böylece yatırımlar üzerinde en az etkili olan vergi Harcama Vergisi, en fazla etki yaratan da gelir vergisi olmaktadır. Servet vergisi bu iki vergi türünün arasında yer almaktadır (47).

Kuramsal olarak sürekli servet vergilerinin yatırımları ne yönde etkileyeceğini inceledikten sonra şimdide Türkiye'de uygulanan sürekli olmakla birlikte kısmi bir servet vergisi özelliği olan Emlak Vergisinin (48) yatırımlar üzerindeki etkileri-

-
- (46) Gelir ve Servet Vergilerinin yatırımlar üzerindeki etkileri konusunda Bkz: ,GULATI, s.27-28; GOODE, s.47-53; SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.9-20; HICKS, s.201-205; TANABE, s.262-263; BULUTOĞLU Vergi Politikası, s.266-272,
- (47) Goode bu sıralamayı Harcama Vergisi; Gelir vergisi ve Sürekli Servet Vergileri biçiminde yapmaktadır. Bu konuda Bkz; GOODE Individual Income Tax, s.47-48.
- (48) Motorlu Kara Taşıtları Vergisi, ancak işletmelerde taşıt kullanan firmalar açısından önem taşımaya karşın, vergi miktarının çok düşük olması nedeniyle bu vergiyi ihmal edebiliriz.

ni araştırabiliriz.

Türkiye'de yatırım kararlarını Keynesyen görüşün ışığı altında alındığını varsayabiliriz. Ancak yine bu kuramın tam olarak geçerliliği kuşkuludur. Bilindiği gibi Türkiye'de faiz oranları devlet tarafından belirlenir ve belirli aralıklarla değiştirilir. Bu nedenle faiz hadlerinin değişmeksizin kaldığını öne sürebiliriz. Aynı zamanda yatırım kararlarının alınmasında faiz oranlarının önemli ölçüde dikkate alındığını da söyleyemeyiz. Yapılan araştırmalarda yatırım talebinin faiz oranları karşısında yeterince esnek olmadığı ancak yüksek faiz oranlarında esneklik kazandığı vurgulanmaktadır (49). Eğer faiz hadlerini değişmez olduğu varsayımı kabul edilecek olursa yatırım talebinin faiz karşısında inelastik olacağı görülecektir. Yatırımlar bu nedenle önemli ölçüde, diğer etkenlerin yanında, sermayenin marjinal etkinliğine bağlı olacaktır. Türkiye'de yapılan yatırımları konut yatırımları ve konut dışı yatırımlar olarak iki bölümde ele alabiliriz. Sermayenin marjinal etkinliği daha çok konut dışı yatırımlar yapılırken önem kazanacaktır. Ancak konut dışı yatırımlar üzerinde herhangi bir servet vergisinin olmaması sonucu bu konuyu inceleme dışı bırakmamıza neden olmuştur.

Türkiye'de uygulanan Emlâk Vergisi yalnızca bina ve arsalarla yapılacak yatırımları etkilediğinden, diğer tüm yatırımların vergiden etkilenmediği görülecektir. Bu nedenle yalnızca

(49) Vural SAVAŞ, Türkiye Ekonomisi (Makro Analiz), Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını No:2, İSTANBUL, 1971 s.46-47.

inşaat sektörü üzerindeki etkiler incelememiz açısından önem kazanacaktır. Yapılan inşaatlar iki bölüme ayrılabilir. Üretim ve ticari faaliyeti sürdürmek amacıyla yapılan inşaatlar ve iskân amacıyla yapılan inşaatlardır. Birinci bölüme giren yatırımlar Emlâk Vergisinden etkilenmeyecektir. Çünkü Gelir Vergisi Kanununun mükerrer 122.maddesi bina ve arazi vergilerinin aynı varlıklar için ödenen gelir vergisinden mahsubu ilkesini getirmektedir. Dolayısıyla ödenen Emlâk Vergisinin bu tür yatırımları etkilemediği ve hatta özendirmediği söylenebilir.

İskan amacıyla kullanılan binalarda ise vergi etkisini gösterebilecektir. Yapılan bir araştırmada Türkiye'de hane halkı tasarruflarının % 46 - % 64 arasında değişen bir oranda doğrudan yatırıma yöneldiği ve doğrudan yatırımlar içinde konut yatırımının önemli bir yeri olduğu gözlenmiştir (50). 1970 yıllarından sonra konut fiyatlarında görülen önemli artışlar ve vergi kanunlarında yapılan önemli değişiklikler konut yatırımlarını çekici olmaktan uzaklaştırmıştır (51). Vergi kanunlarımızda binalar üzerinde çok sayıda vergi bulunmasına karşın bunların içersinde sürekli olan tek vergi Emlâk Vergisidir. Emlâk Vergisinin matrahı servet değeri olmakla birlikte, vergi servetin gelirinden veya diğer gelirlerden ödenir. Verginin gelirden ödenmesi, tasarruflardan karşılanmasına yol açmasına karşın, oranların çok düşük olması (% 0,4-% 0,6) konut yatırımları üzerinde

(50) Sevil KORUM, "Özel Tasarruflar ve Halk Sektörü", Hükümet Programının Getirdiği Yeni Planlama Sorunları Semineri içinde, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, No:120/72,ESKİŞEHİR,s.88-93.

(51) A.g.k.

çok önemli azaltıcı bir etki yaratması beklenemez.

3a Servet Transferi Üzerinden Alınan Vergilerin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri

Veraset vergileri, ortalama otuz yıl gibi, uzun aralıklarla alınmaktadır. Verginin ödeneceğinin önceden bilinmesi miras bırakan ve mirası alanların davranışlarında değişmelere yol açabilecektir.

Konuyu miras bırakan yönünden incelediğimizde, bu bireyin ölümünden sonra mirasçuları tarafından ödenecek bir vergi nedeniyle yatırımlarını azaltması beklenemez. Ancak bu bireyin tek amacı miras bırakmak ise söz konusu vergi yatırımların biçimi üzerinde etkisini gösterebilir. Mirası bırakan birey kolaylıkla paraya dönüştürüleebilecek varlıklara yatırım yaparken aynı zamanda rizikosuz yatırımları rizikolu yatırımlara yeğleyebilecektir (52). Böylece rizikolu alanlara yapılacak girişimlerde bir azalma olabilecektir. Bununla birlikte muris başarılı bir yatırım sonucu yakınlarına daha büyük bir servet bırakma arzusunda olursa (53) bu serveti edinmek için yatırımlarını rizikolu alanlara kaydırabilir. Bu tür bir karar rizikolu yatırımların daha yüksek gelir getirme şansının olmasından kaynaklanmaktadır. Veraset Vergisinin mirasçılara kalan serveti azaltacağı bilinmektedir. Dolayısıyla varislerin daha büyük bir servet bırakmayı amaçlayan murisler böylesine bir servete kavuşmak için

(52) SINGER, s.183; SHOUP,s.93.

(53) ROLPH-BREAK,s.267.

hayatları boyunca rizikolu alanlara yapacakları yatırımları arttıracaklardır.

Miras kalanlar yönünden veraset vergisi iki tür etki yaratabilir. Birincisi, mirası alanlar ek bir satın alma gücü sağlayacak bir miras beklentisi içinde olacaklarından daha az çalışıp daha az tasarruf yapabilirler (54) ve kendi yatırımlarının düzeyini düşük tutabilirler. Bu nedenle konulacak veya uygulamada olan Veraset Vergisi bu beklentileri azaltacağı için mirası alanların daha çok çalışıp, daha fazla tasarrufta bulunmalarına ve yatırımlarını arttırmalarına yol açabilir. İkinci olarak Veraset Vergisi, kalan servetin miktarı büyüdükçe, genellikle bazı servet öğelerinin paraya dönüştürülmesi sonucu ödenmektedir. Verginin bu biçimde ödenmesi kalan mirası azaltacak ve varislerin tasarruf kapasitesi ile yatırımlarını finanse edecek özkaynakları daralacaktır (55). Bu ikinci görüş tasarrufları ve yatırımları yapan bireyler aynı olduğu sürece değer kazanacaktır. Tasarruf ve yatırım kararları farklı bireyler tarafından alındığında, Veraset Vergisinin yatırımları azaltıcı etkisi verginin sermayenin marjinal etkinliğini azaltması sonucu ortaya çıkabilecektir. Bununla birlikte Veraset Vergisinin varislerin yatırım olanaklarını daralttığı öne sürülmektedir (56). Çünkü vergi net serveti azaltıcı yönde etkilediğinden miras kalan bireylerin harcama gücü de azalmaktadır. Burada varislerin gelir düzeyi de önem ka-

u

(54) DALTON, s.82-83.

(55) ROLPH-BREAK, s.267-268.

(56) A.g.k.

zanmaktadır. Eğer miras düşük gelirli bireylere kaldı ise Veraset Vergisi tüketim harcamalarının; yüksek gelirli bireylere kaldı ise yatırım harcamalarının azalmasına yol açacaktır. (57). Çoğunlukla büyük servetlerin yüksek gelir grubunda yer alan bireylere kaldığı düşünülürse sözkonusu verginin varislerin yatırım harcamalarını daha fazla etkilemesi beklenir.

Veraset Vergilerinin yatırımlar üzerinde bu yönde etki yaratmasına karşın acaba gelir veya harcamalar üzerinden alınan eş gelirli bir vergi yatırım düzeyini ve özendiricilerini veraset vergilerine göre daha fazla mı yoksa daha az mı etkilemektedir? Bu sorunun yanıtını verebilmek için daha öncede yaptığımız gibi tek tek bu vergilerinin Veraset Vergisinin etkileriyle karşılaştırılması gerekir.

Yatırım kararlarının sermayenin marjinal etkinliği ve faiz oranları arasındaki ilişki sonucu verildiğini belirlemiş bulunuyoruz. Bu durumda yatırım kararlarının sermayenin marjinal etkinliğini azaltan vergilerden etkilenmesi doğaldır. Gelir Vergisi her yıl sürekli olarak sermayenin getirisini ve bu getirideki artışları vergilendirirken, Veraset Vergisi yatırımcı öldükten sonra varlıklar mirasçılara aktarıldığında bu bireyler tarafından ödenmektedir. Dolayısıyla gelir vergisi sermayenin marjinal etkinliğini daha fazla azaltıcı bir etki yaratabilecek ve veraset vergisine oranla yatırımların optimal bir büyüklüğe ulaşmasını engelliyebilecektir. Bu nedenle yatırımlar yönünden Veraset Vergisi Gelir Vergisine oranla üstünlük kazanır (58).

(57) A.g.k.

(58) BÜYÜKERŞEN, s.139.

Veraset vergisi harcama vergisiyle karşılaştırıldığında, bu ikinci vergilemede tasarrufların ve dolayısıyla yatırımların besleyebilecek fonların azalmaması yatırım özendiricilerine ve düzenini arttırıcı bir etki yaratabilecektir. Böylece yatırımları etkileme yönünden Harcama Vergilerinin Veraset Vergisine ve Veraset Vergisinin de Gelir Vergisine göre daha üstün olduğu görülür.

Veraset Vergisinin yatırımlar üzerindeki etkilerini inceledikten sonra şimdi de Türkiye'de uygulanan Veraset vergisinin yatırımları ne yönde etkilediğini araştırabiliriz. Türkiye'de uygulanan Veraset Vergisi, oldukça geniş kapsamlı bir vergidir. Daha öncede belirlendiği gibi bazı kişisel varlıkların dışında, bankadaki para, hisse senedi gibi likid varlıklar ve taşınmaz varlıklar veraset vergisinin konusuna girmektedir. Ancak uygulamada genellikle likid varlıkların vergiden kolaylıkla kaçırılabilmeleleri tüm yükün taşınmaz varlıkların üzerinde kalmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle Veraset Vergisinin yatırımlar üzerindeki etkilerini araştırırken taşınmaz varlıklara ve özellikle konut yatırımlarına etkiyi dikkate alacağız (59). Yapılan bir araştırmada hane halkı tasarruflarının önemli bir bölümünün (1968 de %59,6 1969 da 53,5 1970 de 33,7 1973 de %25,2 sinin) konut yatırımlarına ayrıldığı görülmektedir (60). Ancak konut yatırımlarına ayrılan payın her geçen yıl azaldığı dikkate çekmektedir (61). Acaba konut yatırımlarının azalmasında Veraset Vergisinin önemli bir

(59) Taşınabilir varlıkların kolaylıkla vergiden kaçırılabilmeleleri nedeniyle araştırmada yalnızca taşınmaz varlıklara yapılan yatırımlar dikkate alınmıştır.

(60) KORUM, Tablo-4, s.91.

(61) A.g.k.

rolü var mıdır? Konut yatırımlarının azalmasına Veraset Vergisi- nin dışında bazı etkenler yol açmaktadır. Konut yatırımlarına yönelen tasarrufların özellikle 1970 yılından sonra azalmaya başlaması hızlı fiyat artışlarına ve 1970 yılında uygulamaya ko- nulan Finansman konusunda konutlar üzerine getirilen yeni vergi- lere bağlanabilir. 1970 yılından önce Veraset Vergisi olmasına karşın hane halkı tasarruflarının % 60 a kadar bir payının ko- nut yatırımlarına ayrılması bu verginin konut yatırımları üze- rinde azaltıcı bir etki yaratmadığı görüşümüzü doğrular nite- likte görülmektedir. Bu nedenle yapılan bireysel yatırımların Veraset Vergisinin etkisinde kalmadığını öne sürebiliriz.

III. SERVET VERGİLERİNİN ÇALIŞMA ARZUSU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bireyler, minimum bir yaşama düzeyini sağlayabilmek ve- ya daha da iyileştirebilmek amacına yönelik mal ve hizmet üreti- mi için emeklerini arzederler. Arzedilen emek, üretimden payını alır. Bu pay bireyin gelirini oluşturur. Bilindiği gibi gerek gelirin elde edilmesi aşamasında, gerekse kullanımı aşamasında gelir türlü biçimlerde vergilendirilmektedir. Konulan, varolan veya oranı yükseltilecek bir vergi bireyin elde etmiş olduğu ge- lirin azalmasına ve kullanım biçiminin değişmesine yol açacak- tır. Bu değişme ise bireyin boş zaman için talebinin artmasına veya azalmasına yol açabilecektir. Konulan bir vergi nedeniyle bireyin boş zamana olan talebinin artması çalışılan zamanın a- zalmasına; boş zamana olan talebinin azalması ise çalışılan sa- atlerin artmasına yol açacaktır. Verginin yaratacağı bu etki bi- rey davranışlarına bağlı olabileceği gibi önemli ölçüde marji- nal vergi oranlarına bağlıdır. Kazanılan gelirin son lirasının önemli bir bölümünün vergi nedeniyle kamu kesimine aktarılması

boş zaman talebini arttırabileceği gibi azaltabilecektirde. Burada gelir etkisi ve ikâme etkisi önem kazanmaktadır. Gelir etkisi verginin bireysel geliri azaltması nedeniyle boş zaman talebinin azalmasına ve ikame etkiside boş zaman fiyatının ucuzlaması nedeniyle talebin artmasına yol açmaktadır. Bu nedenle vergilerin boş zaman talebi üzerindeki etkisi, bu iki etkiden hangisinin daha güçlü olduğu belirlenmeden kesinlikle ortaya konulamaz. Bununla birlikte araştırmamızın bu bölümünde servet üzerinden alınan vergilerin çalışma arzusu üzerindeki etkilerini kuramsal olarak ortaya koymaya çalışacağız.

1. Birkereye Özel Servet Vergilerinin Çalışma Arzusu Üzerindeki Etkileri

Birkereye **Özel servet vergilerinin** bir kez alınması ve yineleceğinin umulmaması, bireylerin vergi nedeniyle davranışlarında ve verginin miktarında önemli ölçüde değişiklikler yapabilmelerini engeller. Vergi yaratacağı gelir etkisi nedeniyle boş zaman talebini azaltacak ve dolayısıyla bireyler eski servet düzeylerine ulaşabilmek amacıyla daha fazla çalışıp gelir ve tasarruf düzeyini arttırma çabası içerisine girebileceklerdir.

Verginin, bir kere alınması sonucu servetler üzerindeki ikame etkisi sıfırdır (62). Bu nedenle verginin çalışma arzusunu azaltıcı bir etki yaratması beklenemez.

2. Sürekli Servet Vergilerinin Çalışma Arzusu Üzerindeki Etkileri

Sürekli servet vergilerinin çalışma arzusunu, marjinal

(62) BULUTOĞLU, Vergi Politikası, s.168.

kazançları üzerinde dolaysız bir yük olmadığı sürece, azaltıcı yönde etkilemesi düşünülemez (63). Çünkü verginin yapılan iş miktarı üzerindeki etkisi belirsizdir (64).

Sürekli servet vergilerinin çalışma arzusu üzerindeki etkileri Gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilerle karşılaştırıldığında Gelir ve Harcamalar üzerinden alınan vergilerin çalışmanın getirisini azalttığı görülür. Ancak getirinin azalması çalışma arzusunun artacağını veya azalacağını kesinlikle belirleyememektedir (65). Sürekli servet vergileri ise geçmiş dönem tasarruflarını vergilendirdiğinden, vergi o yıl elde edilen gelirden ödense bile, çalışma sonucu kazanılan gelirler üzerinde dolaysız bir etki yaratmadığından çalışma arzusu üzerinde yok denecek kadar az bir etki yaratabilir. Dolayısıyla sürekli servet Vergilerinin, çalışma arzusu üzerindeki etkileri bakımından, harcama ve gelir vergilerine üstün olduğu görülür (66).

Türkiye'de uygulanan Kısmî Servet Vergilerinin bireylerin çalışma arzusu üzerinde önemli etkiler yapması beklenemez. Verginin bina ve arazinin gelirinden ödendiği düşünüldüğünde, vergi nedeniyle elde edilen gelir azalacaktır. Gelirdeki bu azalmanın gelir etkisi veya ikame etkisi yaratarak çalışma arzusunu azaltıcı yönde etkilemesi düşünülemez. Çünkü sağlanan bu gelirden ödenen Emlak Vergisi, ödenecek Gelir Vergisinden indirir-

(63) James CUTT, "A Net Wealth Tax For Canada", Canadian Tax Journal, GOODE, s.57, TANEBE, s.264.

(64) GOODE, s.57.

(65) A.g.k., TANABE, 264.

(66) Ursula K. HICKS, Development Finance, Clarendon Press, Oxford, 1965, s.103.

lebilmektedir. Gelir getirmeyen varlıklar üzerinden alınan vergi ise geçmiş dönem tasarruflarını vergilendirdiğinden bugünkü çalışma arzusunu kısıtlamayacaktır. Gerek Emlâk Vergisinin ve gerekse Motorlu Kara Taşıtları vergisinin çalışma arzusunu artırıcı veya azaltıcı yönde etkilemediği kanısını öne sürebiliriz.

3. Servet Transferi Üzerinden Alınan Vergilerinin Çalışma Arzusu Üzerindeki Etkileri

Veraset vergilerinin çalışma arzusu üzerindeki etkileri yine mirası bırakan ve alan bireyler yönünden incelenebilir. Konu mirası bırakanlar açısından ele alındığında, sözkonusu vergi miras bırakma arzusu içinde olan bireyin çalışma arzusunu azaltabilir veya arttırabilir. Bu birey oluşturduğu servetin bir bölümünün, ölümünden sonra mirasçılara aktarılırken vergi olarak kamu kesimine geçeceğini bilir. Vergi nedeniyle servette meydana gelecek azalma, muris tarafından hayatta iken daha fazla çalışma ile giderilebilir. Böylece aktarılacak olan servetin belirli bir büyüklüğün altına düşmemesi çabası, murisin sağlığında çalışma arzusunu pozitif yönde etkiliyecektir. Diğer yandan vergi nedeniyle servetin bir bölümünün kamu kesimine vergi olarak aktarılacağıının önceden bilinmesi, murisin hayatı boyunca daha az çalışmasına ve hatta elde ettiği tasarrufları bile tüketmesine yol açabilir. Böylesine bir etki murisin çalışma arzusunu negatif yönde etkileyecektir. Ancak servetin bireyler için ekonomik güç ve prestij kaynağı olduğu düşünülürse Veraset Vergisinin murislerin çalışma arzuları üzerinde azaltıcı bir etki yaratması beklenemez.

Varisler, bir miras beklentisi içinde olacaklarından, boş

zaman taleblerini arttırarak daha az çalışmayı yeğleyebilirler. Bununla birlikte Veraset vergisinin bu beklentileri azaltacağı ortadadır. Verginin varisler tarafından ödenecek olması sözkonusu bireyleri daha fazla çalışmaya özendirebilir. Ancak vergiden sonra kalacak olan miras büyük boyutlara ulaşıyorsa çalışma arzusunun ters yönde etkilenmesi olasıdır. Bu nedenle Veraset vergisinin gerek murisler ve gerekse varislerin çalışma arzuları üzerindeki etkisi tam ve kesin olarak belirlenemez.

Veraset vergilerinin çalışma arzusu üzerindeki etkileri gelir ve harcama vergilerinin yaratacağı etkilerle de karşılaştırılabilir. Gelir ve harcama vergileri hayat boyunca elde edilen gelir ve bu gelirin kullanımını vergilendirmektedir. Bu nedenle bireyin ölümünden sonra alınan Veraset Vergisinin çalışma arzusu üzerinde yaratacağı etki gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilere oranla çok düşük olacaktır.

Türkiye'de uygulanan veraset vergisinin çalışma arzusu üzerindeki etkilerini, kuramdaki tartışmalar doğrultusunda, tam olarak belirlemek olası değildir. Bununla birlikte bireylerin ekonomik güç sağlamanın yanında miras bırakma arzusu ile servet oluşturma çabası içersine girmeleri, Veraset Vergisinin murislerin çalışma arzularını azaltıcı yönde etkilemediğinin bir kanıtı olarak düşünülebilir. Aynı zamanda varisler vergi nedeniyle ya elde edecekleri servetin azalmasını kabullenecek veya bu azalmayı gidermenin yollarını arayabileceklerdir. Bu durumda sözkonusu vergi varislerin çalışma arzusunu etkilemeyecek veya arttırabilecektir. Ancak Türkiye'de uygulanan Veraset Vergisinin bireylerin çalışma arzusu üzerinde önemli sayılabilecek bir etki yarattığı söylenemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE UYGULANAN SERVETLER ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ ve ALMAŞIK SERVET VERGİSİ YAPISI ÖNERİLERİ

I. TÜRKİYE'DE UYGULANAN SERVETLER ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Servet, geçmiş dönemde ve şimdiki dönemde yapılan tasarruflardır. Gelirin tüketimden alıkonulan bölümü tasarruf olarak tanımlandığından, bu tasarruflar, her ne biçimde saklanırsa saklansın, servet stokunun artmasına yol açacaktır. Servet stokunun artması bireylere ek bir ekonomik güç, sosyal prestij ve geleceğe güven duygusu verecektir. Servete sahip olmanın bireylere sağladığı bu yarar, servetin de ödeme gücünün bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır. Uygulamada her ne kadar servet vergilerinden sağlanan gelir toplam vergi gelirleri içerisinde çok düşük düzeylerde gerçekleşse bile her vergi sisteminde servet vergileri vazgeçilmez bir vergileme aracı olarak yer almaktadır.

Servet vergileri homojen bir yapıya sahip değildir. Servet Vergisi sistemi içerisinde çok sayıda ve değişik yapılarda vergilerle karşılaşılır. Örneğin servet stokunu ve servetlerin transferini sergileyen Servet vergileri birbirinden ayrı iki vergi türüdür. Aynı zamanda servet stokunun ve transferlerin vergilendirilmesinde değişik yapılarda vergiler bulunmaktadır(1).

(1) Servet Vergilerinin sınıflandırılması konusunda Bkz: , Bu edüt s.19-25.

Servet vergilerinin gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergileri tamamlayıcı özelliği bu vergilerden birinin veya birkaçının ülkelerin vergi sistemlerinde yer almasına yol açmıştır (2). Servet Vergilerinin, vergi sistemlerinde ki yeri, önceki bölümlerde belirlendiği gibi yalnızca tamamlayıcılık işleminden ileri gelmemektedir. Bilindiği gibi servet vergileri malî, sosyal ve politik ve ekonomik amaçlar için de uygulanmaktadır.

Araştırmamızın bu bölümüne kadar, servet vergilerinin kuramsal olarak bu özelliklerini ortaya koymuş ve Türkiye'de uygulamaya ilişkin genel eğilimleri belirlemiş bulunuyoruz. Türkiye'de uygulanan Servet Vergilerinin genel bir değerlemesini yapacak olursak, ülkemizde genel anlamda uygulanan bir servet vergisinin olmadığını görürüz. Emlâk Vergisi, Motorlu Kara Taşıtları Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisi belirli servet öğelerinden alınan vergilerdir. Türkiye'de Kısmî Servet Vergilerinin uygulanması, vergilendirilen servet öğelerine sahip olan bireyler aleyhine bir ayırım yapmaktadır. Dikkat edilirse Türkiye'deki servet öğeleri genelde bina, arazi ve motorlu kara taşıtlarını hedef almaktadır. Bunun gerekçesi bir servet öğelerinin kolaylıkla saptanabilmesi ve ortaya çıkarılabilmesidir. Acaba Türkiye'deki servet vergileri hangi amacı yerine getirmek için uygulanmaktadır? İlk servet vergilerinin gelir üzerinden alınan vergileri kontrol işlevi üzerinde duralım. Bilindiği gibi gelir vergisi bireylerin üretim faktörlerinden elde

(2) Bazı Ülkelerde Servet Vergilerinin Uygulanması konusunda
Bkz.: TUNCER, Teoride ve Pratikte Servet Vergileri, s.57-90,

etmiş oldukları gelirleri içermekte, dolayısıyla gelir getirmeyen ögeler vergi dışı kalmaktadır. Servet Vergileri ise, gelir getiren veya getirmeyen varlıkları içerdiğinden, gelir vergisinin erişemediği bazı kaynakları vergilendirmiş olacaktır. Servet gelirin tüketimden alıkonulan bölümü olduğundan, servetin vergilendirilmesi ile aynı zamanda gelirin kontrolü sağlanmış olacaktır. Batılı ülkelerde gelir vergisi ile birlikte uygulanan çok düşük oranlı servet vergileri ile bu işlev yerine getirilmek istenmektedir. Ülkemizde ise gelirin kontrolü için türlü araçlar uygulanmaktadır (3). Bu araçlardan bir tanesi 1960 yılında 193 sayılı Gelir Vergisi kanunu ile uygulamaya konulan ve konulduğu andan sonra türlü biçimlerde engellenmeye çalışılan Servet Beyanı Kurumudur. Servet beyanı en geniş anlamı ile " bir vergiye matrah veya bir matrahın kontrolü için servet veya servetle ilgisi bakımından gelirin beyan edilmesidir" (4). Servet beyanının amacı servet stokunda meydana gelen artışların önceki dönemlerde elde edilen gelir ile ilişkilendirilmesidir. Gelir vergisi beyannameleri düşük gösterilirken servet stokunda önemli artışlar görülmesi, bu artışların miras, bağış gibi kaynaklardan geldiği kanıtlanamadığı sürece, gelirin gizlendiğini ortaya çıkaracaktır.

Servet beyanı, geniş anlamda ve dar anlamda servet beyanı olmak üzere iki biçimde incelenebilir. Geniş anlamda servet beyanı gelir, veraset veya servet vergisi için kanunda gösterilen

(3) Bu araçlar direkt kontrol, oto-kontrol, asgari vergi, ortalama kâr haddi esası, gider esası ve servet beyanıdır. Bu konuda Bkz.: TUNCER, Teoride ve Pratikte Servet Vergileri, s.178-181.

(4) A.g.k., s.164.

süreler içersinde ve biçimde verilen beyannameleri de içermektedir. Dar anlamda servet beyanı ise bir matrah veya vergiyi kontrol etmek amacıyla verilen özel bir beyandır (5). Türkiye'de gelir ve servet vergilerine ilişkin uygulamalar dikkate alındığında ister geniş anlamda ister dar anlamda olsun verilen servet beyanları ile gelir ve Servetler arasındaki kontrol işlevinin yerine getirebildiği söylenemez. Gelir vergisi kanunlarındaki boşluklardan ve denetim yetersizliklerinden kaynaklanan vergi kaçakçılığı günümüzde 400 milyar lira dolaylarında olduğu idda edilen "Kara Servet" kavramının doğmasına yol açmış bulunmaktadır. Yine uygulanan Emlâk Vergisi ve Veraset ve İntikal Vergilerinin denetiminde görülen yetersizlikler kolaylıkla saptanabilinen servet öğelerinin çok düşük düzeylerde bildirimine ve vergilendirilmesine neden olabilmektedir. Hiçbir batılı ülkede uygulama alanı bulunmadığı gerekçesi ile engellenmek istenen (6) Servet beyanı kurumunun, ülkemizde gelir vergisinin servet vergileri karralıyla denetimi kolaylıkla sağlanamadığından, etkin bir biçimde uygulama ve denetim olanağı bulunduğu bu kontrol işlevini yerine getireceğini söyleyebiliriz.

İkinci olarak Servet Vergilerinin mali amaç için konulduğunu varsayalım. Birinci bölümde servetin vergilendirilmesinde mali yaklaşım incelenirken görüldüğü gibi servet vergilerinin payı toplam devlet gelirleri içersinde önemsiz sayılabilecek

(5) A.g.k., s.165.

(6) A.g.k., s.177.

bir düzeydedir. 1969 yılında bu payın % 2,69 iken 1978 yılında % 1,94 olması Servet Vergilerinden sağlanan gelirin ortalama % 2 dolaylarında olduğunu gösterir. Ekonomik kalkınma süreci içerisinde bulunan Türkiye gibi bir ülkede her geçen yıl kamusal harcamalarda bir artış sözkonusudur. Harcamalarda görülen bu artışların finansmanında en etkin kaynağın vergiler olması gerekir, Servetler önemli bir vergi potansiyeli taşımalarına karşın yeterli bir vergi gelir kaynağı olamamaktadır. Servet Vergileriyle yalnızca kolaylıkla saptanabilen varlıkların vergilendirilmesi ve uygulanan oranların yeterince yüksek olmaması, bu vergilerden umulan gelirin yeterli büyüklükte gerçekleşmesini engellemektedir. Bu nedenlerden ötürü Türkiye'de servet vergilerinin salt gelir getirme amacıyla konulmadığı amacı önem kazanmaktadır. Eğer bu servet vergisi yapısı ile güdülen amaç gelir sağlamak değilse, bu durumda gelir ve servet dağılımında dengesizliklerin giderilmesi amacının ağırlık kazanması gerekir.

Üçüncü olarak servet vergilerini gelir ve Servet dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi amacıyla konulduğunu düşünelim. Gelir ve servet dağılımındaki dengesizlikler genel ve artan oranlı servet vergileri ve Veraset ve İntikal vergileriyle giderilebilir. Türkiye'deki uygulamada genel servet vergilerine rastlanmamaktadır. Kısmî Servet Vergisi türü olan Emlâk Vergisinde değişmez ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisinde de artan oranlı tarifelerin uygulanması bu amacın gerçekleştirilmesine yardımcı olamaz. Veraset ve İntikal Vergileri ise çok sayıda servet ögesini içerdiğinden genel bir servet vergisi olarak kabul edilebilir. Vergilemede, mirasın miktarına ve mirasın yakınlık derecesine göre artan oranlı bir tarife

uygulanmaktadır. Bu nedenle Veraset ve İntikal Vergisinin Türkiye'de gelir ve servetlerin dağılımındaki dengesizliğin giderilmesinde en etkin bir araç olması gerekir. Ancak uygulamada görülen yetersizlikler ve yaygın olan vergi kaçakçılığı bu vergiden bu amaç için yeterince yararlanılamadığını ortaya çıkarmaktadır. Böylece Türkiye'de uygulanan Kısmî Servet Vergilerini sosyal amaçların gerçekleştirilmesi doğrultusunda değerlendirdiğimizde yeterince başarılı olamadıkları görülür.

Son olarak da, Servet vergilerinin tasarrufları, yatırımları ve çalışma arzusunu verimli alanlara yönlendirme amacını taşıdığını kabul edelim ve Türkiye'de uygulanan Kısmî Servet Vergilerini bu yönden değerlendirmeye çalışalım. Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede tasarruf ve yatırımların miktarı olduğu kadar yönü de önem kazanmaktadır. Vergi politikaları, bu amaç doğrultusunda kullanıldığında, tasarrufları arttırıcı ve yatırımları verimli alanlara kaydırıcı bir etki yaratmalıdır. Vergi politikasının bir aracı olan Servet Vergilerinin ekonomik etkilerini ikinci bölümde incelemiş bulunuyoruz. Bu incelemede görüldüğü gibi Türkiye'de ancak belirli servet ögeleri vergilendirilmektedir. Bu uygulama, tasarrufların vergilendirilmeyen alanlara kaymasını özendirilen bir işlemdir. Ancak Emlâk Vergisinde, Motorlu Kara Taşıtları Vergisinde ve Veraset ve İntikal Vergisinde bina, arazi ve taşıtlar önemli bir yer tutmaktadır. Dolayısıyla bu vergilerin, verimsiz olduğu kabul edilen inşaat yatırımlarını ve taşıt alımlarını azaltmak ve boş bırakılan arazilerin verimli bir biçimde kullanımını sağlamak için konulduğu düşünülebilir. Bununla birlikte Emlâk Vergisinde ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisinde uygulanan düşük oranların, tasarrufları bu alanlardan caydırarak daha ve-

rimli alanlara caydırılmasında yeterli değildir (7). Eğer Emlâk Vergisinde çok yüksek oranlar uygulanırsa, tasarruflar ve yatırımlar gayrimenkullerden diğer alanlara kanalize edilebilir. Ancak bu durumda toplumda büyük bir tebki ile karşılaşılabılır. Tasarrufların inşaat sektöründen caydırılması bu kez toplumda iskan sorununun ortaya çıkmasına yol açar. Sosyal konut politikası ile ikame edilmedikçe bu sorunun üstesinden gelineceği düşünülemez. Bu nedenle sosyal konut politikası uygulanmadıkça Emlâk Vergisinde yüksek vergi oranları ile caydırıcı bir etki yaratmak oldukça güç olacaktır.

Veraset ve İntikal Vergisinde ise vergi mirasçılara kalan payları ve hayat boyunca yapılan transferleri konu almaktadır. Varlık transferlerinin büyük bir bölümünün ölüme bağlı bir tasarruf sonucu gerçekleştiği kabul edilirse, bu verginin murisin tasarruf ve yatırım kararlarını önemli ölçüde etkilediği söylenemez.

Bu kısa değerlemeden de görüldüğü gibi Türkiye'de uygulanan servet vergileri ne mali, ne sosyal ve ne de ekonomik amaçların gerçekleştirilmesine yeterince yardımcı olamamaktadır. Buna karşın bu vergilere halen Vergi Sistemi içinde yer verilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de her bakımdan önemini yitiren sözkonusu vergiler yeniden ele alınıp düzenlenmesi gerekmektedir. Servet Vergilerinin yeniden düzenlenmesi için türlü almasıklar sözkonusu olabilir. Bu almasıklar politika uygulayıcı-

(7) Kamil NUTLUER, Türkiye'de Gayrimenkullerin Vergilendirilmesi, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları No. 105/60, ANKARA, 1973, s.165.

ların amaçları doğrultusunda farklılıklar gösterebilirse de Türkiye için bazı öneriler yapılabilir. Bu önerileri aşağıdaki kesimde inceleyebiliriz.

II. TÜRKİYE İÇİN ALMAŞIK SERVET VERGİSİ YAPISI ÖNERİLERİ

Türkiye'de servetler üzerinden alınan vergi yapısının her bakımdan yeterli görülmemesi sonucu bu vergi yapısının en kısa zamanda ele alınarak vergi sistemi içinde etkin bir vergileme aracı haline getirilmesi zorunluğu ortaya çıkmaktadır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının Maliye Politikası bölümünde " Servet ve Servet Transferi Vergilerinin mali ve toplumsal işlevlerine koşut ve öteki vergilerin oto-kontrol aracı olarak etkin bir biçimde uygulanması için çözümler" getireceği vurgulanmaktadır (8). Dördüncü Planın başlangıcı olan 1979 yılından bu yana henüz bu konuda bir çözüm getirilmiş değildir.

Türkiye'de servetler üzerinden alınan vergilerin etkin bir biçimde işlememesi karşısında tüm servet vergilerinin uygulamadan kaldırılması, servet vergilerinin gelir vergisi ile birleştirilmesi, yürürlükteki servetler üzerindeki vergilerin etkinliğinin arttırılması ve Net Servet Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisinden oluşan yeni bir servet yapısı önerilebilir. Bu konularda öne sürülen görüşleri aşağıda ayrıntılı bir biçimde inceleyebiliriz.

(8) T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Yayın No: DPT:1664, ANKAKA 1979, s.263.

1. Servet Vergilerinin Uygulamadan Kaldırılması Görüşü

Türk Vergi Sistemi içersinde önemli bir gelir kaynağı olmayan gelir ve servet dağılımında dengesizlikleri gidermede etkisi görülmeyen ve ekonomide bireysel tasarrufları ve yatırımları verimli alanlara kaydırmada yeterli olmayan servet ögeleri üzerinden alınan vergileri uygulamadan kaldırma görüşü öne sürülebilir. Acaba bu görüş tutarlı olur mu?

İlkin konuyu kuram bakımından ele alalım. Kuramda Servet Vergileri Fayda ve Ödeme gücü ilkesi doğrultusunda incelenmekte (9) ve bunlara gelir sağlama ve alışılmış bir vergi olması görüşü (10) eklenmektedir. Servet Vergilerini Fayda ilkesi açısından ele almak bu vergileri harçlara yaklaştırmak anlamına geldiğinden savunulamaz. Servet vergilerini ödeme gücü ilkesi açısından savunmak daha anlamlıdır. Aynı zamanda bu ilkenin gelir sağlama ve alışılmış bir vergi olması görüşü ile desteklenmesi, bu vergilerin sistem içersinde yer almasını haklı göstermek için uygun bir ortam hazırlar. Bilindiği gibi gelir ve harcamalar vergi ödeme gücünün bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bireylerin servetleri de vergi ödeme gücünün bir göstergesidir. Servet vergileriyle, gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilerin erişemediği ögeler vergilendirilebilmektedir. Eğer servet vergilerinin uygulanmasına son verilecek olursa kuramsal olarak, vergi ödeme gücünün bir göstergesi

-
- (9) MUSGRAVE-MUSGRAVE, s.343-344, DUE FRIEDLAENDER, s.205-206; FOGUE-SGONTZ, s.327-328.
(10) MUTLUER, s.18-19.

olan servetler vergi dışı kalacaklardır (11). Böylece vergi sisteminde bir boşluk doğabilecek ve servet vergilerinden beklenen sistemi tamamlayıcılık işlevi ortadan kalkacaktır.

Konuyu uygulama açısından ele aldığımızda böyle bir görüş yine benimsenemez. Çünkü servet vergileri günümüzde mali olmaktan çok diğer işlevlerin gerçekleştirilmesi amacıyla uygulanmaktadır. Sosyal ve ekonomik işlevlerin yanında servet vergileriyle diğer vergilerin kontrolü de yapılabilmektedir (12). Servet vergilerinin uygulamadan kaldırılması özellikle Gelir Vergisinin kontrolü bakımından sakıncalıdır.

Türkiye'de servet vergileri içersinde yer alan Emlâk Vergisi ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisi Gelirler Bülteninde Merkezi Devlet Gelirleri içersinde yer almaktadır. Buna karşın gerçekte bu vergi yerel yönetimlerin yapmak zorunda oldukları hizmetlerin finansmanı için tahsis edilmektedir (13). Servet vergilerinin uygulamadan kaldırılması sonucu doğacak gelir kaybı, diğer vergilerde yapılacak düzenlemelerle giderilmediği sürece gelir kaynağı bulmakta büyük zorluklar çeken yerel yönetimler gerçekten iş yapamaz duruma gelebileceklerdir.

Son olarak konuyu sosyal amaçlar doğrultusunda inceleyebi-

-
- (11) Her ne kadar Servet Vergilerinin Uygulamadan kaldırılması tasarruflar üzerinden önemli bir yükün kalkması açısından faydalı görülürse de, bu kez tasarrufların yönlendirilmesi sorunu ağırlık kazanacaktır. Böylece verimsiz alanlara yapılan yatırımlar artabilecektir.
- (12) TUNCER, Teoride ve Pratikte Servet Vergileri, s.196.
- (13) Emlak Vergisi, gelirinin elde edildiği yörede yerel yönetim şu oranlarda tahsis edilir: Gelirin %45 i Belediyelere, %35 i İl Özel İdarelerine; Motorlu Kara Taşıtları Vergisinin ise %11 i Belediyelere ve %3 ü İl Özel İdarelerine tahsis edilmektedir.

liriz. Türkiye'de Servet Vergilerinin uygulamadan kaldırılması bozuk olan gelir ve servet dağılımının daha da bozulmasına ve servetlerin belirli kesimlerde toplanmasına yol açabilecektir. Her ne kadar bugün uygulanan servet vergileriyle bu amaca ulaşmak söz konusu olmasa da, yapılacak düzenlemelerle servet dağılımı iyileştirilebilir. Bu nedenle Servet Vergilerinin uygulanmasına son vermek sosyal açıdan da büyük sakıncalar doğuracaktır.

Böylece, hem kuram hem de uygulama yönünden Türk Vergi Sisteminde servet Vergilerine yer vermek zorunludur. Ancak günümüzdeki servetler yeterince vergilendirilememektedir. Bunun için Servet Vergisi yapısının iyileştirilmesi gerekir.

2. Servet Vergilerinin Gelir Vergisi İçeriğine Alınması Görüşü

Zamanımızda Emlâk Vergisi konusunda son eğilimler bu vergi konusunu oluşturan servetlerin gelir vergisi içerisinde vergilendirilmesi yolundadır (14). Emlâk Vergisi Servet Vergilerinin bir bölümünü oluşturur. Bu verginin dışında Motorlu Kara Taşıtları Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisini de gelir vergisi içerisinde vergilendirmek olasıdır. Gerçekte servet vergilerini gelir vergilerinden ayırmak zordur. Çünkü servet değeri gelir akımının bir türevidir. Bu nedenle her gelir akımını servet değeri cinsinden ve her servet değerini de gelir akımı cinsinden belirlemek oldukça kolaydır. Yapılacak işlem

(14) MUTLUER, s.27.

uygun bir iskonta oranının uygulanmasıdır (15). Eğer bir varlık 10.000 birim gelir getirirse ve faiz oranı % 10 ise varlığın servet değeri 100.000 birim olacaktır. Böylece servetin getirdiği gelir üzerine konulacak % 10 oranında bir vergi, servet değeri üzerine konulacak % 1 oranında bir vergiye eşit olacaktır. Servet değeri gelecekteki gelir akımının şimdiki değeri olarak tanımlanırsa (t) oranındaki bir gelir vergisi, (tr) oranında bir servet vergisine eşit olacaktır (16). Gelir ve Servet Vergilerinin benzer olmaları yalnızca birinin vergi matrahı olarak kullanılmasını gerektirir (17). Gelir vergisi içeriğinde olan öğeleri servet vergisi içinde vergilendirebilmek sözkonusu olamayacağından en uygun yöntem servet vergisine konu olan varlıkların gelir vergisi içersine alınması olacaktır.

Ancak burada önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır. Her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de gelirin geniş anlamda tanımlanması yolunda girişimler varsa da, genelde Gelir Vergisi uygulamalarında Kaynak Kuramından hareket edildiği görülmektedir (18). Kaynak Kuramına göre gelir üretim faktörlerinin üretime katılması sonucu bu faktör sahiplerinin elde ettikleri değerler akımıdır. Dolayısıyla geliri sağlayan kaynağın kendi değerindeki değişimler, artışlar ve aktarmalar gelir sayılmamaktadır. Safi artış kuramı veya geniş anlamda gelir görüşüne göre bir bireyin belirli bir dönemdeki tüketimi ile aynı dönemde varlıkların değerini-

(15) WAGNER, s.11; James M. BUCHANAN, The Public Finances, Richard D. Irwin Inc., Homewood ILLINOIS, 1970, s.388-389.

(16) Burada (r) faiz oranını göstermektedir.

(17) Wagner, s.11; MUSGRAVE-MUSGRAVE, s.222.

(18) BULUTOĞLU, Türk Vergi Sistemi, s.69.

de oluşan net artış (veya azalışlar) gelir olarak kabul edilmektedir. Dar anlamda gelir (Kaynak Kuramına göre gelir) ile geniş anlamda gelir arasında konumuz yönünden iki önemli farklılık vardır. Birincisi karşılıksız zenginleşmeler ile transferlerin, ikincisi de servet değerinde oluşan artışların geniş anlamda gelir görüşünde gelir olarak kabul edilmesidir (19).

Türk Vergi Sisteminde yavaş yavaş gelirin geniş bir biçimde tanımına yer verilmeye başlandığı görülür. Kaynakların değerinde meydana gelen artışların, belirli bazı koşulların gerçekleşmesi sonunda (20), gelir sayılarak vergilendirildiğini görmekteyiz. Varlıkların değerinde ortaya çıkan artışların Gelir Vergisi kanununda iki biçimde vergilendirilir. Birincisi Sermaye Kazançları Vergisi diğeri Gayrimenkul Kıymet Artışı Vergisidir. Sermaye Kazançları, bireylerin bir para karşılığı elde etmiş oldukları sermaye varlıklarının değerindeki artışları paraya çevirdikçe elde etmiş oldukları kazançlardır. Bu kazançların vergilendirilebilmesi için yapılan işin sürekli olmaması gerekir. Aksi halde ticari kazanç olarak vergilendiriliri Gayrimenkul Kıymet Artışı Vergisi ise Gelir ve Kurumlar Vergisine girmeyen taşınmaz sermaye kazançlarını vergilendirmektedir. Gayrimenkul Kıymet Artışı Vergisinde vergiyi doğuran olay arazi, arsa veya bunların üzerindeki binaların karşılıklı veya karşılıksız devir ve temlik olmasına karşın veraset yoluyla yapılan intikaller

(19) A.g.k., s.66-70.

(20) Bu koşullar varlıkların elde ediliş biçimi, taşınmazlarda satırın alış tarihinden sonra dört yıl içinde yapılması ve elde edilen kazancın 10.000 TL. artmasıdır. Taşınır kıymetlerde ise süre bir yıl ve elde edilen kazanç 2000 TL ile sınırlandırılmıştır.

ve kanuni mirasçılara yapılan bağışlar bu verginin dışında tutulmuştur (21).

Eğer Türk Vergi Sisteminde, gelir geniş biçimde tanımlanırsa bugün uygulanmakta olan servet vergilerinin tümünü Gelir Vergisi içersinde vergilendirmek olanağı doğmaktadır. Ancak bu durumda Gelir Vergisinde bazı değişikliklerin yapılması zorunlu olacaktır. Bilindiği gibi Gelir Vergisinde değer artışları, varlıklar paraya dönüştürüldükçe vergilendirilmektedir. Eğer gelir geniş biçimde tanımlanırsa harcamalar artı servet stokunda oluşan artışlar gelir olarak kabul edilecektir. Bu nedenle servet öğelerinin gelir vergisi içersinde vergilendirilebilmesi için, gelirin elde edildiği kabul edilen dönemlerde servet stokundaki artışlar artık paraya dönüştürüldükçe değil ortaya çıktıkça vergilendirilecektir. Başka bir deyişle belirli bir dönem sonunda (genellikle bir yıl) servet stokunda ortaya çıkan artış vergi konusuna girecektir (22). Böylece servet değerinde oluşan artışlar, ölüme bağlı olarak veya hayat boyunca yapılacak servet transferleri varlıkları elde eden bireylerin gelirinde artış olarak vergilendirilecektir.

A. Servet Vergilerinin Gelir Vergisi İçeriğine Alınmasının Yararlı Yönleri

Doğal olarak servetlerin Gelir Vergisi içersinde vergilendirilmesinin yararlı ve sakıncalı yönleri sözkonusudur. Bu sistemin yararlı yönleri:

i. Türkiye'de uygulanan Gelir Vergisinde bireylerin taşınmaz varlıkları belirli bir süre ellerinde tuttuktan sonra para-

(21) BULUTOĞLU, Türk Vergi Sistemi, s.176-182 ve 444-454.

(22) DUE-FRIEDLEANDER, s.237.

ya dönüştürülmeleri sonucu elde ettikleri gelirler vergilendirilmemektedir. Bilindiği gibi ülkemizde kentleşme olgusunun hızla geliştiği bir dönem yaşanmaktadır. Kentlerde ve çevresindeki arsaların spekülasyon amacıyla kullanılması sonucu vergisiz ve emeksiz servet elde edilmesine yol açmaktadır. Böyle bir vergi yapısıyla bu işlemler sonucu elde edilecek gelirler, varlıkların elde tutulduğu süreye bakılmaksızın, sürekli olarak vergilendirilecektir.

ii. Servet Vergileri Gelir Vergisi içeriğine alındığında bu vergileri şahsileştirmek olanağı doğacaktır (23).

iii. Servet ögelerinin paraya dönüştürülmesi sonucu vergilendirilmesi, bu ögelerin satılmayarak saklanılmasına yol açabilmektedir. Bu etkiye kilitlenme etkisi denilmektedir (24). Bu tür vergi yapısı bu kilitlenme etkisini ortadan kaldıracak (25) ve varlıkların hareketliliğini sağlayacaktır.

iv. Bir kez servetin ana değeri vergilendirildikten sonra, her yıl servet değerinde oluşan artırlar vergilendirileceğinden, psikolojik olarak verginin yükü daha az hissedilebilecektir.

v. Ölüm anında vergilendirilecek büyük miktarlarda kazanç birikimi olmayacağından (26) yükümlüler Veraset ve İntikal Vergisini ödeme zorluklarla karşılaşmayacaklardır.

vi. Gelir Vergisi yönetiminin yükü her ne kadar artacaksa

(23) BUCHANAN, s.390.

(24) DUE, "Taxation of wealth", s.135.

(25) DUE-FRIEDLEANDER, s.237.

(26) A.g.k.

da, gelir ve servetler arasındaki ilişki kolaylıkla izlenebilecek ve böylece sağlanacak kontrol mekanizmasıyla vergi kaçakçılığı enazlanabilecektir.

B. Servet Vergilerini Gelir Vergisi İçeriğine Alınmasının Sakıncalı Yönleri

Servet Vergilerinin Gelir Vergisi içeriğine alınmasının bu yararlı yönlerine karşılık önemli sakıncalarının da olduğunu gözden uzak tutmamak gereklidir. Bu sakıncaları şöyle sıralayabiliriz:

i. Gelirin geniş biçimde tanımlanması, basit gibi görünürse de, uygulamada büyük güçlükler yaratır. Varlıkların değerinde oluşan net değişmeyi, bir satış işlemi olmaksızın ortaya koymanın güçlüğü sözkonusu sakıncayı yaratmaktadır (27).

ii. Varlıkların değerinde önemli artışların görüldüğü yıllarda, bireylerin verginin ödenmesinde yeterli likit varlıklara sahip olamama olasılığı diğer bir sakınca olarak öne sürülmektedir (28). Ancak bu sakıncanın uygun ödeme zamanlarının sağlanması ile giderilebileceği savunulmaktadır (29).

iii. Yükümlüler varlıkların değerinde ortaya çıkabilecek değişimleri izleyebilmek için önemli sayılabilecek güç ve zaman

(27) BULUTOĞLU, Türk Vergi Sistemi, s.68-69. Bu sakıncanın önem derecesi tartışılabilir. Türkiye'de uygulanmakta olan Emlak Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisi beyannamelerinde varlıkların rayiç bedelle değerlendirilmeleri istenmektedir. Herhangi bir satış işlemi olmaksızın varlıkların değerlendirilebilmesi, güç olsa bile, olanaksız değildir.

(28) DUE-FRIEDLAENDER, s.237

(29) MUSGRAVE-MUSGRAVE, s.246.

harcıyacaktırlar (30).

iv. Enflasyonun yüksek oranlara ulaştığı dönemlerde, yükümlülerin servetlerinde gerçek bir artış görülmemesine karşılık, parasal artışlar vergi matrahını görünürde yükseltecek ve ödenecek vergi miktarı olması gerekenin çok üstüne çıkabilecektir. Bu sorun, yılda ortalama olarak % 80 lere ulaşan fiyat artışlarının görüldüğü ülkemizde önemli sakıncalar yaratabilecektir. Eğer varlıkların değerinde, enflasyon nedeniyle artışlar görülüyorsa, bu artışların vergilendirilmemesi gerekir (31). Başka bir deyişle bu sistemin uygulanabilmesi için, varlıkların değerinde oluşan gerçek artışların vergilendirilmesi zorunludur. Varlıkların değerinde gerçek artışların saptanabilmesi için etkin bir endeksleme yöntemi uygulanmalı ve vergi matrahı yalnızca gerçek gelirlerden oluşmaktadır (32). Gerçek gelirin ve bu gelirdeki artışların saptanmasında görülen güçlükler bu sakıncanın kolaylıkla ortadan kaldırılamayacağını gösterir.

v. Servet Vergilerinin Gelir Vergisi içeriğine alınması, Gelir Vergisinin artan oranlı bir yapıya sahip olması nedeniyle, yükümlülerin daha üst vergi dilimlerinde vergilendirilmesine yol açar ve yükümlülüklerini arttırır. Böylece yükümlüler gelir ve servet vergilerinin ayrı ayrı uygulandığı bir sisteme göre daha fazla vergi ödemek zorunda kalırlar.

vi. Emlâk Vergileri reel özellikleri nedeniyle gayri şahsi bir yükümlülüktür. Bu nedenle sözkonusu bu vergiyi şahsi olan gelir vergisi ile aynı düzeye getirmek doğru olmaz (33).

(30) DUE-FRIEDLAENDER, s.237.238.

(31) MUSGRAVE-MUSGRAVE, s.246.

(32) MUSGRAVE-MUSGRAVE, s.246.

(33) MUTLUER, s.28.

vii. Gelir Vergisinin tasarruf ve yatırım özendiricileri üzerindeki ters yöndeki etkisi, Servet Vergilerine oranla daha fazladır. Servet Vergilerinin Gelir Vergisi içinde düşünülmesi, ekonomik kalkınma süreci içerisinde olan ülkemizde tasarrufları ve yatırımları azaltıcı yönde etkilemesi önemli bir sakınca olarak ortaya çıkar (34).

viii. Sahipleri tarafından mesken olarak kullanılan emlakın ve öztüketimin de gelir içeriğine alınması gerekir. Aksi durumda, evlerini kendileri kullananlar ile kiraya verenler arasında adaletsiz bir uygulama ortaya çıkabilecektir (35).

Servet vergilerinin, gelirin geniş bir biçimde tanımlanması sonucu Gelir Vergisi içeriğine alınmasının yararlı ve sakıncalı yönleri incelendiğinde, sakıncalı yönlerinin ağırlık kazandığı görülür. Özellikle gelişme çabası içerisinde olan Türkiye'de uygulanan Gelir Vergisi yapısında yer alan yedi gelir türünden altısında Kaynak Kuramı ve yalnızca sair irat ve kazançlarda artış kuramı uygulanmasına karşın tüm gelir öğelerinin yeterli bir biçimde kavrandığı söylenemez. Gelirin dar olarak tanımlandığı bir yapıda her gelir türü tam olarak kavranamazken vergi yapısında çok boyutlu yönetsel güçlükler ve değerlendirme sorunları yaratabilecek geniş gelir tanımına yer verilmesi üstesinden kolaylıkla gelinemeyecek karmaşaların doğumuna yol açabilecektir. Tüm bu sorunların varlığına karşın alınacak etkin önlemlerle, kısa dönemde olmasa bile, uzun dönemde böylesine bir uygulamanın Türk Ver-

(34) Vergilerin tasarruf ve yatırımlar üzerindeki etkileri için Bkz.: bu Edüt, II.Bölüm.

(35) MUSGRAVE-MUSGRAVE, s.248; MUTLUER, s.28.

gi Sistemi için yararlı olabileceği kanısını taşımaktayız.

Günümüz koşullarında servet vergilerinin kısa bir zaman parçası içersinde Gelir Vergisi içeriğine alınamıyacağını görmüş bulunuyoruz. Ancak servet vergisi yapısında bazı düzenlemelerin de yapılmasının gerekli olduğunu vurgulamış bulunuyoruz. Bu durumda acaba servet vergilerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin ikinci alması ne olabilir? Şimdi bu alması üzerindeki görüşlerimizi ortaya koyabiliriz.

3. Yürürlükte ~~Kı Servetler Üzerinden Alınan Vergilerin~~ Etkinliğini Arttırma Görüşü

Türkiye'de servetler üzerinden alınan vergileri Gelir Vergisi ile birleştirmek oldukça güç bir işlem olacağından öne sürülebilecek diğer bir alması da uygulamada bulunan Emlâk Vergisi, Motorlu Kara Taşıtları Vergisi ile Veraset Ve İntikal Vergilerinin etkinliğini arttırmak olacaktır.

Günümüze kadar vergilerin uygulanmasında sürekli olarak "eski vergi iyi vergidir" görüşü geçerliliğini sürdürmektedir. Yeni konulacak bir vergi toplumda başlangıçta tepki ile karşılanır. Oysa ki uygulanmakta olan vergiler, alışılmış vergiler olduğundan toplum yapısı ile uyum sağladıkları kabul edilebilir. Bu nedenle yeni bir vergi koymaktansa eski vergilerin yeniden düzenlenmesi yasa koyucuları için olduğu kadar vergi yönetimi ve yükümlüler yönünden de yararlı olabilir.

Araştırmamızın ilgili bölümlerinde Türkiye'de yürürlükte olan servet vergilerinin mali, sosyal ve ekonomik yönlerden yeterli olmadıkları görüşünü ortaya koymuş ve bu yapıda bazı değişikliklerin yapılmasının zorunlu olduğunu vurgulamış bulunuyoruz. Şimdi bu değişikliklerin ne olması gerektiği üzerinde du-

rabiliriz.

A. Emlâk Vergisinde Yapılması Önerilen Değişiklikler

Bugün yürürlükte olan 1319 sayılı Emlâk Vergisi Kanunu üç kısımdan oluşmakta, birinci kısım Türkiye sınırları içinde bulunan binaları ve ikinci kısım arazi ve arsaları içermekte ve üçüncü kısımda ortak hükümler yer almaktadır. Bu nedenle Emlâk Vergisi, Kısmî bir servet vergisi olup objektif bir özellik taşımaktadır. Başka bir deyişle vergilemenin bir konusu bireyler değil taşınmaz mallardır. Acaba objektif bir yapıya sahip olan Emlâk Vergisinde ne gibi değişiklikler yapılırsa vergi daha etkin bir duruma sokulabilir. Şimdi Emlâk Vergisinde yapılabilecek değişiklikleri ortaya koyabiliriz:

i. Emlâk vergisinde yapılmasının yararlı olacağını düşündüğümüz ilk düzenleme binalardan alınan vergileri ilgilendirmektedir. Bilindiği gibi belirli istisnalar dışında Türkiye sınırları içersinde bulunan tüm binalar herhangi bir ayırım yapılmaksızın verginin konusu içine girmekte ve vergilendirilmektedir. Ancak insan gereksinimleri incelendiğinde bireylerin zorunlu gereksinmelerinin beslenme, barınma ve giyinme olduğu görülür. Beslenme ve giyinme bir kenara bırakılacak olursa barınma temel bir gereksinim olarak ortaya çıkar. Gelir Vergisinde bireylerin geçimlerini sağlayabilecekleri bir gelir düzeyi vergi dışı tutulmaktadır. Bu görüşten hareket ederek aynı düşünce binaların vergilendirilmesinde de uygulanabilir.

Bireyler türlü amaçlarla geçmiş dönemlerdeki tasarruflarını binalara dönüştürmektedir. Binalar mesken, kira geliri elde etmek ve ticarethane olarak kullanılabilir. Bireyler tek bir binaya veya daha çok sayıda binaya sahip olabilmektedirler.

Servet vergilerinin uygulanmasında sosyal amaçlar ağırlık kazandığında sahib olunan binalardan mesken olarak kullanılan binanın vergi dışı tutulması daha yararlı olacaktır. Yalnız burada önemli bir sorun ortaya çıkacaktır. Örneğin kentin kıyısında mesken olarak kullanılan 100.000 TL. değerinde bir bina ile kentin merkezinde mesken olarak kullanılan 3.000.000 TL. değerinde bir bina aynı biçimde değerlendirilecek ve vergi dışı tutulacaktır. Böyle bir uygulama orta gelir düzeyinin üstünde yer alan zengin bireyler lehine bir ayırım olmayacaktır? Bu sakıncanın giderilmesi için Türkiye koşullarında normal standartlar ortaya konulabilir. Bu standartların altında değere sahip olan meskenler vergi dışı tutulurken, standartların üstünde değere sahip olan meskenler aşan miktarlar için vergilendirilebilir. Bu durumda ikinci bir sakınca sözkonusu olmaktadır. Yeterli denetim sağlanamadığı için binalar genellikle düşük olarak değerlendirilmekte ve beyan edilmektedir. Bu koşullarda devlet için önemli bir vergi geliri kaybı olmayacaktır? İlk bakışta düşük beyan sonucu bir gelir kaybı ortaya çıkabilir. Ancak devlete bir yasa ile binaları beyanname değeri üzerinden satın alma yetkisi tanınabilir. Böyle bir yetki, düşük değerlemenin önüne geçerek vergi gelirinde artış sağlayabilir. Aynı zamanda mesken olarak kullanılan binalar vergi dışı bırakıldıktan sonra sahib olunan diğer binalar için uygulanan oranlar da yükseltilebilir. Böylece vergileme ile mesken olarak kullanılan binalar özendirildiği gibi bunların dışında kalacak binalar cezalandırılacak ve tasarrufların bu alanlardan daha verimli alanlara kayması sağlanabilecektir.

ii. Türkiye'de son on yıllık dönem incelendiğinde, ülkenin her geçen yıl artan bir seyir izleyen enflasyonist baskılar al-

tında olduğu görülür. Enflasyon fiyat artışları olarak tanımlanırsa, konumuz yönünden taşınamaz varlıkların fiyatlarındaki artışlar önem kazanacaktır. Taşınamaz varlıkların fiyatlarında görülen artışların tek nedeni enflasyon değildir. Ekonomik kalkınma sürecinde sanayileşmenin getirdiği kentleşme olgusu ve kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması da taşınamaz varlıkların fiyatlarında önemli artışlara yol açabilmektedir. Kentleşme ve bunun sonucu kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının yaratacağı fiyat artışları yerel yönetimlerce belirlenebilir ve sözkonusu yönetimlere sağlanacak yetkilerle emilebilir.

Konumuz yönünden önemli olan, enflasyonun arazi, arsa ve bina fiyatlarını arttırmasıdır. Beş yılda bir yenilenen Emlâk beyannamelerinde yükümlüler, her ne kadar düşük bildirimde bulunsalar bile, sahip oldukları taşınamaz varlıkların değerlerini bir önceki beyan dönemine oranla arttırmak zorunda kalmaktadırlar. Genel olarak bu artışların son yılın enflasyon oranları ile ilişkilendirilmesi yönünde yükümlüler, yetkili organlar tarafından kapalı bir baskı altında tutulmaktadır. Salt paranın satın alma gücünde oluşan azalışlar nedeniyle yükümlülerin vergi yükleri artmaktadır. Bu durumda iki görüş ortaya konulabilir:

Birincisi, yükümlülerin bilerek düşük bildirimde bulduklarını gerçeğinden hareket etmektir. Böylece yükümlüler beyan dönemlerinde enflasyonu da göz önünde bulundurarak varlıkların değerlerini arttırmak zorunda kalırlar. Dolayısıyla gerçek rasye değerlere yaklaşılabılır. Ancak böyle bir uygulama gerçek değerleri bildiren yükümlüler aleyhine bir ayırım yapılmasına yol açar. Başka bir deyişle gerçek bildirimde bulunanlar ceza-

landırılırken, düşük bildirimde bulunanlar ödüllendirilmektedir. Toplum için böylesine bir uygulama doğal olarak kabul edilemez.

İkinci görüş ise vergi yönteminin etkin bir denetim mekanizması sağladığı ve vergi kaçakçılığının en azlandığı varsayımdır. Bu varsayım altında taşınamaz varlıkların değerlerinde görülen artışların hazineye aktarılması, haksız bir uygulama olarak ortaya çıkacaktır. Bu haksızlıkların giderilmesi için uygulanabilecek en uygun yöntem varlıkların gerçek değerlerinin vergilendirilmesidir. Varlıkların gerçek değerlerinin belirlenmesi ise etkin bir endeksleme sisteminin yürürlüğe konulmasına bağlıdır (36).

Kanımızca Emlâk Vergisinde endeksleme yönteminin uygulanması, çok yüksek boyutlara ulaşan enflasyonun varlık değerlerinde yaratacağı görünürde artışları ortadan kaldıracak gibi, yükümlülerin gerçek bildirimde bulunmalarına yardımcı olacağından psikolojik yarar da sağlayacaktır. Bununla birlikte iktidarda bulunan partilerin endeksleme yöntemini benimseme yanlısı olmadıkları öne sürülmektedir (37). Gerekece olarak da bu yöntemin benimsenmesinin iktidar partilerinin uyguladıkları politikaların enflasyona yol açtığına kabul edilmesi anlamına taşımaktan korkulması gösterilmektedir. Gerçekte ise bu korku yersizdir. Endeksleme yöntemi ile varlıkların gerçek değerlerinin vergilendirilmesi etkin bir propaganda aracı olabilir.

(36) G.S.A.WHEATCROFT-"The Problems of A Capital Gains Tax"British Tax Review,1964,s.450;SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.24-25;WAGNER, s.62.

(37) WHEATCROFT, A.g.k.

iii. Emlâk Vergisinde yapılmasını benimsediğimiz diğer bir değişiklik de Arazi Vergileri kısmında yer alan arsaların bağımsız bir vergi konusu olarak ele alınmasıdır (38). Böylece Emlâk Vergisi, Bina Vergisi, Arazi Vergisi ve Arsa Vergisinden oluşacaktır. Arsaların Arazi Vergisinden ayrılması için en önemli neden olarak bu iki varlığın arasında yapı farklarının bulunması ve arsaların kentleşme olgusuyla birlikte önem kazanması gösterilebilir (39).

B. Motorlu Kara Taşıtları Vergisinde Yapılması Önerilen Değişiklikler

Türkiye'de Kısmî Servet Vergileri içersinde arsa, arazi ve binaların yanında vergilendirilen diğer bir servet ögesi de motorlu kara taşıtlarıdır. Uzun bir zamandan beri uygulama alanı bulan bu vergiden beklenen malî ve ekonomik amaçların gerçekleşmediği görülmektedir. Bu nedenle aşağıda belirlenecek önerilerin yararlı olacağı kanısındayız.

i. Verginin konusuna yalnızca motorlu kara taşıtları girmektedir. Halbuki günümüzde hergün sayıları artan hava ve deniz araçlarının da özel ve ticari amaçlar doğrultusunda kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle sözkonusu verginin kara, hava ve deniz araçlarını da içerecek biçimde yeniden düzenlenmesi gerekecektir. Böylece vergi genel bir görünüm kazanabilecektir.

ii. Uygulamada ticari amaçla kullanılan araçların daha düşük, özel amaçla kullanılan araçların ise daha yüksek vergilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte ticari amaçlar için

(38) MUTLUER, s.110-111.

(39) MUTLUER, s.111.

satın alınan araçların özel amaçlar doğrultusunda da kullanıldığı izlenmektedir. Dolayısıyla araçların yeniden tanımlanması zorunluluğu doğmaktadır.

iii. Enflasyonun önemli boyutlara ulaştığı günümüzde taşıt araçlarının değerinde görülen anormal artışlar karşısında uygulanan spesifik tarifelerin artık önemini yitirdiği bir gerçektir. Bu nedenle özel ve ticari araçlarda enflasyonun yol açtığı bu aşırı değer artışlarının da sözkonusu verginin içine alınması gerekir. Ancak görünürde artışların vergilendirilmesi sonucu yükümlülerin karşılaşacakları güçlükleri önlemek için bu vergide de endeksleme yönteminin uygulanması yararlı olacaktır. Aynı zamanda her yıl için belirli bir aşınma ve yıpranma payı düşüldükten sonra advalorem bir tarifelerin uygulanması spesifik tarifelerin yaratacağı dezavantajı ortadan kaldıracaktır.

C. Veraset ve İntikal Vergisinde Yapılması Önerilen Değişiklikler

Servetlerin yeniden dağılımında önemli bir araç olan Veraset ve İntikal Vergisi aynı zamanda servet vergileri yapısında tasarruf, yatırım ve çalışma arzusunu en düşük düzeyde etkileyen bir vergi türüdür. Veraset ve İntikal Vergisinin bu özellikleri, verginin sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde etkin bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak Türkiye'de uygulanan Veraset ve İntikal Vergisinin sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde yeterli olmadığını görmüş bulunuyoruz. Sözkonusu verginin daha etkin bir duruma getirilmesi için şu önlemler alınabilir:

i. Bugünkü uygulamada mirasçılara kalan varlıklar, yükümlülerin gelir ve servet durumları gözönüne alınmaksızın vergilendirilmektedir. Vergi, doğrudan doğruya bireyleri değil, varlık-

ları hedef almaktadır. Eğer vergiden güdülen amaç gelir sağlama-
nın yanında toplumda bozuk olan gelir ve servet dağılımını düzen-
lemek ise, ilkin verginin bireylerin ödeme gücü ile ilişkilendi-
rilmesi gerekir. Miras bırakana yakınlık dereceleri aynı olan iki
birey eşit miktarda miras aldıklarında ödeyecekleri vergi eşit o-
lacaktır. Eğer bireylerden biri yüksek gelirli iken diğeri düşük
gelirli ise ikincilerin vergi yükü daha ağır olacaktır (40). Bu
nedenle Veraset ve İntikal Vergisinde matraha ve akrabalık dere-
cesine göre uygulanan artan oranlı tarifinin bireylerin gelir ve
servet durumlarını da gözönüne alacak biçimde düzenlenmesinin ya-
rarlı olacağı kanısındayız.

ii. Veraset ve İntikal Vergisi kalan mirasın büyüklüğüne gö-
re yükümlülere önemli yük getiren bir vergi türüdür. Özellikle
bu yük ailenin geçiminden babanın sorumlu olduğu durumlarda daha
belirgin olarak artaya çıkmaktadır. Örneğin ailesinin geçimini
sağlamak zorunda olan bir doktorun veya bir profesörün erken yaş-
ta ölümü sonucu ailesine bırakacağı servetlerin vergilendirilme-
si aile için bir yıkım olabilecektir. Geride kalanların tek da-
yanasının aile reisinin bırakacağı servet olduğu gözönüne alınır-
sa, bugün yürürlükte olan verginin ödenme biçiminin sakıncalı ol-
duğu görülecektir. Bu sakıncanın giderilmesi için şöyle bir çö-
züm önerilebilir: Servet edinmenin önemli bir amacının miras bı-
rakma arzusu olduğunu daha önceleri belirlemiştik. Bu nedenle
hernekadar Veraset ve İntikal Vergisinin yükümlüleri miras kalan-
lar ise de, miras bırakan bireye hayatı boyunca sözkonusu vergi-

(49) Bu düşünce 1919-1923 yılları arasında Almanya ve İtalya'da
uygulama alanı bulmuş, ancak karşılaşılan güçlükler nedeniyle
terkedilmiştir. Bu konuda Bkz: , AREN, s.150.

yi yıllık taksitler halinde peşin ödemesi kolaylığı sağlanabilir. Mirası bırakan öldüğünde kalan servet o günün rayiç bedeline göre değerlendirilir. Enflasyonun ortaya çıkaracağı sakıncaları gidermek için servetin ve ödenen taksitlerin reel değeri uygulanacak endekslerle bulunur. Eğer ölüm tarihine kadar ödenen taksitlerin tutarı, ölüm tarihinde ödenmesi gereken vergiden az ise miras kalanlardan aradaki fark istenir. Aksi durumda devlet aradaki farkı mirasçılara geri öder. Böylece verginin ödenmesinde yükümlülere bir kolaylık sağlanmış olur.

iii. Günümüzde uygulanan ayrıcalık miktarları da, ülkede görülen enflasyon nedeniyle önemini yitirmiş bulunmaktadır. Bu miktarların da zorunlu olarak arttırılması gerekmektedir.

Bugün uygulanmakta olan Kısmî Servet Vergilerinde yukarıda yapılması önerilen değişiklikler gerçekleştirilse bile yine bu vergilerden beklenen mali, sosyal ve ekonomik amaçlar yeterince gerçekleştirilemez. Çünkü Kısmî Servet Vergileri belirli servet ögelerini hedef alan vergilerdir. Vergilemenin daha etkin olabilmesi için uygulanacak verginin daha geniş içerikli olması zorunludur. Bu nedenle Net Servet Vergisi bu amaçların gerçekleştirilmesinde uygun bir vergi türüdür. Bu verginin Veraset Ve İntikal Vergisiyle birlikte uygulanması, etkin bir servet yapısını ortaya çıkarabilecektir.

4. Net Servet Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisinden Oluşan Yeni Bir Servet Vergisi Yapısı Önerisi

Ekonomik kalkınma çabası içersinde olan Türkiye'de bugün ekonominin durgunluk içersine girmesinin en önemli nedenlerinden birisi de iç tasarrufların yeterli olmamasıdır. Tasarrufların düşük olmasının temelinde, kamu kesiminin yeterince kaynak

yaratmaması ve özel tüketim harcamalarının giderek artması yatmaktadır (41). İç tasarrufların azlığının yanında bu kaynakların verimsiz alanlarda kullanıldığı da gözlenmektedir. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında tasarruf politikasının amacının toplam tasarrufların ve toplam tasarruflar içinde de, verimsiz alanlarda kullanılan tasarrufların yerine, malî tasarrufların payının arttırılması öngörülmektedir (42). Kıt tasarruf kaynaklarına sahip olan bir ülkede, tasarrufların üretken yatırımlar yerine bina, arazi, stok ve benzeri gibi spekülatif kazanç veya prestij sağlayan alanlara kayması vergiler kanalıyla önlenmelidir (43). Bununla birlikte uygulanacak vergilerin, özel kesimin tüketim harcamalarını kısarak tasarruflarda yeterli artışları özendirme si ve aynı zamanda özel kesim yatırımları üzerinde engelleyici bir etki yaratmaması gerekir (44). Servet vergilerinin ekonomik etkileri incelenirken görüldüğü gibi, sözkonusu vergiler çalışma arzusu üzerinde önemli etkiler yaratmamakta ve gelir vergilerine oranla tasarruf ve yatırımları daha az engellemektedirler.

Konu mali ve sosyal yönden ele alındığında servet vergileri yapısının yeterli bir gelir getirmesi yanında toplumda gelir ve servetlerin dağılımında dengesizlikleri de gidermesi gerekir. Türkiye'de bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için uygun bir servet vergisi yapısının Net Servet Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisinden oluşacağı öne sürülebilir. Şimdi bu ikili yapıyı

(41) Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.32.

(42) A.g.k. s,264.

(43) Ram Nirenjan TRIPATHY, Public Finance in Underdeveloped Countries, The World Press Private Ltd., Calcutta, 1964, s.94.

(44) GULATI, s.98.

inceleyebiliriz.

A. Net Servet Vergisi

Bireylerin net servetleri üzerine konulacak olan bu vergi, Gelir Vergisini en iyi biçimde tamamlama işlevini yerine getirebilecektir. Gerek servetlerin yeniden dağılımında ve gerekse kazanılmış ve kazanılmamış gelirlerin adil olarak vergilendirilmesinde etkin bir araç olarak kabul edilen (45) Net Servet Vergilerinin yararlı ve sakıncalı yönlerinin ortaya konulması, Türkiye için önerilen bu verginin başarı şansını belirleyebilecektir.

a. Net Servet Vergisinin Yararlı Yönleri

Net Servet Vergisinin yararlı yönlerini şöyle sıralayabiliriz:

i. Net Servet Vergisi, kazanılmış ve kazanılmamış gelirlerin vergilendirilmesi ayırımından destek almaktadır. Servet, bireylere ek bir ekonomik güç ve güven duygusu verdiğinden ve tasarruf gereksinimini azaltabildiğinden vergilendirilmelidir. Aynı zamanda servet gelirlerinin kazanılmış gelirlere oranla daha yüksek vergilendirilmesi vergilemede yatay adaletin sağlanmasına yardımcı olacaktır (46).

ii. Net Servet Vergisi, genel olması ve artan oranlı tari-

(45) SOMMERFELD, s.103.

(46) PREST, Public Finance in Theory and Practice, s.302; BROWN-JACKSON, z.318; PEACOCK, s.395; TANABE, s.258; CUTT, s.302; SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.5-6; DUE, "Taxation of Wealth", s.134; G.S.A. WHEATCROFT, "The Administrative Problems of A Wealth Tax", British Tax Review, 1963, s.420.

felerin kolaylıkla uygulanabilmesi nedeniyle, servetlerin belirli ellerde birikimini en iyi biçimde engelleyen bir vergidir. Böylece servetlerin daha adil dağılımı sağlanabileceği gibi, geniş servet birikimleri de giderilmiş olacaktır (47).

iii. Net Servet Vergisi, servetlerin etkin kullanımını özendirilmektedir. Hiç gelir getirmeyen veya düşük gelir getiren varlıklara sahip olan bireyler, konulan vergi servet ölçüleri arasında bir ayırım yapmadığı sürece, daha yüksek gelir getiren ve rizikolu alanlara yatırım yapmak zorunda kalacaklardır. Böylece vergi nedeniyle varlıkları atıl biçimde tutmanın maliyeti yükselecektir. Bireyler sözkonusu maliyetlerin artması sonucu daha verimli alanlara yatırım yaparak ülkede toplam üretimin artmasına katkıda bulunacaklardır (48). Aynı zamanda elde para tutmanında maliyeti yükseleceğinden likidite tercihi azalabilecek ve faiz oranları düşebilecektir (49).

iv. Net Servet Vergisinde daha çok bireysel servetler vergilendirilmektedir. Tüzel kişilerin servetleri ortakların servetleri olarak vergilendirileceğinden, Net Servet Vergisi içeriğine sözkonusu servetleri dolaylı olarak girmektedir. Bu nedenle anonim şirket tipi kurumlar özendirilmiş olacaktır. Aynı zamanda Net Servet Vergisi işletmelerin yatırım kararları üzerinde gelir ve kurumlar vergisine oranla daha az bozucu etki yaratacaktır (50).

(47) BROWN-JACKSON s.319; PREST, a.g.k.

(48) SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.8.

(49) DUE, "Taxation of Wealth", s.137; PREST, Public Finance in Theory and Practice, s.304.

(50) DUE, a.g.k., s.136-137; DUE-FRIENLAENDER, s.409-410; HICKS, s.201.

v. Gelişmekte olan ülkelerin gelir vergilerinde yüksek derecede artan oranlı tarifeler türlü nedenlerle uygulanamamaktadır. Devlet gereksinme duyduğu ek geliri gelir vergisinde yüksek gelir dilimlerine uygulanan oranları arttırarak veya Net Servet Vergisi kanalıyla sağlayabilir. Net Servet Vergisinin uygulanması gelir vergisinde tarife yükseltilmesine yeğlenir (51).

vi. Vergi yönetimi açısından Net Servet Vergisinin en önemli yararı gelir ve servetler arasında çapraz denetimin yapılabilmesidir. Servetlere ilişkin verilecek beyannameler vergi yönetimine gelirlerin kontrolü için yeterli veri sağlayacaktır. Servetlerde ve gelirlerde oluşan artışların birbirine uyum göstermesi gerekir, aksi durumda vergi kaçakçılığı söz konusu olacaktır (52). Net Servet Vergisi, tüm servet öğelerini içerdiğinden, uygulama alanı bulan diğer sürekli servet vergilerine göre daha etkin bir denetimin yapılmasına yardımcı olacaktır.

b. Net Servet Vergisinin Sakıncalı Yönleri

Net Servet Vergisinin yararlı yönleri olduğu kadar sakıncaları da vardır. Bu verginin uygulanmasının karşısında olan düşünürler öne sürülen yararların yaşanan olaylar ile bağdaştıramıyacağı kanısını taşımaktadırlar. Söz konusu verginin sakıncalı yönleri şöyle sıralanabilir:

i. Net Servet Vergisinin karşısında olanlar, varlıkların her yıl değerlendirilmesi zorunluluğunu önemli bir sorun olarak

(51) GULATI, s.73.

(52) SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.11; DUE-FRIEDLAENDER, s.412; CUTT, s.307; TANABE, s.264-265; PREST, Public Finance in Theory And Practice, s.303.

göstermektedirler. Bu sorunun gerçekten gelirin belirlenmesinden daha zor olacağını öne sürmektedirler (53).

ii. Vergilenebilir varlıkların bulunup ortaya çıkarılması kolay değildir. Kasalardaki paralar, altın, mücevherat, değerli tablolar, taşıyana yazılı tahviller, sahte isim ve adreslere düzenlenmiş hisse senetleri, vadesiz tasarruf mevduatı, iadedeli mevduat sertifikaları gibi varlıklar kolaylıkla gizlenebilenlerinden vergi dışı kalabilmektedirler. Dolayısıyla vergi yükü yine, diğer servet vergilerinde olduğu gibi tasarruflarını bina, arsa ve arazi gibi varlıklar biçiminde saklayan bireyler üzerinde kalmaktadır (54). Varlıkların gizlenmesi yanında, vergi yükümlünün beyanı esaa alınarak kalındığından düşük değerlendirme sonucu da ortaya çıkmaktadır (55).

iii. Bazı varlıkların kolaylıkla gizlenebilmesi ve vergi dışı kalması, vergilemede yatay adalet ilkesini zedeler. Böylece tasarrufların arzu edilmeyen alanlara kayması, ekonomide yatırım çarpıklıklarına yol açabilecektir (56).

iv. Kaynakların verimsiz alanlardan verimli alanlara kaydırılması, atıl kaynakların işletilmesi ve rizikosuz yatırımlardan vazgeçilerek rizikolu yatırımların yapılması düşüncesi kaynakların sonsuz derecede hareketli olması varsayımına dayanmaktadır (57). Gerçek hayatta ise kaynakların bu denli hareketli olduğu kuşkuludur. Bu nedenle Net Servet Vergisinin uygulanmaya

(53) DUE, "Taxation of Wealth", s.140; SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.13.

(54) TANABE, s.265.

(55) DUE, a.g.k.

(56) SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.12.

(57) A.g.k.

konulmasıyla birlikte birdenbire yatırımların yön değiştireceği beklenemez.

v. Net Servet Vergisinin uygulanması, likid varlıklara sahip olmayan zengin bireyleri, vergiyi karşılamak amacıyla, servetlerin bir bölümünü paraya dönüştürmek zorunda bırakır. Varlıkların bir bölümünün satılarak verginin ödenmesi Net Servet Vergisinin zayıf yönü olarak öne sürülür (58).

vi. Gelir Vergisi ile birlikte Net Servet Vergisinin uygulanması çifte vergileme sorunu yarattığı için de eleştirilmektedir. Servet, gelirin tüketilmeyerek biriktirilen bölümüdür. Gelirin elde edildiği dönemlerde vergilendirilmesi ve sonrada servetin vergilendirilmesi aynı kaynağın iki kez vergilendirilmesine yol açmaktadır (59).

vii. Net Servet Vergisi, geçmiş dönemlerdeki tasarrufları ve şimdiki dönemde tasarruflara yapılan ekleri vergilendirmektedir. Böylece tasarrufları geniş bir biçimde içeren bir verginin yaratacağı azaltıcı etkilerin ekonomi yönünden zararlı olacağı öne sürülmektedir (60).

viii. Net Servet Vergisinin uygulamasının bir amacı da enflasyonist dönemlerde servet öğelerinde oluşan aşırı değer artışlarını vergilendirmektedir. Söz konusu vergi tüm servet öğelerini içerdiğinden enflasyonist dönemlerde değer kaybına uğrayan para, mevduat ve tahvil gibi varlıkların da vergilendirilmesi gerekli olmaktadır. Böylesine bir durumda vergiden bekle-

(58) THUROW, s.421.

(59) THUROW, s.421-422; WAGNER, s.11.

(60) SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.13.

nen amaç tam olarak gerçekleştirilemez. Aynı zamanda enflasyon dönemlerinde servet değerinde oluşacak değer artışlarını vergilendirmek için yeni bir verginin konulmasına gerek de yoktur. Varolan değer artış vergileriyle de aynı sorunun kolaylıkla çözümlenebileceği öne sürülmektedir (61).

xi. Net Servet Vergisinin matrahının belirlenebilmesi için toplam servetten yükümlülüklerin düşülmesi gerekir. Toplam servetin belirlenmesinde karşılaşılan güçlükler, yükümlülerin ortaya konulmasında da görülmektedir. Böylece matrahın belirlenmesinde karşılaşılan güçlükler de bir eleştiri konusu olmaktadır (62).

Net Servet Vergisine ilişkin öne sürülen bu sakıncalarda gerçek payı olmakla birlikte ortaya çıkabilecek sorunlar çözümsüz değildir. Servetlerin değerlendirilmesinde, birçok servet ögesinin kolaylıkla ortaya çıkarılması olasıdır. Bankalarındaki paralar, borsalara kayıtlı hisse senedi ve tahviller kolayca değerlendirilebilir. Arazi, arsa ve binaların değerlendirilmesi güç olsa bile olanaksız değildir. Uygulamada olan sarkikli servet vergileri ile Veraset Ve İntikal Vergileri nedeniyle servet ögeleri belirli dönemlerde değerlendirilmekte ve beyannamelerde bu değerler yer almaktadır. Eğer varlıklar beyannamelerde düşük olarak bildirilirse bu sorun da gelir ve servet vergilerinde çapraz denetim ile kolaylıkla ortadan kaldırılabilir. Aynı zamanda çıkarılacak bir yasa ile devlete, düşük değerlendirilen varlıkları beyan fiyatı veya biraz daha yüksek

N

(61) A.g.k. s.23-25.

(62) TUNÇER, Teoride ve Pratikte Servet Vergileri, s.205.

bir fiyatla satın alabilmesine olanak tanınması hem düşük değerlemeyi engelleyebilir, hem de satın alınan varlıkların yeniden satılması sonucu gelir de sağlanabilir (63).

Net Servet Vergisinin uygulanması sonucu bazı bireylerin verginin ödenmesi için varlıkların bir bölümünü paraya dönüştürmek zorunda kalmaları önemli bir sorun değildir. Söz konusu verginin konulmasının bir amacı da gelir ve servet dağılımını dengelemektir. Dolayısıyla ulaşılmak istenen bu amaç verginin zayıf yönünü değil kuvvetli yönünü ortaya koyar.

Çifte vergileme savının da tutarlı olduğu kuşkuludur. Eğer Net Servet Vergisi için bu tartışma yapılırsa, aynı tartışmanın harcamalar üzerinden alınan vergiler için de yapılması gerekir. Vergilerin amacı liraları eşit olarak vergilendirmek değil, toplumda vergi sonrası gelir, tüketim ve servet dağılımının gerçekleştirilmesidir. Bu amaçlara ulaşmak için liraları birden çok vergilendirmek zorunlu ise bundan kaçınmamak gerekir (64).

Net Servet Vergisinin tasarrufları azaltıcı etki yaratması önemli bir sakıncadır. Ancak sürekli servet vergilerinin tasarruflar üzerindeki etkilerini incelerken gördüğümüz gibi vergi her zaman tasarrufları azaltmamaktadır. Verginin ikame etkisi tasarrufları azaltıcı etki yaratırken, gelir etkisi tasarrufları arttırıcı bir etki yaratmakta, dolayısıyla tam ve kesin bir görüş ortaya konamamaktadır.

Bu açıklamalardan görüldüğü gibi verginin uygulanması so-

(63) TANABE, s.267.

(64) THURON, s.421-422.

nucu ortaya çıkabilecek sakıncalar çözümlenemeyecek sorunlar çıkarmayacaktır. Dolayısıyla Net Servet Vergisini bu açılardan eleştirmek, uygulamaya konulmasını engellemek için yeterli değildir. Şimdi sözkonusu verginin Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede başarı şansını araştırabiliriz.

Türkiye'de kısmî servet vergilerinin yerine önerdiğimiz Net Servet Vergisinin yararlı yönlerinin gerçekleşeceği varsayımından hareket ederek, sözkonusu verginin uygulanmasında karşılaşılabilecek güçlükleri ve bu güçlükleri gidermenin yolları üzerinde durmayı uygun buluyoruz.

Net Servet Vergisini eleştiren düşünürler, matrahın ve yükümlülüklerin belirlenerek net servet kavramına ulaşmanın güçlüğü üzerinde durmaktadırlar. Acaba bu tür bir sorun ülkemizde de ortaya çıkabilir mi? Türk Vergi Sistemi incelendiğinde toplam servet, yükümlülük ve net servet kavramlarının sistemde yer aldığı görülür. 1960 yılında 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunuyla yürürlüğe konulmak istenen Servet Beyanı kurumunda toplam servetten yükümlülüklerin düşülmesiyle net servet kavramına ulaşılmaktadır (65). Servet beyanını yalnızca gerçek kişiler vermekle

(65) Maliye Bakanlığınca hazırlanan forma göre servet öğeleri şöyle sıralanmaktadır:

i. Ticari, sınıai ve mesleki servet unsurları: Burada yer alan üç tabloda işletme ve bilanço esasına göre defter tutan ticari, sınıai, zirai ve serbest meslek kazancı elde eden yükümlülerin beyanına yer verilmektedir. Bu tabloda bireylerin işletmelere ilişkin servet öğelerini beyandan buldukları görülmektedir.

ii. Ticari, sınıai, zirai ve mesleki servetler dışında kalan servet unsurları beyanı: Bu bölümde yer alan altı tabloda taşınmaz ve taşınmaz gibi tescil olunan haklar, hisse senedi, tahvil, mücevherat, sikke veya külçe halindeki altın ve diğer kıymetli madenler, kara, deniz ve hava taşıma araçları, mavduat, yerli ve yabancı paralar, özel alacaklar ve

yükümlüdürler. Görüldüğü gibi yalnızca gelir vergisinin denetimi amacıyla uygulanmak istenen servet beyanı kurumu ile Net Servet Vergisinin matrahının bulunması arasında tam bir ilişkinin olduğu gözlenmektedir. Böylece servet beyanı kurumu servetlerin ve yükümlülüklerin kolaylıkla ortaya konulabilmesinde etkin bir araç olacaktır. Bu nedenle Türkiye'de net servet kavramına ulaşmak bir sorun olarak görülmemektedir.

Net Servet Vergisinin uygulanmasında karşılaşılabilecek güçlüklerden biri de kasalardaki paralar, bankalardaki mevduatlar, hisse senedi ve tahvillerinde vergi içeriğinde yer almasıdır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde özel tasarrufların yetersizliği bilinen bir gerçektir. Sermaye piyasalarının oluşmadığı bir ortamda, bireylere bankalar aracılığı ile tasarruf yapma alışkanlığı verilmek istenmekte, hisse senedi ve tahvil gibi mali yatırımlar da vergilerle özendirilmektedir (66). Bilindiği gibi bugün ülkemizde 400 milyar lira dolaylarında olduğu söylenen, adına "Kara Servet" denilen ve nasıl kullanıldığı tam olarak bilinmeyen bir servetten söz edilmektedir. Ülkemizde uygulanan objektif karakterli kısmi servet vergileriyle bu tür servetlere ulaşmak olanaksız olduğundan, bu servet türü gelecekte daha da büyüyecektir. Son zamanlarda uygulamaya konulan bir kararname ile bankalarda isimsiz mevduat

özel borçlar beyan edilmektedir.

iii. **İcmal Tablosu:** Bu tabloda servet öğeleri toplamından borçlar toplamı düşülmekte ve aradaki fark olan net servet bulunmaktadır.

(66) Türk Gelir vergisinde, hisse senetlerinin değerinde meydana gelen artışlar, bu varlıkların bir yıl elde tutulduktan sonra satılmaları koşuluyla vergi dışı bırakılmaktadır.

hesaplarının açılmasına izin verilmesi, yasal olmayan yollarla elde edilen servetlerin yasallaştırılması anlamını taşımaktadır. Bu kararnamenin uygulanmasında güdülen amaç yasal olmayan bu servetin bankalar sistemine aktarılmasıdır (67). Böyle bir durumda bankalardaki mevduatın kasalardaki paraların, hisse senedi ve tahvillerin taşınamaz varlıklarla birlikte Net Servet Vergisinin konusuna girmesi önemli bir çelişki yaratacaktır. Bu çelişki iki biçimde giderilebilir. Birincisi, eğer mali yatırımlar geliştirilmek istenirse hisse senedi ve tahviller başlangıçta tamamen vergi dışı bırakılır veya mevduatlar ile kasadaki paralara belirli bir istisna tanınarak, bu istisna tutarının üzerindeki varlıklara çok düşük oranda vergi uygulanabilir. İkincisi tüm varlıklar ekonomik kalkınma amacı doğrultusunda sınıflandırılabilir. Bu sınıflama sonucu tercihli bir tarife uygulanarak en fazla özendirilmek istenen varlıklar en düşük; özendirilmek istenmeyen varlıklar ise en yüksek oranda vergilendirilebilir. Böylece varlıkların vergisi düşük olanlara doğru hareketliliği de sağlanabilir. Yalnız burada başka bir sorun ortaya çıkmaktadır. Bu sorun para, mevduat, hisse senedi tahvil gibi varlıkların kolaylıkla ortaya çıkarılamamasıdır (68). Bu so-

-
- (67) Şu anda bile bu servetin büyük bir bölümünün bankalar sisteminde yer aldığı ve mevduatlarda beklenen artışların olmayacağı savunulmaktadır. Bu konuda Bkz: Orhan EMİRDAĞ, "Mevduat Sertifikası ve Gizli Servetler", Milliyet Gazetesi, 11.7.1980, s.2. Böylece önemli bir vergi potansiyeli, hiç vergilendirilmeksizin ekonomiye aktarılmak istenmektedir. Bu durum ise toplumun tercihlerine uygun düşmemektedir.
- (68) Japonya'da uygulanan Net Servet Vergisi bu sorunların ortaya çıkması ve tasarrufları isimsiz banka hesaplarında tutulmasını ve taşıyana yazılı hisse senetlerini destekleyici politikalar yanında vergiden beklenen amaçların gerçekleşmemesi nedeniyle 1953 yılında uygulamadan kaldırılmıştır. Bu konuda Bkz: TANABE, s.259-261.

runlarla Türkiye'de karşılaşılabılır, ancak sorunlar çözümsüz değildir. Hisse senedi ve tahviller daha önce belirlendiği gibi başlangıçta vergi dışı bırakılabilir veya belirli bir miktarın üzerindeki mali yatırımlar vergi içeriğine alınabilir. Banka mevduatları, istendiğinde, kolaylıkla izlenebilir. Kıymetli madenlerin ortaya çıkarılmasında iki yol bulunmaktadır. Birincisi bu tür servetlerin, sigortalanması yaygın bir uygulama alanı varsa, sigorta kayıtlarından bulunmasıdır (69). Eğer sigorta işlemi yaygın değilse bu kez kıymetli madenlerin kaynakta vergilendirilerek aracılar kanalıyla verginin alıcılara yansıtılması düşünülebilir (70). Taşınamaz varlıkların bulunup ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi taşınabilir varlıklara oranla daha az sorun yaratmaktadır. Özellikle sözkonusu varlıkların günümüzdeki kısmi servet vergilerinde de değerlemeye tabi tutulmaları yükümlüler açısından bir kolaylık sağlayacaktır.

Net Servet Vergisinin uygulanabilmesi için öne sürülen etkin bir vergi yönetimi gerekli olmakla birlikte zorunlu değildir. Vergi yönetiminde etkinlik verginin uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerin zaman içinde çözümlenmesi ile sağlanır. 1950 yıllarında Türkiye'de Gelir ve Kurumlar Vergisi uygulamaya konulduğunda ve halen günümüzde vergi yönetiminin etkin olduğu söylenemez. Ancak vergi yönetiminde görülen bu yetersizlik verginin kötü tasarlanmasından ileri gelmemektedir. Yasa koyucular

(69) THURON, s.421-423.

(70) Kıymetli madenlerin kaynakta vergilendirilebilmesi için ilk satışın tek bir elden yapılması ve ülkeye kaçak kıymetli maden girişinin önlenmesi gerekir.

dilerlerse ve politikalarına uygun düşerse vergi yönetimini etkin kılabilirler. Bugün Türk Vergi Sisteminde Gelir Vergisi, iyi bir biçimde yönetilmemesine karşılık en önemli gelir kaynağı olmuştur. Bu nedenle Net Servet Vergisi, etkin bir vergi denetiminin olmadığı ülkemizde de uygulanabilir.

Enflasyon olgusu da Net Servet Vergisinin sakıncalı bir yönünü oluşturmaktadır. Söz konusu verginin etkin bir biçimde uygulanabilmesi için paranın satın alma gücünün istikrarlı olması gerekir (71). Türkiye'de ise paranın satın alma gücünün istikrarlı olduğu söylenemez. Her yıl ortalama % 80'e ulaşan fiyat artışları para ve mevduatın değer kaybetmesine, diğer servet öğelerinin ise değer kazanmasına yol açacaktır. Böylece servetlerin değerinde gerçek artışlar olmamasına karşılık vergi matrahı yükselecek ve ödenecek vergi artacaktır. Bu sakıncanın giderilmesi için yalnızca varlıklarda oluşan gerçek artışların vergilendirilmesi gerekir. Bunu sağlamak için genel fiyat artışları endeksiyle vergi arasında bir ilişki kurulmalı ve vergi bu endekste oluşan değişmelere göre otomatik olarak düzenlenmelidir (72). Ancak endeksleme uygun bir yöntem olmasına karşılık, yeterli bir fiyat endeksinin belirlenmesinin güç olacağı öne sürülmektedir (73). Bu güçlük tam olarak ortadan kaldırılamasa bile belirli temel bir yıla göre varlık değerlerini belirleyen verilerin bulunması sorunu çözümlenebilecektir (74).

Net Servet Vergisinin karşısında olan düşünürlerin görüşle-

(71) SANFORD-WILLIS-IRONSIDE, s.25

(72) A.g.k.

(73) WHEATCROFT, "The Problems of A. Capital Gains Tax", s.400.

(74) HARRIS, 40-41.

rinde bir gerçek payı olmasına karşın, görüldüğü gibi bu sakıncalar giderilmeyecek büyüklükte değildir. Net Servet Vergisinin tüm servet öğelerini içeren bir yapıya sahip olması, adil bir vergileme açısından belirli servet öğelerini hedef alan kısmi servet vergilerine göreli üstünlüğünü ortaya koyar. Mali ve sosyal amaçların da gerçekleştirilmesinde sözkonusu vergi diğer vergilere oranla daha başarılıdır. Aynı nesil içersinde gelir ve servet dağılımını düzenleyen Net Servet Vergisi, nesiller arası servet dağılımını dengeleyen Veraset Ve İntikal Vergisiyle birlikte uygulandığında etkin bir servet vergisi yapısı kurulabilecektir.

B. Veraset ve İntikal Vergisi

Net Servet Vergisi uygulandığında arsa, arazi ve bina gibi taşınamaz varlıklar ile hisse senedi, tahvil, bankalardaki mevduat, kasalardaki paralar, mücevherat gibi taşınabilir varlıklar vergilendirilmektedir. Veraset ve İntikal Vergisi incelendiğinde yine aynı varlıkların vergi konusuna girdiği görülmür. Dolayısıyla Net Servet Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisinin birlikte uygulanması çifte vergileme sorunu yaratacaktır. Bunun için iki vergiden yalnızca birisinin uygulanması görüşü öne sürülmektedir (75).

Bu görüş doğru gibi görünürse de bir nokta gözden uzak tutulmaktadır. Her iki vergide de vergilendirilen varlıklar aynı olmakla birlikte, vergi yükümlüleri değişik bireyler olmaktadır. Daha önce belirlendiği gibi vergilemenin amacı verginin alınmasından sonra toplumun benimsediği gelir, harcama ve servet dağılımının sağlanmasıdır. Bu amaca ulaşmak için liralardan birden

(75) WAGNER, s.13.

çok vergilendirilmesi gerekirse vergilendirilmelidir. Eğer çiftte vergileme öne sürülerek Veraset ve İntikal Vergisi uygulanmazsa bu kez toplumda arzulanmayan sonuçlar ortaya çıkacaktır. Çünkü bazı bireyler türlü servet öğelerini herhangi bir vergi ödemeksizin elde edebileceklerdir (76).

Tüm servet öğelerini içeren Net Servet Vergisinin içeriği politik tercihlere bağlı olacaktır. Türlü nedenlerle bazı servet öğeleri vergi konusu dışında tutulursa bazı varlıkların vergilendirilemeyeceği ortaya çıkar. Bu nedenle Veraset ve İntikal Vergisi, Net Servet Vergisi içeriğine alınmayan varlıkları vergilendirerek yapıyı tamamlayıcı bir işlev görür. Aynı zamanda gelir ve servetler arasında çapraz denetim zinciri de tamamlanmış olur.

Ekonomik yönden tasarruf, yatırım ve çalışma arzusu üzerinde en az etki yaratan bir servet vergisi türü olan Veraset ve İntikal Vergisi, toplumda servetin yeniden dağılımında etkin bir role sahiptir. Net Servet Vergisi bir nesil içersinde servet dağılımının dengelenmesine yardımcı olurken, Veraset ve İntikal Vergisi servetin nesiller arası dağılımını dengeleyici bir rol oynar. Her iki verginin, bu özelliği gözönüne alınırsa, birlikte aynı yapı içersinde yer almasının sağlayacağı yarar kendiliğinden ortaya çıkar.

(76) SOMMERFELD, s.105.

S O N U Ç

Servet, bireyin tasarrufları ile türlü nedenlerle bireylere aktarılan fonların toplamından oluşmaktadır. Bireylere ekonomik güç, güven duygusu ve toplum içinde sosyal prestij sağlayan servet öğeleri üretim gelecekteki tüketim, miras bırakma, enflasyondan korunma gibi amaçlarla elde tutulabilmektedir. Hangi amaçla elde tutulursa tutulsun, servetler bireylere ek bir tüketim gücü sağlarlar.

Servetler üzerinden alınan vergiler işte bu amaçlar doğrultusunda elde tutulan tasarruf stoklarını hedef almaktadır. Her ne kadar sözkonusu vergilerin kaynağı servetin kendisi ise de vergi genellikle servetlerin sağladığı gelirden veya bireysel gelirlerden ödenir. Çok ender durumlarda da vergi servet öğelerinin paraya dönüştürülmesi ile karşılanır. Çok sayıda servet vergisi türü olmakla birlikte bu vergiler birkereye özel servet vergileri, sürekli servet vergileri ve servet transferi üzerinden alınan vergiler başlıkları altında incelenebilir.

Servet vergileri, her vergide olduğu gibi, malî, sosyal, politik ve ekonomik etkiler göz önüne alınarak uygulanır. Böylece devlete gelir sağlamanın yanında, toplumda bozuk olan gelir ve servet dağılımının dengelenmesi ve kıt olan ekonomik kaynakların etkin kullanımı amaçlarına ulaşılma arzulanır. Bu amaçlara ulaşmada en etkin servet vergisi türleri sürekli olarak uygulanan ve her türlü servet öğelerini içeren genel ve subjektif yapıda bir vergi ile servetlerin transferi üzerinden belirli dö-

nenlerde alınan vergiler olmaktadır.

Türkiye'de servetler üzerinden alınan vergileri incelediğimizde, vergi sisteminde genel bir servet vergisinin yer almadığını görürüz. Uygulanan vergiler Emlâk ve Motorlu Kara Taşıtları Vergisinden oluşan Kısmî Servet Vergileri ile Veraset ve İntikal Vergisidir. Söz konusu bu vergileri malî ve sosyal açılarından incelediğimizde yeterince başarılı olamadıklarını görürüz. Bu başarısızlığın nedeni olarak, vergilerin objektif yapıya sahip olmalarını, çok az sayıda servet ögesini içermelerini, servet artışları karşısında esnek olmamalarını ve denetim yetersizliği nedeniyle varlıkların gerçek değerlerinin vergilendirilmemesini gösterebiliriz.

Servet Vergilerinin, ekonomik etkileri incelendiğinde tasarruf, yatırım ve çalışma arzusu üzerinde önemli sayılabilecek etkiler yaratmadığı söylenebilir. Gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergilerin yaratacağı etkilerle karşılaştırıldığında servet vergilerinin gelir vergisinden üstün olduğu görülür. Harcama vergisi ise her iki vergiden de az bozucu etkilere sahiptir. Konu Türkiye'de bu açıdan değerlendirildiğinde servetlerin daha etkin bir biçimde vergilendirilmesinin bireysel kararlar üzerinde büyük boyutlarda sapmalara yol açacağı söylenemez. Özellikle gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'de servetlerin etkin bir biçimde vergilendirilmesinin ekonomik kalkınma çabasına önemli katkılarda bulunacağını ve verimsiz alanlara kaymış bulunan servet ögelerinin ülke ekonomisi için çok daha yararlı alanlara yönelmesini sağlayabileceğini önc sürebiliriz.

Türkiye'de uygulanan servetler üzerinden alınan vergilerin yeterince başarılı olamamaları sonucu, her geçen gün mali önceliklerini yitiren ve dolayısıyla sosyal alanda beklenen işlevleri

gerçekleştiremeyen bu vergilerin yeniden ele alınıp gerekli düzenlemelerin yapılmasının yararlı olacağı inancını taşımaktayız. Bu düzenleme için bazı almasıklar öne sürülebilirse de en etkin düzenleme Net Servet Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisinden oluşan ikili bir servet vergisi yapısı ile gerçekleştirilebilir. Net Servet Vergisinin subjektif yapıda olması, tüm servet ögelerini içermesi ve artan oranlılığın kolaylıkla uygulanabilmesi aynı nesil içersinde gelir ve servetlerin daha dengeli bir biçimde dağılımını sağlarken eşit durumda olan yükümlülerin eşit bir biçimde vergilendirilebilmesine olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda sistemde yer alan artan oranlı gelir vergisi ile birlikte Net Servet Vergisinin uygulanması sonucu gelir ve servetlerin çarpaz denetimi kolaylaşacak, dolayısıyla vergi kaçakçılığı enazlanabilecektir. Servet Vergisi yapısında yer alacak Veraset ve İntikal Vergisi de nesiller arası servet dağılımının dengelenmesine yardımcı olacaktır. Böylece sosyal amaçlar gerçekleştirilirken aynı zamanda vergi kaçakçılığının enazlanması mali sorunlara çözüm getirebilecektir.

Net Servet Vergisi ile Veraset ve İntikal Vergisinden oluşan bu servet vergisi yapısının etkinliği, verginin yönetilmesine ilişkin koşulların yanında, politik organların verginin düzenlenmesinde gösterecekleri duyarlılığa bağlı olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ARSAN Üren,..... Vergi Yüğü Üzerine Bir İnceleme, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No. 264, ANKARA, 1975.
- AREN Sadun..... Veraset Vergisi Üzerinde Bir Deneme, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.24/6, ANKARA, 1952.
- ANDO Albert-MODIGLIARI Franco..... "Life-Cycle Hypothesis of Saving: Aggregate Implications and Test", American Economic Review Vol. LIII, March, 1963.
- BATIREL Ömer Faruk..... Kamu Maliyesi Teorisine Giriş, Meter Matbaası, İstanbul, 1979.
- BECKER Gary..... "A Theory of Social Interactions" Journal of Political Economy, Vol. 82, 1974.
- BETİL Mehmet..... İktisat Dergisi, sayı 189, Mart, 1980.
- BLINDER Alan S..... "Intergenerational Transfers and Life-Cycle Consumption", American Economic Review, Vol. 66, 1976.
- BROWNLEE O.H-ALLEN Edward D..... Economics of Public Finance, Prentice Hall Inc., ENGLEWOOD CLIFFS N.S., 1956.
- BROWN C.V.-JACKSON D.M..... Public Sector Economics, Martin Robertson & Co. Ltd., OXFORD, 1978.

- BUCHANAN James M..... The Public Finances, Richard D.Irwin Inc., Homewood, ILLINOIS, 1970.
- BULUTAY Tuncer-TIMUR Serim -
ERSEL Hasan..... Türkiye'de Gelir Dağılımı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.325, ANKARA, 1971.
- BULUTOĞLU Kenan..... Kamu Ekonomisine Giriş, Temat Yayınları, İSTANBUL, 1977.
- BULUTOĞLU Kenan..... Vergi Politikası, İstanbul Üniversitesi Yayını, No.956, Sermet Matbaası, İSTANBUL, 1962.
- BULUTOĞLU Kenan..... Türk Vergi Sistemi, Fakülteler Matbaası, İSTANBUL, 1976.
- BÜYÜKERŞEN Yılmaz..... Vergi Tesirlerinin Mikro İktisat Analizi, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, No.71/37, ESKİŞEHİR.
- CUTT James..... "A Net Wealth Tax For Canada", Canadian Tax Journal, 1969.
- DALTON Hugh..... Principles of Public Finance, Routledge and Kegan Paul Ltd., LONDON, 1961.
- DAVID Martin..... "Increased Taxation with Increased Acceptability-A Discussion of Net Worth Tax As a Federal Revenue Alternative", Journal of Public Finance, May, 1973.
- DIKMEN Orhan..... "Liberal, Bitaraf ve Müdahaleci Vergi Politikaları", Maliye Enstitüsü Konferansları, Birinci Seri, 1955.

- DİLİK Sait..... Servetin Geniş Kitlelere Yayılması, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.391, ANKARA,1976
- DUE John F..... "Taxation of Wealth", in Public Finance, Ed.By.R.W.HOUGHTON, Penguin Books,1970.
- DUE John F..... Government Finance, Richard D. Irwin Inc.ILLINOIS,1963.
- DUE John F-RIEDLAENDER Ann.F..... Government Finance, Richard D. Irwin Inc., Homewood, ILLINOIS, 1977.
- ECKSTEIN Otto..... Public Finance, Prentice Hall Inc., NEWJERSEY,1964.
- EISNER Robert..... "Investment: Fact and Fancy", American Economic Review, Vol. LIII, May,1963.
- EMİRDAĞ Orhan..... "Mevduat Sertifikası ve Gizli Servetler", Milliyet Gazetesi, 11.9.1980.
- ERGİNAY Akif..... Vergi Hukuku, Sevinç Matbaası, ANKARA,1974.
- GINZBERG Eli-SMITH Herbert A..... Manpower Strategy For Developing Countries : Lessons from Ethiopia, Columbia University Press, NEWYORK, 1967.
- GOODE Richard..... The Individual Income Tax, The Brookings Institution, WASHINGTON 1964.
- GOODE Richard..... "Taxation of Saving and Consumption in Underdeveloped Countries", National Tax Journal, Vol.XIV, No.4, 1961.

- HARRIS Lowell C..... "Property Taxation and Development", in Taxation and Development, Edited By N.T.WANG, Freager Publishers, NEWYORK, 1976.
- HARRIS Lowell C..... "Tax Fundamentals For Economic Progress", Tax Review, Vol.36, 1975.
- HAYTON Dawid S.-TILLEY John..... Capital Transfer Tax, Butterworth and Co.Ltd, LONDON, 1978.
- HICKS Ursula K..... Public Finance, James Nisbet Co.Ltd, Digswell Place, 1961.
- HICKS Ursula K..... Development Finance, Clarendon Press, OXFORD, 1965.
- HEREKİMEN Aykut..... Genel Vergi Kuramı, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, ANKARA, 1976.
- HEFER Bethi..... Toplumsal Yapı ile Vergi Yapıları Arasında İlişkiler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1978.
- JAMES Simon-NOBBS Christopher..... The Economics of Taxation, Philip Allan Publishers Ltd., OXFORD, 1978.
- KALDOR Nicholas..... An Expenditure Tax, Allen Unwin Ltd., LONDON, 1955.
- KALDOR Nicholas..... Indian Tax Reform, Manager of Publications, DELHI, 1956.
- KARAHASANOĞLU Taner..... Gelir Dağılımı Yönünden Emek Gelirlerinin Analizi ve Sendikalaşmanın Ekonomik Etkinliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1978.

- KEYNES John M..... General Theory of Employment Interest and Money, Harcourt, Brace and Compan, NEWYORK, 1936.
- KIZILYALLI Hüsnü..... Türk Vergi Sisteminin Ekonomik Analizi, Sevinç Matbaası, ANKARA, 1969.
- KNIGHT Frank H..... "The Quantity of Capital And The Rate of Interest, I," Journal of Political Economy, 44 August, 1936.
- KORUM Sevil..... "Özel Tasarruflar ve Halk Sektörü", Hükümet Programının Gertirdiği Yeni Planlama Sorunları Semineri içinde, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, No.120/72, ESKİŞEHİR
- KUH Edwin..... "Theory and Institutions in Study of Investment Behavior", American Economic Review, Vol. LII, May, 1963.
- LAUFENBERGER Henry..... Mukayeseli Maliye, İstanbul Üniversitesi Yayını, No, 956, Sermet Matbaası, İSTANBUL, 1962.
- Mc CLEMENTS L.D..... The Economics of Social security, Heineman Educational Books, LONDON, 1978.
- MICHAELS Michael..... "Gelir Dağılımı ve Sosyal Devlet" İktisadi Kalkınmanın Sosyal Me-seleleri, Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti İSTANBUL, 1963.
- MUSGRAVE Richard-MUSGRAVE Peggy B.. Public Finance in Theory And Fractice, Mc Graw Hill Kago-kusha Ltd., TOKYO, 1976.

- MUTLUER Kamil..... Türkiye'de Gayrimenkullerin Ver-
gilendirilmesi, Eskişehir İktisa-
di ve Ticari İlimler Akademisi
Yayınları, No.105/60, ANKARA, 1973.
- NADAROĞLU Halil..... Kamu Maliyesi Teorisi, Sermet
Matbaası, İSTANBUL, 1976.
- NEUMARK Fritz..... Vergi Politikası, Filiz Kitabevi,
İSTANBUL, 1975.
- PEACOCK Alan..... "Economics of A Net Wealth Tax
For Britain", British Tax Review,
1963.
- FOGUE Thomas F-SGONTZ L.G..... Government And Economic Choice:
An Introduction To Public Finance,
Houghton Mifflin Company -BOSTON,
1978.
- PREST A.R..... Public Finance in Theory And
Practice, Wiedenfeld and Nichol-
son, LONDON, 1968.
- PREST A.R..... Public Finance in Underdevelo-
ped Countries, Fiedenfeld and
Nicholson, LONDON, 1972.
- ROLPH Earl A.-BREAK George F..... Public Finance, The Ronald Press
Com., NEWYORK, 1961.
- SANFORD C.T..... Taxing Personal Wealth, George
Allen and Unwin Ltd., LONDON,
1971.
- SANFORD C.T..... Social Economics, Heineman
Educational Books, LONDON, 1977.
- SANFORD C.T..... The Economics of Public Finance,
Pergamon Press, LONDON, 1978.

- SANFORD C.T.-WILLIS-IRONSIDE..... An Annual Wealth Tax, George Berridge and Company Ltd., LONDON, 1975.
- SAVAŞ Vural..... Türkiye Ekonomisi (Mikro Analiz) Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, No.2-İSTANBUL, 1971.
- SELIGMAN Edwin R.A..... Essays in Taxation, Augustus M.Kelley Publishers, NEWYORK, 1969.
- SINGER Neil M..... Public Micro Economics, Little, Brown and Company, BOSTON, 1972.
- SHOUP Carl S..... Federal Estate and Gift Taxes, The Brookings Institution, WASHINGTON DE, 1966.
- SOMMERFELD Raynard..... Tax Reform and The Alliance for Progress, University of Texas Press, 1966.
- STAMP Josiah..... The Social Significance of Death Duties (Adapted from Dr.Schult's Translation from the Italian of Eugenio Rignano), Noel Douglas, LONDON, 1925.
- STOCKFISCH J.A..... "The Influence of The Property Tax on Investment and Employment", In Land and Building Taxes, (Their Effect on Economic Development), Edited By Arthur P.BECKER, The University of Wisconsin Press, 1969.
- TANABE Noburu..... "The Taxation of Net Wealth", in Readings on Taxation in Developing Countries, Edited By Richard M.BIRD-Oliver OLDMAN, The John Hopkins University Press, LONDON, 1975.

- THROP Dan-SMITH F..... "Impact of Federal Estate And Gift Tax", Tax Review, Vol.36. 1975.
- THURLOW Lester..... "Net Worth Taxes", National Tax Journal, Vol.XXV, 1972.
- THURLOW R.C..... "A Wealth Tax is A Wealth Tax", British Tax Review, 1963.
- TRIPATHY Ram Nirenjan..... Public Finance in Underdeveloped Countries, The World Press Private Ltd., CALCUTTA, 1964.
- TUNCER Selahattin..... Teoride ve Pratikte Servet Vergileri, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, No.32/9, İSTANBUL, 1966.
- TUNCER Selahattin..... Kamu Maliyesi, Yalın Ofset Matbaası, İSTANBUL, 1971.
- TÜRK İsmail..... Maliye Politikası (Amaçlar-Araçlar) ve Çağdaş Bütçe Teorileri, Doğan Yayınevi, ANKARA, 1975.
- ULUATAM Özhan..... Kamu Maliyesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No.413, ANKARA, 1978.
- WAGNER Richard E..... Inheritance and The State, American Institute For Public Policy Research, WASHINGTON DC, 1977.
- WHEATCROFT G.S.A..... "The Problems of A Capital Gains Tax", British Tax Review, 1964.
- WHEATCROFT G.S.A..... "The Administrative Problems of A Wealth Tax", British Tax Review, 1963.
- WILLIAMS Alan..... Public Finance and Budgetary Policy, George Allen and Udwin Ltd., LONDON, 1963.

- T.C.Başbakanlık Devlet Planlama
Teşkilatı, Dördüncü Beş Yıllık
Kalkınma Planı (1979-1983), Yayın
No: DPT:1664, ANKARA, 1979
- T.C.Maliye Bakanlığı Gelirler
Genel Müdürlüğü, Bütçe Gelirleri
Yıllığı, 1977-1978.
- DPT, Gelir Dağılımı 1973,
ANKARA, 1976.
- T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik
Enstitüsü, Türkiye İstatistik Cep
Yıllığı, 1978, ANKARA, 1979.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik
Enstitüsü, Türkiye İstatistik
Yıllığı, 1975, ANKARA, 1976.